

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Martina Alandžak

Medvrstniško nasilje v osnovni šoli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Martina Alandžak

Medvrstniško nasilje v osnovni šoli

Diplomsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2017

Zahvala

Zahvaljujem se svoji mentorici,izr. prof. dr. Vesni Leskošek, ki mi je s svojimi nasveti, usmeritvami in strokovno pomočjo pomagala pri pisanju diplomske naloge.

Zahvalila bi se tudi ravnatelju, svetovalni delavki, učiteljem in učencem Osnovne šole Frana Albrehta, ki so mi s svojim sodelovanjem omogočili izvedbo ankete.

Zahvala gre tudi mojim domačim, ki so mi skozi celoten študij stali ob strani in me podpirali.

Povzetek in ključne besede

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Martina Alandžak

Mentorica: izr. prof. dr. Vesna Leskošek

Naslov diplomske naloge: Medvrstniško nasilje v osnovni šoli

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Št. strani: 90 **Št. tabel:** 6 **Št. grafov:** 29 **Št. prilog:** 1 **Št. virov:** 37

Ključne besede: medvrstniško nasilje, otroci, žrtev nasilja, povzročitelj nasilja, opazovalec nasilja, šola

Povzetek: V diplomski nalogi sem raziskovala medvrstniško nasilje na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku. Na začetku diplomskega dela sem opisala medvrstniško nasilje in prepoznavanje tega problema, s katerim se danes srečujejo šole. Nato sem opredelila vrste medvrstniškega nasilja, in sicer fizično, psihično, verbalno, kibernetko, spolno, rasno in etnično nasilje. Zelo pomembno je poznati vloge oziroma udeležence v medvrstniškem nasilju, prav to nam namreč lahko pripomore k preprečevanju medvrstniškega nasilja in pomaga udeležencem v nasilju. Prav zato sem v diplomski nalogi opisala žrtve, povzročitelje nasilja ter opazovalce nasilja in njihove značilnosti, kot so prepoznavanje vloge udeleženca v nasilju, pomoč udeležencu nasilja, posledice, ki ga nasilje pusti na udeležencih nasilja, ter samo soočenje žrtve nasilja s povzročiteljem nasilja. Opisala sem tudi otroke s posebnimi potrebami in njihovo soočenje z medvrstniškim nasiljem. Menim, da se veliko ljudi ne zaveda, da so otroci s posebnimi potrebami bolj izpostavljeni nasilju. Glede na to, da se sami težko branijo, temu problemu posvečamo premalo pozornosti. Za preprečevanje medvrstniškega nasilja imajo zelo veliko vlogo šola ter učitelji in svetovalna služba v njej. Na varnost otrok pa imajo vpliv tudi mediji, politika in okolje, kar je prav tako opisano v diplomskem delu. O medvrstniškem nasilju bi bilo vsekakor treba veliko več govoriti, tako v šoli, kjer bi lahko pripravili razne delavnice na temo medvrstniškega nasilja, kot doma, kajti s tem problemom se sooča zelo veliko učencev v osnovnih šolah. Prav z govorom o medvrstniškem nasilju bi lahko otroke spodbujali, da spregovorijo o nasilju, ki se jim dogaja, in poiščejo pomoč. Kajti še vedno je veliko takih otrok, ki o nasilju, ki ga doživljajo, molčijo in ne poiščejo pomoči. Z anketnimi vprašalniki pa sem raziskovala pojavnost medvrstniškega nasilja, in sicer koliko ga je v šoli, koliko je žrtev, povzročiteljev in opazovalcev nasilja, na katerih mestih je največja pojavnost in trajanje nasilja, najpogostejše oblike nasilja, razkritje o doživetem nasilju in mnenje učencev o spremembah v šoli, ki so potrebne, da bi se pojav medvrstniškega nasilja zmanjšal oziroma preprečil. Prav tako sem raziskovala tudi počutje učencev vseh treh vlog (žrtev, povzročiteljev in opazovalcev nasilja) ter počutje učencev glede varnosti v razredu in med šolskimi odmori. Raziskovala sem v vsakem razredu oziroma generaciji posebej, nato pa sem razrede primerjala med seboj.

Abstract and key words

Title: Bullying in Primary Schools

Key words: bullying, children, victim of violence, bully, observers of violence, school

Abstract: In this Graduation Thesis I was researching bullying at the Fran Albreht Primary school in Kamnik. At first I was describing bullying and ways to recognize the problem that the schools have to cope with today. Then I defined different types of bullying. Those are physical, psychical, verbal, cyberbullying, sexual, racial and ethical. It's very important to know the roles (participants) of bullying. This is the one thing that can help us prevent bullying and help the participants. That is why I described the victims, bullies and observers of the violence and features as recognizing the participant in violence, how to help the participants, with the consequences on participants and the confrontation of the victim and the bully. I also described children with special needs and their confrontation with bullying. I think that not many people are aware of the fact that those children are even more exposed to the bullying than others. According to the fact, that it is harder for them to defend themselves, we do not pay enough attention to that. School, teachers and consultants have a great role in preventing bullying. Even media, politics and environment have great impact on children safety as is written in my Graduation Thesis. There is a need to talk more about bullying in schools and at home to prepare school workers, because more and more children are facing that problem in primary schools. It is talking about bullying that can make children talk about the violence that is happening to them or encourage them to find help because there are a lot of children that are silent about the violence that is happening to them and so they are not even looking for help. With the questionnaire I was researching the incidence of bullying: how much bullying there is in school, how many are victims, how many bullies and observers of violence, on what places the violence takes place, the duration of the violence, the most common types of violence as well as some disclosures of the violence and children opinions on school changes, that are necessary to prevent bullying. I was also researching the feeling of all three roles that children can find themselves in bullying (victim of violence, bully, observers of violence) and the feeling connected to safety in classroom and school breaks. I researched within individual generation groups and then compared them.

Predgovor

Za samo raziskovanje medvrstniškega nasilja sem se odločila, ker je medvrstniškega nasilja danes zelo veliko. To je problem vsake šole. Osnovno šolo Frana Albrehta sem tudi sama obiskovala kot osnovnošolka, zato me je zelo zanimalo, kaj se na šoli dogaja in koliko je na šoli medvrstniškega nasilja. Po sestanku in pogovoru s svetovalno delavko Osnovne šole Frana Albrehta ter svojo mentorico sem sklenila svojo raziskavo v diplomski nalogi opravljati na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku. Glavni razlog za izbiro te šole je bil prav to, da se tu trenutno spopadajo z medvrstniškim nasiljem oziroma opazajo razlike v vrstah medvrstniškega nasilja, kjer so nekatere vrste nasilja manj opazne oziroma prikrite. Prav zato je pomembno izvesti raziskavo na področju medvrstniškega nasilja. S svojo diplomsko nalogo želim sporočiti in opozoriti, kako velik problem je danes medvrstniško nasilje med učenci in seveda čim bolj pripomoči k delu svetovalne službe, učiteljev in vodstva šole, ki se spopadajo s to težavo. V medvrstniškem nasilju so poleg žrtve in povzročitelja nasilja udeleženi tudi opazovalci nasilja. Opazovalci nasilja imajo prav tako pomembno vlogo pri pojavu medvrstniškega nasilja, kajti po navadi je opazovalcev zelo veliko, s svojim ravnanjem pa lahko vplivajo na nasilno dogajanje, in sicer lahko poiščejo pomoč in ga skušajo preprečiti. Sama menim, da zelo malo pozornosti posvečamo opazovalcem nasilja, ki imajo pri medvrstniškem nasilju veliko oziroma ključno vlogo. Prav tako kot žrtve nasilja je treba tudi opazovalce nasilja spodbujati k temu, da ob pojavu nasilja ne molčijo, temveč poiščejo pomoč. Pri preprečevanju nasilja ima prav tako pomembno vlogo tudi šola, ki s svojimi ukrepi in načrti skuša preprečiti pojav nasilja med učenci. Prav tako pa poznavanje lastnosti udeležencev v nasilju pripomore k temu, da učitelji in ostali zaposleni na šoli nasilje hitro prepoznajo ter se prav tako hitro odzovejo nanj. V diplomskem delu sem pisala tudi o otrocih s posebnimi potrebami in njihovem soočanju z medvrstniškim nasiljem. Otroci s posebnimi potrebami so po navadi, ker se težje branijo, bolj izpostavljeni različnim oblikam nasilja. V svoji diplomski nalogi sem raziskovala medvrstniško nasilje v četrtem, petem, šestem in sedmem razredu Osnovne šole Frana Albrehta. Grafikoni, tabele in rezultati anket so predstavljeni v diplomski nalogi, v prilogi pa je priložen anketni vprašalnik, katerega so učenci izpolnjevali. Anketni vprašalnik sem sestavila s pomočjo svoje mentorice in svetovalne delavke na Osnovni šoli Frana Albrehta. Svojo raziskavo bom nato prav tako predstavila tudi na Osnovni šoli Frana Albrehta in jih seznanila z rezultati. Spoznanja pridobljena na podlagi mojega diplomskega dela oziroma rezultati raziskave bodo Osnovni šoli Frana Albrehta podlaga za pripravo strategije dela na področju medvrstniškega nasilja.

Menim in si želim, da bodo spoznanja pridobljena na podlagi mojega diplomskega dela čim bolj pripomogla k delu svetovalne službe in ostalih zaposlenih na Osnovni šoli Frana Albrehta, ki se spopadajo in preprečujejo pojav medvrstniškega nasilja.

Kazalo vsebine

1	Teoretični del.....	1
1.1	Medvrstniško nasilje	1
1.2	Prepoznavanje medvrstniškega nasilja.....	3
1.3	Vrste medvrstniškega nasilja.....	5
1.4	Vloge pri medvrstniškem nasilju.....	8
1.4.1	Žrtve nasilja.....	9
1.4.2	Povzročitelj nasilja	12
1.4.3	Opazovalec nasilja.....	16
1.4.4	Soočenje z žrtvijo nasilja in povzročiteljem nasilja	17
1.5	Posledice medvrstniškega nasilja	18
1.5.1	Posledice za žrtve nasilja.....	18
1.5.2	Posledice za povzročitelja nasilja.....	19
1.6	Medvrstniško nasilje in otroci s posebnimi potrebami.....	20
1.7	Vloga svetovalnih služb, učiteljev in vodstva šole	23
1.8	Vloga svetovalne službe.....	26
1.9	Preprečevanje medvrstniškega nasilja.....	26
1.10	Varnost učencev v šoli	28
2	Problem	30
2.1	Raziskovalne hipoteze.....	31
3	Metodologija	32
3.1	Vrsta raziskave	32
3.2	Merski instrument, spremenljivke.....	32
3.3	Populacija in vzorec	32
3.4	Zbiranje podatkov	33
3.5	Obdelava in analiza podatkov	34
4	Rezultati	35
4.1	Preverjanje hipotez.....	60
5	Sklepi.....	61
6	Predlogi	65
7	Uporabljena literatura.....	69
8	Priloge	72
8.1	Anketni vprašalnik	72

Kazalo grafov

Graf 1.: Spol in razred anketirancev	35
Graf 2.: Počutje v zvezi z varnostjo.....	36
Graf 3: Varnost v šolskih odmorih	36
Graf 4: Pogovori med vrstniki o nasilju	37
Graf 5: Pogovori o nasilju s starši	37
Graf 6: Pogovori o nasilju z učitelji ali svetovalno delavko.....	38
Graf 7: Poznavanje izraza medvrstniško nasilje.....	38
Graf 8: Seznanjenost z vrstami medvrstniškega nasilja (možnih več odgovorov).....	39
Graf 9: Mnenje o učencih, ki izvajajo nasilje.....	39
Graf 10: Mnenje o tem, kdo so žrtve medvrstniškega nasilja	40
Graf 11: Poznavanje osebe, nad katero se na vaši šoli izvaja nasilje	41
Graf 12: Število oseb, ki doživljajo nasilje.....	42
Graf 13: Kdaj se nasilje največkrat pojavlja?.....	43
Graf 14: Razkritje o tem, ali nasilje še traja	44
Graf 15: Čas trajanja nasilja	45
Graf 16: Vrste doživetega nasilja	46
Graf 17: Počutje ob nasilju	47
Graf 18: Oseba, ki so ji razkrili nasilje.....	48
Graf 19: Razlogi za nerazkritje nasilja	49
Graf 20: Doživljanje nasilja izven šole (po pouku, popoldne).....	50
Graf 21: Načini izvajanja nasilja	51
Graf 22: Opis povzročiteljev nasilja glede na šolo in razred.....	52
Graf 23: Osebe, ki so največkrat izvajale nasilje.....	52
Graf 24: Počutje ob prisotnosti pri nasilnem dogodku	54
Graf 25: Poskusi učencev, da bi preprečili nasilje.....	55
Graf 26: Informacije o osebi na šoli, ki ji lahko zaupajo težave	55
Graf 27: Oseba, ki je bila v pomoč, če so jo iskali.....	56
Graf 28: Razlogi za nasilje	57
Graf 29: Počutje ob izvajanju nasilja.....	58

Kazalo tabel

Tabela 1.: Okolje bivanja anketirancev	35
Tabela 2: Mnenje o obsegu medvrstniškega nasilja v šoli	42
Tabela 3: Razkritje o tem, ali so bili kdaj žrtev medvrstniškega nasilja	44
Tabela 4: Mnenje o tem, ali so na nasilje vplivale ocene	48
Tabela 5: Prisotnost ob nasilnem dogodku.....	53
Tabela 6: Vloga izvajalca nasilja.....	56

1 Teoretični del

1.1 Medvrstniško nasilje

Nasilje med vrstniki so najprej začeli raziskovati v ZDA, Veliki Britaniji in Skandinaviji, kjer so ga poimenovali *bullying*. Pri nas z izrazom *bullying* prevajamo vrstniško oziroma medvrstniško nasilje, ustrahovanje, trpinčenje in tiraniziranje (Brejc, Koren, Logaj in Mugnaioni Lešnik, 2009). V starejši literaturi so angleško besedo *bullying* prevajali kot trpinčenje, ki se dogaja med učenci, medvrstniško nasilje pa je prevod, ki ga uporablja novejša literatura. Nekatere skandinavske države pa besedo *bullying* enačijo z besedo *mobbing*. Pri nas beseda *mobbing* označuje nasilje, ki se dogaja v službi (Pečjak, 2014). Sullivan je mnenja, da bi ta izraz lahko označeval nasilje skupine ljudi na posameznika (Sullivan, 2011, v Pečjak, 2014).

V. E. Besag (1989) pravi, da ima izraz *bullying* štiri značilnosti, in sicer:

- lahko gre za psihološko, besedno ali telesno nasilje,
- po navadi gre za to, da močnejši prevlada nad šibkejšim,
- gre za dejanja, ki se ponavljajo in povzročajo dalj časa trajajoč strah pred novimi napadi ter trpljenje oziroma neprijetnosti,
- gre lahko za oblike vedenja, ki so sprejemljiva socialna vedenja, npr. v socialnem kontekstu, kjer nekateri razvijajo pristop, ki je tekmovalen, ko gre za razne šolske in športne uspehe, s tem pa povzročijo nekaterim občutek neprijetnosti oziroma manjvrednosti (Besag, 1989, v Dekleva, 1996).

Kljub različnim definicijam besede *bullying* in slovenskim prevodom strokovnjaki to vrsto nasilja opredeljujejo z nekaterimi značilnimi lastnostmi, in sicer:

- prestrašena nemočna žrtev nasilja,
- dalj časa trajajoče nasilje,
- različne oblike nasilja, kot so ekonomsko, verbalno, fizično in psihično nasilje,
- usmeritev nasilja v eno osebo oziroma učenca,
- neenakost moči med povzročiteljem nasilja in žrtvijo nasilja (Pušnik, 1999; Zabukovec Kerin, 2002, v Brejc, Koren, Logaj in Mugnaioni Lešnik, 2009).

V šoli se nasilje neposredno dogaja prav v prostorih skupinske dinamike, komunikacije v prostoru, medosebnih odnosov in socialnih vlog (Brejc, Koren, Logaj in Mugnaioni Lešnik, 2009). Od okolja je zelo odvisna varnost otrok in problem le-te, podobno pa je tudi pri varnosti širše oziroma lokalne skupnosti in stopnji nasilja, ki je podoba same uspešnosti šolstva (Habbe, 2000). V šolah, kjer je prisotno medvrstniško nasilje, je kršena temeljna otrokova pravica, ki pravi, da imajo otroci pravico do tega, da so v razredu in šoli varni. Prav tako pa na otrokovo čustveno, izobraževalno, socialno in fizično počutje vplivajo pravice, ki jih ima do varnosti, dostojanstva in svobode (Pečjak, 2014). Nove zahteve, ki jih imajo otroci pri stikih s sošolci, pridejo ob tem, ko vstopijo v šolo. To pa prav tako prinese tudi razna pričakovanja, ki jih imajo starši o uspešnosti otroka v šoli. Prav to so vse zahteve, ki so nove in lahko v otroku vzbujajo razne agresivne odzive in težnje (Pušnik, 1999).

Veliko odraslih se ne zaveda problema medvrstniškega nasilja, kljub temu, da se lahko odvija v njihovi bližini. Večina odraslih medvrstniško nasilje po navadi spregleda, kajti včasih ga je kar težko zaznati, in sicer ko gre za razne poglede, ki so grozilni, pošiljanje raznoraznih sporočil, izključevanje (socialno). Prav tako pa se nasilje pogosto dogaja na raznih krajih doma, v šoli in soseski, kjer ni nadzora odraslih oziroma je ta nadzor pomanjkljiv (Mandl idr., 2010). Eden temeljnih razlogov, zakaj velikokrat učenci ne seznanijo učiteljev o medvrstniškem nasilju, izhaja iz tega, da imajo učenci zelo malo zaupanja v učiteljeve sposobnosti za učinkovite in dobre intervencije ob pojavu nasilja (Craig s sod., 2010, v Pečjak, 2014).

Medvrstniško nasilje poteka v socialnem okolju, katerega del so šola, družina ter obširno družbeno okolje (Pečjak, 2014). "Dinamiko medvrstniškega nasilja nazorno razlagata dva sodobna modela (Sullivan, 2011), in sicer model valujočega učinka in model spiralnega učinka navzdol." (Sullivan, 2011, v Pečjak, 2014, str. 73). Način oziroma model valujočega učinka govori o tem, da ima medvrstniško nasilje v socialnem okolju vpliv na prav vse otroke, ki so udeleženi v nasilju. Če se otrok ne bo počutil varnega v sami šoli, se posledično prav tako ne bo varnega počutil v sami širši skupnosti, kajti šola deluje kot mikrosistem, ki je znotraj širšega okolja. Pri modelu oziroma načinu spiralnega učinka navzdol pa gre za to, da medvrstniško nasilje prinese posledice, ki so negativne tako za povzročitelja nasilja kot tudi za žrtev nasilja. Pri povzročitelju nasilja gre za to, da si

povzročitelj nasilja na podlagi nasilja, ki ga izvaja, oblikuje vzorce vedenja, ki so neustrezni, predstavo, da ima moč nad vsemi, katera je nestvarna, in nerealno samopodobo. Pri žrtvi nasilja pa medvrstniško nasilje pušča posledice, ki so negativne in dolgotrajne. Kljub temu, da je na primer nasilje bilo hitro zaustavljeno, ima otrok oziroma žrtev nasilja dolgotrajno in ne enostavno okrevanje, kajti spremljata ga nizka samozavest, samozaupanje ter slab učni uspeh (Sullivan, 2011, v Pečjak, 2014).

1.2 Prepoznavanje medvrstniškega nasilja

Pri stikih, ki jih imajo učenci s šolskim osebjem, se ob vsakodnevnem delu zaznajo oziroma prepoznajo različne vrste nasilja. Preventivno delovanje, ki temelji samo na občutkih (nekaj se dogaja), ni dovolj, pristop šole za odkrivanje nasilja oziroma trpinčenja mora biti sistematičen. Prav zato je na samem začetku treba pridobiti posamezne informacije oziroma podatke o vrstah nasilja in o tem, kako pogosto se nasilje pojavlja (Pušnik, 1999). "Žrtve medvrstniškega nasilja imajo številne posledice, zato je smiselno povečati občutljivost za pojav tega nasilja tako v domačem okolju (pri starših) kot tudi v šolskem okolju (pri učiteljih). Pri tem pa se je treba zavedati, da posamično vedenje praviloma še ni znak, da gre za medvrstniško nasilje; če pa se sočasno pojavi več znakov, že lahko posumimo nanj." (Pečjak, 2014, str. 50). Pri medvrstniškem nasilju občutljivost pomeni:

- da opazimo nasilno dejanje,
- slišimo ter poslušamo,
- da prepoznamo razne vrste medvrstniškega nasilja in opazimo, ko učenci potrebujejo pomoč,
- prepoznamo vse vključene v dogajanje in smo pozorni na razna tveganja oziroma dejavnike,
- da smo prav tako pozorni na naše odzive, komunikacijo in samo vedenje,
- da svoje znanje vedno dopolnujemo in po potrebi poiščemo pomoč (Pušnik, 2006, v Pečjak, 2014).

Najpomembnejšo vlogo pri povečanju občutljivosti za medvrstniško nasilje ima vodstvo šole ali ravnatelj šole. Bistvenega pomena je, da se ravnatelj zavzema za vpeljevanje raznih sprememb v prostor (socialnem) in šoli, kjer prihaja do pojava medvrstniškega nasilja. Prav

tako pa je tudi pomembno, da sodeluje skupaj s svetovalno službo, ki glede na strokovno izobrazbo o tej problematiki največ ve. Ves kolektiv oziroma vse člane, ki so v kolektivu, je pomembno usmeriti k temu, da se izobražujejo o nasilju oziroma tej problematiki, in sicer o prepoznavanju medvrstniškega nasilja in o pridobivanju raznih spretnosti, ki so pomembne za odzivanje na pojav nasilja. Na razne vzorce vedenja, ki jih imajo učenci in so neustrezni, se moramo aktivno in dosledno odzivati, prav tako nam za samo dogajanje, ki se dogaja v naši navzočnosti, nikakor ne sme biti vseeno. Za samo prepoznavanje medvrstniškega nasilja in odzivanje nanj pa morajo biti tudi učenci občutljivi na ta pojav. Prav tako je to delovanje preventivno in pomembno. Učence je treba pritegniti, da sodelujejo, to lahko storimo z različnimi aktivnimi metodami. Treba jim je pripraviti razne teme, ki vključujejo odnose med sošolci in vrstniki, odnose, ki jih imajo do šole ipd. S tem, ko učence pripravimo, da aktivno sodelujejo, začnejo učenci razmišljati, kakšne odnose si želijo s svojimi vrstniki, kaj menijo o problemu nasilja, kakšne izkušnje imajo ipd. Na koncu pa je treba pritegniti k sodelovanju tudi starše. Treba jih je seznaniti s problemom medvrstniškega nasilja in jim predstaviti, kako bo šola ta problem oziroma pojav obravnavala. To pa za šolo pomeni, da lahko od staršev, ki so seznanjeni s problemom trpinčenja med učenci, pridobi razne informacije, ki so bistvenega pomena za delo v razredu oziroma z učenci, da staršem predstavi razne znake, s katerimi bodo lahko starši bolj pozorni na to, kaj se dogaja z otrokom, z njegovim vedenjem, počutjem in zunanostjo. Kajti ti znaki lahko pomenijo tudi to, da je otrok žrtev nasilja. Šola prav tako starše opozori, da je lahko povzročitelj nasilja tudi njihov otrok, prav zato jim je treba predstaviti tudi lastnosti, ki nakazujejo, da je otrok povzročitelj nasilja (Pušnik, 1999).

Imamo nekaj znakov, na katere morajo biti učitelji bolj pozorni, in sicer:

- učenca ostali učenci dražijo in imajo negativne komentarje,
- učenec med odmori vedno sedi sam in je brez prijateljev, nima stikov z drugimi učenci,
- učenca se vsi sošolci izogibajo (nihče ne želi biti skupaj z njim v skupini ipd.),
- učenec veliko izostaja od pouka in ne sodeluje pri pouku,
- učenec zelo malo govori ali pa sploh ne govori,
- učenec se vsega izogiba, je žalosten, nesrečen ipd.,
- učenec trdi, da je on kriv za napade, žalitve ipd., ki jih doživlja (Pečjak, 2014).

Učitelje je treba izuriti, da lahko čim hitreje in bolje prepoznajo samo nasilje, ki se dogaja med učenci, ter se z medvrstniškim nasiljem učinkovito oziroma dobro spopadejo. Šolska kultura, ki temelji na spoštovanju in odprtosti, ter različni programi, ki se uporabljajo za medvrstniško nasilje in preprečevanje le tega, so temu namenjeni (Sullivan, 2011, v Pečjak, 2014). Socialna sprejetost in želja po njej sta pogosto razlog za razna številna neprimerna in primerna dejanja. Zaradi težav v medvrstniških odnosih se po navadi tudi učenci, ki so učno zelo uspešni, ne počutijo prijetno v šoli (Košir, 2013). "O trpinčenju med učenci lahko govorimo, kadar *je nek učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju oz. negativnim dejanjem, ki jih je povzročil njegov sovrstnik ali skupina učencev.*" (Olweus, 1986, 1991, v Olweus, 1995, str. 11; poudarek v izvorniku).

Učiteljevo poznavanje lastnosti povzročitelja nasilja in žrtve nasilja zelo pripomore k samemu delu učitelja s povzročiteljem nasilja in tudi z žrtvijo nasilja. Dobro zaznavanje sprememb med učenci, sprememb v njihovem vedenju ipd. in poznavanje lastnosti zelo pomaga pri spremembah, tako pri ukrepanju kot pri razumevanju (Pušnik, 2004).

1.3 Vrste medvrstniškega nasilja

- **Fizično nasilje**

Fizično nasilje pomeni fizično silo in grožnjo oziroma zlorabo te. Pri fizičnem nasilju je ogroženo človekovo življenje oziroma telo. Fizično nasilje vključuje razne pretepe, dotikanje, odrivanje, klofutanje, umor ipd. (Kaj je nasilje, b.d.). Včasih fizično nasilje ne pusti vidnih posledic na posameznikovem telesu, vendar pusti razne posledice na psihi otroka oziroma posameznika, kar je popolnoma neopravičljivo (Nasilje nad otroki, b.d.).

- **Psihično nasilje**

Psihično nasilje je nasilje, s katerim se po navadi vse skupaj začne. Vse po navadi poteka na ravni, ki je verbalna. Psihično nasilje vpliva negativno na posameznikovo samopodobo oziroma samozavest. Vključuje pa ignoriranje, žaljenje, zmerjanje, razno poniževanje, grožnje, širjenje laži ipd. (Kaj je nasilje, b.d.). Psihično nasilje označuje notranjost posameznika ter napad na njo (Sullivan, 2014, v Pečjak, 2014).

- **Verbalno nasilje**

Verbalno nasilje oziroma besedno nasilje vključuje razne grožnje, širjenje govoric oziroma laži, zmerjanje, ščuvanje prijateljev ipd. Sullivan verbalno nasilje vključuje znotraj psihičnega nasilja (Sullivan, 2011, v Pečjak, 2014).

- **Kibernetsko nasilje**

Kibernetsko nasilje je nasilje prek spleta (družbenih omrežij) oziroma prek mobilnih naprav. Pojavnost te oblike nasilja se povečuje s samim razvojem oziroma razširjenostjo tehnologije (Pečjak, 2014). Pri kibernetskem, elektronskem oziroma spletnem nasilju se nasilje izvaja prek razne informacijske tehnologije in rabe le-te, in sicer prek forumov, spleta, blogov, mobitelov in prek sporočil, ki so elektronska. Vključuje razne grožnje, laži ter širjenje teh, izdajanje skrivnosti, žaljenje, sporočila z negativno vsebino, krajo raznih gesel in objavljanje raznih posnetkov z neželeno vsebino drugih. Ta oblika nasilja, omogoča, da je povzročitelj nasilja anonimen, prav to pa lahko vodi v hude skrajnosti, kjer je tudi ukrepanje težje. Kibernetsko nasilje lahko v neki meri preprečujemo s tem, da učence seznanjamo o varnem uporabljanju tehnologije (Košir, 2013). Ta dostop oziroma razširjenost interneta in mobilnih naprav omogoča, da je posameznik nasilen oziroma krut do ostalih posameznikov. Pojavlja se beseda socialna krutost, ki jo nekateri uporabljajo za kibernetsko nasilje (Kowalski in Limber, 2007, v Pečjak, 2014). Uporabniki se s prostorom, ki je kibernetski nenehno povezujejo oziroma so povezani, kajti razne tehnologije, kot so internet, mobilne naprave in računalniki, so lahko dostopni povsod (Bernik in Prisljan, 2012).

Kibernetsko nasilje oziroma spletno nasilje postaja z leti vse bolj razširjena oblika nasilja med mladimi. Takšna oblika nasilja se pogosto nad posameznikom oziroma osebo izvaja tudi doma, kjer bi se morala oseba počutiti varno, posledično pa se zaradi spleta/interneta ne počuti varne (Pečjak, 2014). Značilnosti, ki jih imamo pri kibernetskem nasilju:

- danes se vse več soočamo s pojavom kibernetskega nasilja prek mobilnih telefonov in računalnikov,
- pri kibernetskem nasilju so žrtve po navadi žrtve tudi ostalih vrst medvrstniškega nasilja,

- povzročitelji nasilja so po navadi žrtvi znane osebe,
- posamezniki, ki veliko uporabljajo računalnik oziroma internet, so po navadi večkrat žrtve te oblike nasilja (Pečjak, 2014).

Danes so otroci vse pogosteje tudi žrtve nadlegovanja prek mobilnih telefonov. Povzročitelji take vrste nasilja kličejo, ko ni v bližini otrok nobene odrasle osebe in so ti otroci doma sami (Erb, 2004). "Spletno nasilje je razmeroma nova oblika medvrstniškega nasilja, vezana na razvoj tehnologije, zato se z razvojem te povečuje tudi pojavnost spletnega nasilja." (Pečjak, 2014, str. 17). S tehnologijami, ki so nove, in njihovim pojavom, ki so poleg komuniciranja omogočile, da lahko opravljamo tudi naloge, ki so vsakodnevne, se je sprožilo govorjenje o nevarnostih kibernetnega prostora pri njegovi uporabi (Bernik in Prislán, 2010b, v Bernik in Prislán, 2012).

- **Spolno nasilje**

Spolno nasilje so dejanja, v katera je oseba prisiljena. To nasilje vključuje vsa spolna dejanja, kot so slačenje, otipavanje, siljenje v spolni odnos, neželjeno kazanje seksualnih vsebin, opazovanje, poljubljanje ipd. (Kaj je nasilje, b.d.).

Spolno nasilje prav tako pomeni vsakršno zlorabo (dejanja ali vedenja, povezana s spolnostjo, za katere ima žrtev občutek, da služi le za potešitev želj oziroma potreb nekoga drugega, sama pa si tega ne želi), ki jo žrtev doživlja kot nekakšno poseganje v intergriteto, omejevanje pravice, da se sama odloča o svojem telesu, ter dejanja, ki jih žrtev glede na svoje občutke in presojo označi oziroma prepozna kot spolno nasilje (Kaj je spolno nasilje, b.d.).

- **Rasno in etnično nasilje**

Rasno nasilje je oblika etničnega nasilja (Etničko nasilje, b.d.; naš prevod). To nasilje pomeni, da je posameznik žrtev nasilja zaradi svoje barve kože oziroma rase (Solberg in Olweus, 2003 v Pečjak, 2014). Malo pa je dostopnih raziskav o nasilju nad otroki iz etničnih manjšin, čeprav nekatere študije kažejo, da so ti otroci še zlasti ogroženi (Riley, 1988, v Besag, 1989, naš prevod).

Etnično nasilje se dogaja med učenci, ki so iz različnih etničnih skupin. To nasilje se nanaša na način življenja, kulturo ipd. (Scherr, 2012; naš prevod). Lahko je tudi posledica različnih motivov, ki jih ima povzročitelj nasilja, in tega, da so žrtve nasilja izolirane na podlagi oziroma zaradi načina govorjenja (tudi uporabe drugega oziroma različnega jezika), etnične skupine, ki ji pripadajo, barve kože, lahko pa tudi zaradi svojih kulturnih praks in verskih prepričanj (Racial and Ethnic Bullying, b.d.; naš prevod).

1.4 Vloge pri medvrstniškem nasilju

Pri medvrstniškem nasilju govorimo o vlogi žrtve, nasilneža oziroma povzročitelja nasilja in opazovalca (Pečjak, 2014). Otroci se s tem, ko se družijo s svojimi vrstniki, na primer v šoli, učijo uveljavljanja in sodelovanja. Nekateri se tako v takih skupinah najdejo oziroma prepoznajo kot bolj šibki, tarča posmehovanja, nekateri pa se prepoznajo kot močnejši, bolj drzni, kar posledično pripelje do tega, da se jih ostali otroci želijo izogibati ali pa se jih bojijo. Otroci prav s temi značilnostmi vlog, kjer so nekateri nemočni in nekateri predrzni, gradijo odnos, ki ga bodo imeli oziroma imajo do odraslih in vrstnikov. Gre za žrtve nasilja in nasilneže oziroma povzročitelje nasilja (Habbe, 2000). Pri medvrstniškem nasilju je pomembno poznati značilnosti posameznih vlog, ki jih imajo učenci. To nam pomaga, da se z medvrstniškim nasiljem spopademo zelo hitro in da hitro prepoznamo posameznike (Pečjak, 2014).

V šoli imajo učitelji vsak dan stik z učenci. To učiteljem omogoča, da spremljajo vedenje učenca, videz in čustvovanje. Prav tako pa lahko učiteljevo dobro poznavanje učenca učitelju omogoči, da prepozna razne spremembe na teh področjih (Pušnik, 1996). Žrtve nasilja imajo negativno mnenje do uporabe nasilja in raznih sredstev, povezanih s tem. Pri vlogah, ki jih imamo pri medvrstniškem nasilju, pa imamo tudi otroke, ki nosijo obe vlogi, in sicer vlogo žrtve in vlogo povzročitelja nasilja, prav tako pa se razlikujejo od skupine povzročiteljev nasilja in skupine žrtev nasilja. Od žrtev nasilja jih razlikuje agresivnost, kjer so bolj podobni povzročiteljem nasilja, od povzročiteljev nasilja oziroma skupine povzročiteljev nasilja pa se razlikujejo v samopodobi, čustvih ter odnosu, ki ga imajo do šole, kjer so podobni bolj žrtvam nasilja (Pušnik, 1999).

Žrtve nasilja po navadi nimajo oziroma imajo zelo malo samospoštovanja, negativno podobo o svojih dogodkih in sebi, imajo se za neuspešne, ponižane in prav tako se bolj kot ostali otroci spopadajo z negotovostjo in tesnobo. Ob nasilnem napadu se najpogosteje umaknejo in padejo v jok (značilno za mlajše otroke oziroma razrede), načeloma so zelo mirne, previdne in občutljive. Povzročitelji nasilja pa nastopajo zelo nasilno, agresivno, želijo obvladovati druge oziroma imeti moč nad drugimi, imajo pozitivno samopodobo in po navadi bolj pozitivno mnenje o nasilju (Olweus, 1995).

Vloga žrtve in nasilneža oziroma povzročitelja nasilja postaja skozi leta, v kasnejšem obdobju šolanja, vedno bolj stabilna, na začetku šolanja pa je vloga povzročitelja nasilja oziroma nasilneža stabilnejša od vloge žrtve (Schäfer s sod., 2005, v Pečjak 2014). Prav tako imajo učenci, ki imajo vlogo žrtve in povzročitelja nasilja nekaj skupnega, in sicer probleme, ki so emocionalni, nizko samopodobo oziroma težave s samopodobo in probleme, ki temeljijo na odnosih. Kljub temu pa jih razlikuje njihov položaj v šoli oziroma razredu, socialni položaj in njihova prizadetost ob samem pojavu tovrstnih težav (Meland, Ryding, Lobben, Bredablik in Ekeland, 2010, v Pečjak, 2014). Travme in stiske otrok se odražajo na vedenju, ki ga imajo otroci. Takšno vedenje, ki izvira iz travm in stisk, je zelo težko obvladujoče. Razumeti pa je treba, da otroci s takšnim vedenjem na takšen način izražajo svoje strahove, čustva in frustracije, ki jih imajo. Pri otrocih, ki so mlajši, je to najpogosteje izraženo z samimi dejanji, ne pa z besedami (Miller, 2000).

1.4.1 Žrtve nasilja

- **Prepoznava žrtve nasilja**

Nekaj prvih znakov, ki jih lahko prepoznamo in jih ne smemo zanemariti, so:

- učenec se boji sam hoditi v šolo in iz nje, vedno potrebuje spremstvo staršev,
- slab učni uspeh,
- učenec si želi kaj storiti, se samopoškoduje, ima samomorilska nagnjena in teme,
- kraja denarja,
- učenec je nasilen nad drugimi učenci,
- učenec ima slabo samopodobo, je zaprt vase,
- učenec ima po telesu razne poškodbe, otekline, modrice, ureznine, odrgnine ipd.,
- učenec se vedno giblje v učiteljevi bližini,

- neopravičeno manjka pri pouku,
- v šoli ne je malice in je lačen,
- poškodovane oziroma izgubljene osebne in šolske stvari,
- izogibanje pogovoru,
- spremenjeno vedenje (jeza, razdraženost ipd.).

Našteti znaki seveda lahko pomenijo tudi, da gre za kakšno drugo obliko nasilja, kot je družinsko nasilje ipd. (Aničić idr., 2002). Kristaničič prav tako navaja nekaj znakov, po katerih lahko sklepamo, da je otrok žrtev nasilja, in sicer:

- otrok se boji teme, stika (fizičnega) z ostalimi otroci,
- ima razne poškodbe, ki so fizične, modrice, vreznine,
- ima poškodovane svoje stvari in jih izgublja,
- noče hoditi v šolo, ne želi biti prisoten pri kakšnih predmetih in šolskih urah, pouk zamuja, domov prihaja pozneje,
- začne krasti in prosi za denar,
- nima samozavesti, ne želi biti vključen v razne dejavnosti, ki so družabne,
- ima nihanja v razpoloženju, ki vključuje izbruhe jeze in zbadljivke,
- ima težave z želodcem, glavobole, bolečine, ki so nepojasnjene oziroma nedoločene, lahko bi rekli, da se pojavijo razne bolezni, ki so psihosomatke,
- spremembe v osebnosti (nenadne), nima apetita, joka, kriči, je utrujen, razdražljiv in se zapira vase,
- ima nočne more,
- ima oblike vedenja, ki so regresivne,
- je pozabljen, živčen, si grize nohte, raztresen (Kristančič, 2002).

"Ne pričakujte, da bodo vse žrtve odreagirale enako. Tudi tiste, ki ne jokajo in ne kličejo na pomoč, so prestrašene in nas potrebujejo." (Aničić idr., 2002, str. 121).

• **Pomoč žrtvi nasilja**

Za ustrezno pomoč žrtvi nasilja je najpomembneje poslušati žrtev nasilja. Otroku je pomembno dati občutek varnosti in zaupnosti. Ne smemo pozabiti dejstva, da je otroka najverjetneje strah, da se mu bo povzročitelj nasilja maščeval. Prav tako je otroku pomembno predstaviti naš namen raziskovanja nasilja. Otroka je treba seznaniti s tem, da

mu bomo pomagali po naših najboljših močeh ter da se lahko kadarkoli obrne na nas. Med pogovorom z žrtvijo nasilja na žrtev ne pritiskamo, ne silimo in ne hitimo. Žrtvi nasilja je treba dati čas, da se izpove oziroma da pove svojo zgodbo, ki je zanj zelo boleča izkušnja. Pomembno je, da žrtvi nasilja izkažemo spoštovanje (Aničić idr., 2002). "Nasilje lahko ustavimo, šele ko vemo, kaj se dogaja, zato pustite otroku nekaj časa." (Aničić idr., 2002, str. 111).

Ob pojavu nasilja je treba žrtvi nasilja zagotoviti zaščito, ki bo učinkovita in bo žrtev ščitila pred pojavi nasilja. Prav tako moramo situacijo natančno in ves čas spremljati, dokler nevarnost nasilja ni delno oziroma popolnoma odstranjena. Žrtve nasilja morajo zaupati odraslim in biti prepričane, da jim zmorejo pomagati in da jim bodo pomagali. V primeru, da žrtvi nasilja ne moremo pomagati ali ji zagotoviti zaščito, o tem pa se pogovarjamo v oddelku, lahko situacijo samo še poslabšamo. Po navadi je za zaščito žrtve nasilja potrebno sodelovanje šole s starši (Olweus, 1995). Prav tako nekateri starši od svojih otrok zahtevajo, da se v primeru nasilja brani sam ter se sam postavi zase. Prav to je lahko posledica, da otroci svojim staršem ne zaupajo svojih težav (Aničić idr., 2002).

Otroka, ki je žrtev nasilja je treba seznaniti s tem, da mu bomo pomagali, ga podpirali, mu verjeli, in kar je najpomembneje, da se vedno lahko obrne na nas in našo pomoč. Prav tako jim je treba pojasniti, da s tem, ko nam zaupa svoj problem, to ne pomeni, da izdaja vrstnike oziroma da tožari, ampak poskuša preprečiti pojav ponovnega nasilja, saj samo tako, na takšen način lahko preprečujemo medvrstniško nasilje. Otroku moramo vedno znova dopovedovati, da vloga žrtve nasilja ni sramotna (Habbe, 2000). Otroku je treba je zagotoviti prostor za njegove občutke, ki so po navadi jeza in žalost. Moramo mu zagotoviti občutek razumevanja, sprejetosti in mu razložiti, da se nasilje ne dogaja samo njemu, da ni edini s takšno težavo oziroma izkušnjo. Treba je biti občutljiv na potrebe otroka. Prav tako moramo ravnati zelo previdno, da ne bomo otroka oziroma žrtev nasilja prizadeli s tem, da bo zaradi naše pomoči, oziroma ker se je obrnil na našo pomoč, pred drugimi učenci postal strahopetec. Prav tako otroka lahko vprašamo, kakšno pomoč pričakuje od nas in koliko našega posredovanja v situaciji, ki jo doživlja, je zanj sprejemljivo (Aničić idr., 2002).

Žrtev nasilja moramo pripraviti do tega, da začne razmišljati o rešitvah svoje težave, s tem ugotovimo samo razmišljanje otroka. Pri otrokovem predlaganju možnih rešitev mu seveda

pomagamo s predlogi, ki jih imamo. Pomembno je, da ga učimo, kako reagirati, ko pride do nasilja, in na koga se lahko obrne oziroma kako lahko poišče pomoč, ki jo potrebuje (Aničić idr., 2002). Prav tako je učenca kasneje, v nadaljevanju, smiselno vključevati v razne skupinske in individualne treninge, za socialne veščine, kjer se učenec uči odzivanja v primeru, da pride ponovno do medvrstniškega nasilja, postaviti se zase in poiskati pomoč (Košir, 2013).

Veliko otrok se boji možnih negativnih posledic, ki bi lahko sledile ter posledično ne zmorejo slediti raznim nasvetom, ki jih imajo odrasli. V tem primeru odgovornost za to, kako se bo problem odvil, prevzamejo odrasli, kljub temu, da se mogoče žrtev nasilja s tem ne strinja. Po navadi žrtev nasilja nato posledično čuti zelo veliko olajšanje, ker je problem končno razkrit. Poudariti pa je treba, da učitelj, ki rešuje problem nasilja, zagotovi žrtvi nasilja zaščito (Olweus, 1995). Povzročitelj nasilja lahko z nasilnim ravnanjem nadaljuje le, dokler njegovih nasilnih dejanj ne odkrijemo oziroma ne izvemo za njih (Elliot, 2002).

V nekaterih situacijah lahko ugotovimo, da problem nasilja lahko rešimo samo tako, da otroka oziroma žrtev nasilja premestimo na kakšen drug oddelek oziroma šolo. Pred tem moramo seveda vedeti, kam otroka pošiljamo, v smislu, kakšna klima je v skupini, kamor ga pošiljamo. S tem poskusimo preprečiti, da se nasilje ne bi ponovilo. Treba pa se je zavedati, da samo premestitev nekatere žrtve nasilja razumejo kot nekakšno kazen. Zato se je temu priporočljivo izogniti (Aničić idr., 2002).

1.4.2 Povzročitelj nasilja

• Prepoznavna povzročitelja nasilja

Povzročitelje nasilja, nasilneže oziroma otroke, ki izvajajo nasilje je zelo težko opisovati. Vseeno pa se večina avtorjev z nekaterimi lastnostmi strinja, in sicer menijo, da povzročitelji nasilja:

- pogosto sami doživljajo različne oblike nasilja, zelo pogosto nasilja v družini,
- zelo cenijo materialne dobrine, moč nad drugimi ipd.,
- pogosto ne obžalujejo svojih (nasilnih) dejanj,
- stremijo po zmagi, moči, nadvladi ipd. (Aničić idr., 2002).

Prav tako veliko povzročiteljev nasilja nima vseh lastnosti, ki so naštet. Raznorazne raziskave so pokazale, da je veliko povzročiteljev nasilja navajalo, da so nasilje izvajali, ker jim je bilo dolgčas, so bili jezni, prizadeti, se zelo hitro razjezijo ipd. (Aničić idr., 2002). "Karkoli je že razlog, je trpinčenje drugih običajno znak, da nasilnež potrebuje pomoč." (Elliot, 2002, str. 40).

Povzročitelji nasilja se po navadi ne zmorejo postaviti v kožo druge osebe, da bi razumeli njegovo ravnanje in občutke, ob pojavu težav krivdo znašajo na druge, napačno interpretirajo izjave in ne znajo pristopiti k drugi osebi oziroma učencu. Vse to pa izhaja iz tega, da imajo povzročitelji nasilja po navadi primanjkljaj pri socialni spretnosti in so zato posledično manj socialno spretni (Pečjak, 2014). Tudi Juul pravi: "Če so otroci in mladostniki nasilni, je treba to razumeti kot klic. Njihovo nasilje nam pravzaprav govori samo to, da jim gre slabo v njihovem svetu." (Juul, 2014, str. 58). Aničić idr., (2002) v svojem delu navajajo tudi dr. Martino Tomori (1993, 1994), ki je pisala o nasilju in o tem, da se izjemoma, občasno ali pa kot vedenje, ki je ustaljeno z različno dinamično osnovo, pojavlja v oblikah, ki so:

- "kot znak premagovanje strahu
- obvladovanje občutja ogroženosti
- istovetenje z napadalcem
- način iskanja ugodja
- nadomestilo za pomanjkljivo samospoštovanje
- edina možnost samopotrditve
- impulzivni odziv na prizadetost
- prikrito samokaznovalno vedenje
- sprejemanje subkulturnih norm." (Tomori, 1993, 1994, v Aničić idr., 2002, str. 112).

Francey in McGrath pa govorita o značilnostih oziroma o vzorcih vedenja povzročiteljev nasilja oziroma izzivalcev v razredu, in sicer:

- po navadi psihično ali fizično napadajo žrtve in njihove osebne predmete, ki jih uničujejo,
- druge učence oziroma žrtve nesramno in neupravičeno izključujejo iz raznih dejavnosti,

- drugim učencem želijo škoditi s tem, ko jih z žaljivim in nesramnim zasmehovanjem poskušajo spraviti v neprijeten položaj,
- žrtve napadajo z različnimi žaljivkami, zmerjanjem, izzivanjem ipd.,
- želijo poiskati šibke strani drugih učencev in jih razkriti pred ostalimi učenci,
- s svojim ravnanjem želijo pridobiti oziroma privabiti tudi kakšne druge učence na svojo stran. Po navadi se jim pridružijo tisti učenci, ki nimajo zaupanja vase in so negotovi in učenci, ki se želijo izogniti takšnim napadom in izzivanju, ter upajo, da jim bo to, ko se pridružijo, pomagalo, da sami ne bodo naslednje žrtve. (Francey in McGrath, 1996).

Olweus (1995) tipičnega nasilneža oziroma povzročitelja nasilja opisuje kot: "Tipičnega nasilneža lahko torej opišemo kot učenca, pri katerem *je agresivno vedenje kombinirano s telesno močjo.*" (Olweus, 1995, str. 23; poudarek v izvorniku). Povzročitelji nasilja imajo po navadi pozitivno mnenje o nasilju, so impulzivni, želijo si moči nad drugimi učenci in imajo pozitivno samopodobo. Prav tako jih pogosto obkrožajo prijatelji, ki njihovo vedenje podpirajo. Povzročitelji nasilja ob povzročeni nasilju doživljajo korist (ko zahtevajo od žrtve nasilja denar), zadovoljstvo ipd. (Pušnik, 1996).

- **Pomoč povzročitelju nasilja**

S povzročitelju nasilja se je treba pogovoriti o vzrokih, ki so privedli do nasilnega dejanja. Povzročitelja nasilja je treba povprašati o tem, kaj je z nasiljem želel doseči; bi to lahko dosegel tudi na drugačen način; treba ga je povprašati o njegovem počutju, ko je izvajal nasilje, in zdaj; kaj meni o tem dogodku, ki se je zgodil; kaj lahko zdaj stori; lahko kako stvari popravi ipd. (Aničić idr., 2002). Verbnik Dobnikar (2002) v pomoč za pogovor in njegovo vodenje s povzročiteljem nasilja prav tako navaja nekatere smernice, in sicer:

- "Kaj si s svojim vedenjem hotel doseči?"
- Si na tak način to dosegel? Bi lahko to storil tudi kako drugače?
- Kaj misliš, da si s tem povzročil drugemu?
- Kako si se ti takrat počutil?
- Kako se zdaj počutiš?
- Kaj meniš o tem, kar si naredil?
- Kaj lahko narediš v zvezi s tem?

- Imaš kak predlog, kako bi lahko stvari popravil in povrnil škodo?" (Verbnik Dobnikar, 2002, v Košir, 2013, str. 91).

S takšnim komuniciranjem povzročitelju nasilja omogočamo, da ima vpogled v vedenje, ki ga ima, in posledice takšnega vedenja, z možnostjo, da povzročitelj nasilja sodeluje pri oblikovanju kazni oziroma sankcij, ki so zanj pa se posledično povečuje tudi učinkovitost sankcij oziroma kazni in tako zmanjšuje samo verjetnost, da bi se neprimerno nasilno vedenje ponavljalo v prihodnje (Košir, 2013). "Z nasilnim ravnanjem skuša posameznik doseči nekaj njemu pomembnega. Tega se lahko zaveda ali pa tudi ne. Nasilni čustveni odziv ima tako vedno svojo logiko in smisel, tudi ko se zdi povsem nerazumen. Da bi razumeli to logiko, moramo ugotoviti, kako je posameznik razumel situacijo, v kateri je ravnal nasilno, zakaj mu je bila pomembna in kaj je skušal z nasiljem doseči. Nasilno vedenje torej lahko razumemo, kar pa ne pomeni, da ga sprejemamo. Razumeti nasilje ne pomeni odobravati in sprejemati nasilja." (Lešnik Mugnaioni, Milivojević in Muršič, 2010, str. 18).

Pri delu s povzročitelji nasilja je pomembno, da jih prav tako poslušamo in jih ne enačimo s kriminalci. Moramo jim dati občutek zaupanja, ne smemo jih enačiti s tem, da je njihova osebnost nasilje oziroma nasilna. Nasilje je vedenje, ki je priučeno, zato se prav tako lahko tudi nenasilja naučijo (Aničić idr., 2002). Prav tako je pomembno, da ko delamo s povzročitelji nasilja, ločujemo med bitjem in vedenjem, kar pomeni, da ne obsojamo učenca kot osebe, ampak njegovo vedenje, ki je neprimerno. Takšno pojmovanje nam omogoči, da je odnos do učencev, ki so povzročitelji nasilja, spoštljiv, in da lahko raziskujemo motive, ki se nahajajo v ozadju vedenja, ki ga imajo (Verbnik Dobnikar, 2002, v Košir, 2013).

Pomembno je, da se pred samimi vzgojnimi ukrepi s povzročiteljem nasilja pogovorimo, si vzamemo dovolj časa ter raziščemo, kaj je otroka privedlo do neprimernega nasilnega vedenja (Aničić idr., 2002). "Učenec ni slab kot oseba, neprimerno je njegovo vedenje." (Aničić idr., 2002, str. 49). Nasilnež oziroma povzročitelj nasilja je prav tako prestrašen, tako da moramo znati ravnati z njim. Vsekakor ne sme biti naš namen samo kaznovanje in obsojanje. Treba mu je povedati, da nas preseneča, da se je tako nasilno odzval, da mu verjamemo, da zna tudi drugače reševati konflikte in se pogovarjati. Prav tako je treba povprašati, zakaj se je tako odzval, moramo ga pripraviti do tega, da bo sodeloval z nami

in se iskreno pogovarjal. Treba ga je spodbuditi k temu, da ne bo nikoli več nasilno ravnal oziroma uporabljal nasilja ter da premisli, kaj lahko zdaj sam naredi za to. Prav tako pa je pomembno, da smo jasni ter da nasilje obsodimo in povemo pravila šole. Treba je govoriti umirjeno in povedati, kakšne so posledice ob pojavu nasilnega ravnanja na šoli. Ukrepi morajo biti vnaprej jasno določeni ter znani. Prav tako je treba povzročitelju nasilja povedati, da verjamemo in pričakujemo, da se nasilje z njegove strani ne bo nikoli več ponovilo (Aničić idr., 2002).

Učitelj pa mora prav tako med pogovorom s povzročitelji nasilja upoštevati to, da so številni povzročitelji nasilja samozavestni in se znajo hitro izmikati oziroma izvleči iz raznih situacij, ki so zapletene. Prav tako učitelj lahko pričakuje, da bo učenec, ki je povzročitelj nasilja, skušal opravičevati in zmanjšati svoje sodelovanje in vlogo pri nasilju, pri drugih učencih pa lahko z vlogo sodelovanja pri nasilju pretirava. Povzročitelj nasilja se po navadi opravičuje s tem, da se je žrtev nasilja vedla izzivalno in agresivno, kar pa po njegovem mnenju opravičuje verjetnost njegovega sodelovanja pri nasilju. Po pogovorih s povzročitelji nasilja moramo poudariti, in sicer v celotni skupini, da nasilja ne bomo dovolili oziroma prenašali in da bodo sicer sledile kazni oziroma sankcije. V primeru, da ukrepi nikakor ne zaležejo, pa je naloga ravnatelja, da se o resnosti problema pogovori s starši (Olweus, 1995).

1.4.3 Opazovalec nasilja

Pri medvrstniškem nasilju imamo tudi skupino opazovalcev nasilja. Opazovalci nasilja pogosto ne posegajo v nasilje, ki se tisti trenutek izvaja. Vzrok za to pa je po navadi strah, ki ga imajo opazovalci pred nasiljem, ki se dogaja. Po navadi se počutijo nemočne, krive, ker niso posredovali ali poiskali pomoči, strah jih je, ker so mnenja, da bodo tudi oni postali žrtve nasilja, zelo so razburjeni, zmedeni in prestrašeni (Aničić idr., 2002). Medvrstniško nasilje naj bi se v večini primerov (85 %) dogajalo ob prisotnosti opazovalcev oziroma učencev, ki so bili priča nasilju ali pa so slišali, da se je nasilje zgodilo (Pepler in Craig, 1995, v Pečjak, 2014). Prav to (veliko število opazovalcev) je povzročilo, da današnje raziskave, ki govorijo o delovanju, ki je preventivno poudarjajo, da je pri medvrstniškem nasilju vloga opazovalca pomembna pri zmanjševanju nasilja (Pečjak, 2014).

Elliot pravi, da opazovalci ne smejo razmišljati kot žrtve nasilja, katere je strah povedati nekemu o nasilju, ki se dogaja. O nasilju, ki se dogaja, je treba vedno nekemu povedati in poiskati pomoč. Prav tako pravi, da učenci sami težko rešijo problem, potrebujejo pomoč odraslih (Elliot, 2002).

1.4.4 Soočenje z žrtvijo nasilja in povzročiteljem nasilja

Samo soočenje je treba vnaprej pripraviti. Prav tako lahko za samo urejanje odnosov zelo pripomore pogovor, ki je ustrezno voden. Pred samim soočenjem žrtve nasilja in povzročitelja nasilja se je treba najprej pogovoriti tako s povzročiteljem nasilja kot z žrtvijo nasilja, ki se mora seveda strinjati s tem, da se sooči z otrokom, ki je nad njim povzročil nasilje. Zavedati se moramo, da veliko otrok oziroma žrtev nasilja ne prstane na soočenje, prav iz strahu, ki ga ima pred povzročiteljem nasilja in njegovim ponovnim nasilnim dejanjem oziroma maščevanjem. Pri samem soočenju je pomembno, da se učenca, se pravi žrtev nasilja in povzročitelj nasilja, drug drugemu izpovesta, da drug z drugim delita svoje občutke, stališča, svoja razumevanja konfliktna situacije in kaj drug od drugega pričakujeta. V tem pogovoru je naloga učitelja, da učencema zagotovi primeren varen prostor za pogovor in da ne reagira kaznovalno (Aničić idr., 2002).

Imamo pet korakov, ki jih je smiselno upoštevati pri samem pogovoru:

1. prepoznavanje problema oziroma težave,
2. prepoznavanje čustev žrtve nasilja in povzročitelja nasilja,
3. prepoznati pričakovanja in same želje žrtve in povzročitelja nasilja ter jih raziskati,
4. prepoznati stališča in mnenja žrtve in povzročitelja nasilja ter jih raziskati,
5. načrt, ki ga je treba izdelati in je skupen (Aničić idr., 2002).

Žrtev nasilja in povzročitelj nasilja prav tako pogosto naletita na neki nesporazum, ki je skrit ter iz katerega se po navadi ohranja in izhaja konflikt. Pri tem jima je učitelj v pomoč, da z opravičilom (nekateri učenci se pri tem učijo "opravičiti se") poravnajo nesporazum, do katerega je prišlo (Aničić idr., 2002).

1.5 Posledice medvrstniškega nasilja

Nasilje oziroma pojav nasilja v šolah posredno in neposredno prinaša veliko škodljivih dolgoročnih in kratkoročnih posledic, kot so na primer depresije, ki jih ima posameznik, zlorabe alkohola in drog, zaostajanje oziroma nazadovanje v izobraževanju do raznih širših težav brezposelnosti, stopnje, povezane s pismenostjo, ter normalizacije odzivov, ki so nasilni na vse težave oziroma spore (Titley, 2005). Pri osebah, ki so bile pogosto v vlogi povzročitelja nasilja pri svojih osmih letih, se pozneje v odraslosti (zgodnji) kažejo anksiozne in depresivne motnje, antisocialna osebnost in zloraba drog. Pri osebah, ki pa so pri svojih osmih letih bili žrtve nasilja, pa se kažejo motnje anksioznosti, ki so zelo pogoste (Sourander s sod., 2007, v Pečjak, 2014). Žrtve medvrstniškega nasilja so tudi med otroci oziroma mladostniki, ki so storili samomor, in sicer je med njimi takih oseb veliko več kot tistih, ki niso bili žrtve medvrstniškega nasilja, in sicer kar osemkrat več (Fox s sod., 2003, v Pečjak, 2014). S tem, ko žrtev nasilja v šolo hodi z negotovostjo, negativno samopodobo ter tesnobo, lahko žrtev nasilja sčasoma samomor vidi kot neko edino rešitev težav, ki je možna (Olweus, 1995).

Podatki iz Združenih držav Amerike kažejo, da je bilo v ameriških šolah veliko učencev (dve tretjini) žrtev medvrstniškega nasilja, med tistimi učenci, ki so svoje vrstnike napadli z orožjem (Vossekuil s sod., 2002, v Pečjak, 2014).

1.5.1 Posledice za žrtve nasilja

Žrtve nasilja najpogosteje reagirajo najprej tako, da se izogibajo mestom, kjer je bilo nasilje prisotno oziroma se je dogajalo. Ta mesta so lahko zelo različna, na primer stranišča, razni prostori v šoli, šolska igrišča ipd. Prav tako pa žrtve lahko dobijo odpor do šole, se izogibajo pouku, samo da ne bi videle oziroma srečale povzročitelja nasilja oziroma nasilneža, in nočejo hoditi v šolo. Medvrstniško nasilje pa ima lahko tudi številne druge posledice, ki so tako fizične kot psihične in dolgotrajnejše (Pečjak, 2014).

Spletno nasilje ima lahko zelo hude posledice na žrtve nasilja, po navadi so te posledice hujše od drugih oblik nasilja, kajti žrtev ima občutek, da temu ne more ubežati. Na

posledice, ki jih imajo žrtve, pa vplivajo tudi anonimnost povzročitelja nasilja, veliko število opazovalcev, ki spremlja dogajanje nasilja (videoposnetki ali slike), žrtev je izolirana in se počuti nemočna, kajti zdi se ji, da se temu ne more nikakor izogniti, kajti vsi imajo dostop do telefona in interneta. Prav tako pa starši ne morejo oziroma niso zmožni veliko pomagati, kajti v veliki večini oziroma v velikih primerih po navadi manj vedo in poznajo računalnike in posledično internet in omrežja od svojih otrok (Slonje in Smith, 2008; Snider in Borel, 2004, v Pečjak, 2014).

Včasih pa medvrstniško nasilje na žrtve nasilja vpliva tako, da se žrtev počuti v neizhodni situaciji ter stori samomor (Pečjak, 2014). Prav tako pa raziskovalci ugotavljajo, da je dejavnik tveganja za vedenje, ki je samopoškodovalno (uporaba drog zaradi stresa, rezanje, ožiganje) prav medvrstniško nasilje (Hay in Meldrum, 2010; McMahan s sod., 2010, v Pečjak, 2014). Nekaterim otrokom oziroma učencem pa težave, ki jih imajo v odnosih med učenci povzročajo, da zanje šola ni prijetna in pozitivna izkušnja, kajti dan za dnem so prisiljeni preživeti zelo veliko časa v okolju, ki jim ne zadovoljuje potreb, ki jih imajo po sprejetosti in varnosti (Košir, 2013).

Kdor si ob pojavu medvrstniškega nasilja zatiska oči, ga namerno ne vidi oziroma prezre ter nič ne ukrepa, da bi poskusil preprečiti nasilje, je prav tako soodgovoren za širjenje in naraščanje nasilja (Erb, 2004).

1.5.2 Posledice za povzročitelja nasilja

Povzročitelji nasilja oziroma nasilneži imajo prav tako lahko manj ter bolj resne posledice. Te posledice lahko tudi prav tako vodijo v posledice v odrasli dobi nasilneža oziroma povzročitelja nasilja. (Pečjak, 2014). Prav tako mnogi psihiatri in psihologi menijo, da se povzročitelji nasilja v sebi počutijo negotovo ter tesnobno (Olweus, 1995). Trpinčenje je po navadi pogosto del vedenjske motnje, iz tega razloga pa je možno predvidevati, da povzročitelji nasilja pozneje zaidejo v težave z alkoholom ter kriminalom. Številne raziskave to predvidevanje potrjujejo (npr. Loeber in Dishion, 1983; Magnusson in dr., 1983, v Olweus, 1995). Vloga povzročitelja nasilja se pri sedmih letih še ne odraža v posledicah, ki so psihosocialne, povečano pitje alkohola in verjetnost, da bo otrok kradel, pa se pokaže pri povzročiteljih nasilja, ki imajo 11 let (Hemphill s sod., 2011, v Pečjak,

2014). Pri povzročiteljih nasilja obstaja verjetnost, da jih bo antisocialno vedenje spremljalo in bodo s tem vedenjem nadaljevali tudi pozneje v življenju (Olweus, 1995).

Nasilno vedenje lahko nato pri mladostniku pogojuje razne šibke strani oziroma točke in pomanjkljivosti v okolju, odnosu z okoljem in v duševnem delovanju. To se lahko kaže z impulzivnimi odzivi, samokaznovalnim vedenjem, ki je preostalim prikrito, istovetenjem s povzročiteljem nasilja, nadomestilom ob pomanjkanju samospoštovanja, premagovanjem strahu, iskanjem ugodja ipd., to pa se lahko kaže v stalni, občasni ali pa izjemni obliki vedenja, ki je nasilno (Pušnik, 1996).

1.6 Medvrstniško nasilje in otroci s posebnimi potrebami

Posebej občutljiva tema je medvrstniško nasilje do učencev s posebnimi potrebami, ki so temu veliko več izpostavljeni (Carter in Spencer, 2006, v Pečjak, 2014). "Čeprav se medvrstniško nasilje pojavlja vsepovsod, pa so takemu nasilju bolj izpostavljene določene skupine otrok in mladostnikov zaradi nekaterih značilnosti, po katerih se razlikujejo od drugih." (Pečjak, 2014, str. 13). Spolno nasilje oziroma zlorabe hendikepiranih oseb so začeli pozneje raziskovati, v primerjavi z raziskovanjem spolnih zlorab in nasilja nad osebami, ki niso hendikepirane, kajti veljalo je prepričanje, da pri osebi, ki je telesno ali duševno hendikepirana (zaradi njene *ranljivosti*), ni možno, da bi bila žrtev spolne zlorabe oziroma spolnega nasilja (Zaviršek, 2000; poudarek v izvorniku).

Pri otrocih s posebnimi potrebami obstaja večja verjetnost, da bodo postali tako žrtve nasilja kot povzročitelji nasilja nad drugimi vrstniki. Imamo nekaj ugotovljenih razlogov za to trditev, in sicer nevarnost, da je učenec žrtev nasilja povečujejo učne težave, slabša socialna vključenost v razred in vedenjske težave, ki pogosto pripeljejo do agresivnega vedenja, ki nato povzroči, da se učenec pojavi v vlogi žrtve ali povzročitelja nasilja (Whitney, Rivers, Smith in Sharp, 1994, v Pečjak, 2014).

- **Žrtve nasilja**

Med hendikepiranimi odraslimi in otroki obstaja velika možnost, da bo prišlo do spolnega nasilja oziroma zlorab. To dokazujejo razne raziskave. Bolj ko so osebe hendikepirane, večja možnost je, da bodo žrtve spolnega nasilja oziroma zlorab. Hendikepirani ljudje

oziroma tisti hendikepirani ljudje, ki ne vedo veliko o sami spolnosti, so prav zaradi tega bolj nemočni, ranljivi in se težje branijo pred spolnim nasiljem in zlorabami v primerjavi z osebami, ki več vedo o sami spolnosti (Zaviršek, 2000).

Otroci s posebnimi potrebami imajo zaradi posebnosti, ki jih imajo, pogosto manjvreden položaj v skupini. Prav tako so po navadi manj uspešni v primerjavi z drugimi sošolci in imajo slabše učne rezultate. Posledično se zelo težko aktivno vključujejo v sam razred in razredno skupnost. V razredu se zelo pogosto počutijo osamljeno in nepriljubljeno. Prav tako imajo po navadi malo prijateljev. Te motnje, ki so specifične, pa vplivajo na slabšo samopodobo, rezultate ter samovrednotenje drugih otrok. Otroci s posebnimi potrebami so velikokrat bolj otročji v primerjavi z drugimi sošolci, imajo težave pri navezovanju stikov s sošolci, prilagajanju skupini, razumevanju raznih pravil (posamezne vloge, ki so določene v skupini) in vključevanju v skupnost. Vse to pa pogosto privede do tega, da otrok s posebnimi potrebami postane žrtev nasilja (Aničić idr., 2002).

"Zaradi pomanjkljive samokontrole emocionalnih impulzov in pomanjkanja samokritičnosti so njihove reakcije na težave in konflikte, ki se v skupini pojavijo, neustrezne. Njihovo razpoloženje je zelo spremenljivo. Zaradi pogostih, čustvenih izbruhov jih ostali ne sprejemajo kot enakovredne člane skupine." (Aničić idr., 2002, str. 86–87; poudarek v izvirniku).

- **Povzročitelji nasilja**

Povzročitelji nasilja lahko ob izvajanju nasilja nad hendikepiranimi osebami uživajo v občutkih, da imajo nadzor nad šibkejšo osebo in moč. Povzročitelj nasilja si za nasilno dejanje izbere osebo, ki se ni zmožna braniti zaradi tega, ker ne sliši, vidi, je otrok, se ne zaveda dogajanja, kaj povzročitelj nasilja želi, ima ovire pri gibanju ipd. (Zaviršek, 2000).

- **Posledice nasilja**

Spolno zlorabljeni otroci postanejo pogosto posledično težavni otroci, in sicer na način, da so preveč mirni oziroma agresivni, se ne zanimajo za vsakdanjost in se umaknejo v svet, ki je njihov, ga razumejo ter jim predstavlja območje prostora in varnosti, se pogosto poškodujejo in izpostavljajo nevarnostim, ki so fizične, razvijejo oziroma imajo vedenje, ki je prisilno ipd. Prav tako pa je včasih duševna in fizična hendikepiranost otroka lahko posledica nasilja, ki je fizično, in sicer poškodba možganov, glave, zlomi raznih delov

teles. Razne izkušnje doživljanja trpinčenja, spolnega nasilja oziroma zlorab in čustvenega zanemarjanja lahko povzročajo in vodijo v travme, katerih je nato lahko posledica duševna hendikepiranost. S tem postane duševna hendikepiranost tudi znamenje spolnega nasilja, čeprav je po navadi prav to največkrat spregledano in pojasnjeno, da so za duševno hendikepiranost krivi drugi razlogi, ki so biološki in genetski (Zaviršek, 2000).

- **Šola**

"V šolski zakonodaji sta poudarjena cilj in načelo enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnosti otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami." (Žerovnik, 2004, str. 11). Prav zato so dejavnosti in programi v samem izobraževalnem sistemu organizirani tako, da tem zahtevam lahko prisluhnejo (Žerovnik, 2004).

Ni dovolj, da otroka s posebnimi potrebami samo vključimo v redne osnovne šole, učiteljem je treba ter moramo posredovati vsa potrebna vedenja in znanja glede specifičnih primanjkljajev, ki jih ima posamezni otrok, o prepoznavanju takšnega otroka in o metodah in načinih dela. Prav tako je otrokom s posebnimi potrebami učni načrt treba prirediti, ga individualizirati in prirediti oziroma prilagoditi njihovim sposobnostim in potrebam. Prevelike zahteve od otrok s posebnimi potrebami povečujejo njihove stiske. Pomembna pa je tudi komunikacija šole z drugimi ustanovami, ki obravnavajo otroka, kajti to jim olajša samo delo z otrokom. Prav tako pa je tudi pomembno, da strokovni delavci in učitelji, ki delajo z otrokom, v razredu poskrbijo, da ima otrok ustrezno mesto med sošolci, da prisotnost otroka ne vpliva negativno na učni proces ter da otrokovi primanjkljaji niso zelo opazni oziroma da so kar se le da neopazni. Pomembno je iskati in razvijati otrokova močna področja, ne pa poudarjati otrokovo šibkost ter slabe rezultate. Če bo otrok prejemal več pohval, spodbud, ki so pozitivne, ter bo imel za doseganje uspešnih ter dobrih rezultatov več možnosti, zmanjšana bo možnost, da bi otrok postal žrtev ali povzročitelj nasilja (Aničić idr., 2002).

Prav tako pa mnogi učitelji in učenci sporočajo o spremenjenih odnosih v razredu ob prihodu otroka s posebnimi potrebami, in sicer so se spremenili tako, da so učenci postali bolj pripravljeni za pomoč, socialni in prilagodljivi pri delu, tako da je otroku s posebnimi potrebami ustrezalo (Opara, 2009). "Socialno integracijo je mogoče opredeliti kot koncept

zagotavljanja pravic in ustvarjanja čim boljših razmer za razvoj, vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v družbi sovrstnikov. Koncept temelji na sprejemanju in razumevanju različnosti ter preprečevanju socialne izključenosti (ekskluzije) zaradi ali na podlagi okvar." (Kobal Grum, Kolenc in Lebarič, 2006, str. 19).

Področje, ki je posebno v šoli pri pripravi na izvajanje oziroma uresničevanje socialnointegracijske funkcije, pa je ustvarjanje razpoloženj, ki so pozitivna in prav tako odnosov do učencev oziroma otrok s posebnimi potrebami, kar vključuje pripravljenost za pomoč in sodelovanje, razumevanje težav, ki jih imajo, in enakovredno sprejemanje otrok s posebnimi potrebami, kot članov, ki so enakovredni v skupnosti šole. Rezultat naj bi nato bil, da bi bili otroci s posebnimi potrebami več in bolj socialno sprejemljivi v življenju in pri delu šole, kjer bodo z interakcijami z drugimi učenci razvijali zmogljivosti, ki jih imajo, ter v skladu s svojimi zmogljivostmi posledično postajali člani oziroma dejavni člani v skupnosti šole (Kobal Grum, Kolenc in Lebarič, 2006).

1.7 Vloga svetovalnih služb, učiteljev in vodstva šole

Ob pojavu medvrstniškega nasilja v šoli se je treba nujno nanj odzvati, kajti v nasprotnem primeru povzročiteljem nasilja sporočamo, da je tako vedenje sprejemljivo in da ni nič narobe s tem, kar počnejo, žrtvi nasilja pa s tem sporočamo, da ne more računati na nas in našo pomoč (Filipčič, Klemenčič, Lešnik Mugnaioni, Muršič in Pušnik, 2012). Šolska kultura je sestavljena iz prepričanj in vrednot, ki jih šola ima in jih zagovarja. Ta pričakovanja, stališča in vrednote morajo biti jasna, saj na takšen način šolsko kulturo lažje spremljamo in vzdržujemo (Pečjak, 2014). "Šolska kultura je temeljni dejavnik, ki vpliva na stopnjo nasilja in motečega vedenja na šoli na splošno." (Pečjak, 2014, str. 97).

Šola je prostor, kjer se učenci družijo z odraslimi in s svojimi vrstniki, kjer se učenci učijo o medosebnih odnosih, ne samo o šolskem programu. Prav tako pa lahko deluje šolsko okolje, ki je spodbudno, tudi kot dejavnik, ki varuje, oziroma varovalni dejavnik, in sicer kot doživljanje podpore (medsebojne), varnosti, uspešnosti, pozitivnih zgledov učiteljev in vzdušje sprejemanja (Filipčič, Klemenčič, Lešnik Mugnaioni, Muršič in Pušnik, 2012). "Šola mora jasno zagovarjati stališče *nenasilne kulture*." (Aničić idr., 2002, str. 35; poudarek v izvirniku). Povezanost šole z lokalnim okoljem (razne dejavnosti, delavnice ter

interesne skupine) je nujno potrebna pri preprečevanju ter reševanju nasilja, prav tako je z družbo, lokalno skupnostjo ter njenimi razmerami povezano nasilje, ki se izvaja v šoli (Habbe, 2000).

"Za učinkovite rešitve šola ne sme nastopati v lastni pristojnosti, neodvisno od lokalne problematike, podobno kot mora tudi lokalna skupnost k reševanju problemov pritegniti vodstvo šole." (Habbe, 2000, str. 19). Problemi v šoli naj bi bili problemi lokalne skupnosti in odraz le-te. Poudarek je na osnovnih šolah, kajti prav v bližini osnovnih šol večina osnovnošolcev tudi živi (Habbe, 2000).

Rezultati raziskav nakazujejo, da je nasilja v šolah največ v revnih delih in v okoljih, ki so urbana, na območjih, kjer je stopnja brezposelnosti zelo visoka, območjih, kjer je veliko različnih narodnosti, kjer je veliko kriminala, odvisnih ljudi od socialne podpore, in šolah, kjer ima razne težave, kot so branje, izostajanje od pouka, šolski uspeh ipd. veliko učencev (Habbe, 2000). "Problem varnosti otrok v šoli je močno odvisen od okolja, podobno kot je tudi stopnja nasilja in varnost lokalne skupnosti v marsičem podoba uspešnosti šolstva." (Habbe, 2000, str. 19).

Pri zaznavi pojava medvrstniškega nasilja v razredu, in sicer ko nas na to opozorijo starši, žrtev nasilja, vrstniki ali pa sami posumimo, da gre za pojav nasilja, se je treba takoj odzvati in ukrepati, tako pri odnosu do povzročitelja in žrtve nasilja kot pri celotni skupini učencev (Košir, 2013). Prav tako je učencem treba posredovati temeljno sporočilo, in sicer da se problemi medvrstniškega nasilja lahko rešijo ter da je za sam pojav medvrstniškega nasilja treba povedati osebi, ki ji učenec verjame in zaupa (Košir, 2013).

"Vsaka šola naj oblikuje lastno strategijo preprečevanja nasilja." (Aničić idr., 2002, str. 36; poudarek v izvorniku). Šola mora prepoznati in odkriti mesta, kjer je največja pojavnost medvrstniškega nasilja, zato da na teh mestih nato uredi večji in boljši nadzor (Pečjak, 2014). Šola je prav tako obvezana k temu, da preprečuje medvrstniško nasilje, saj jo k temu zavezujejo razni dokumenti, in sicer prva je konvencija OZN, ki govori o pravicah otrok, otrokom dodeljuje pravico do celovitosti telesa in države zavezuje k temu, da to pravico zagotovijo z različnimi ukrepi (Brejc, Koren, Logaj in Mugnaioni Lešnik, 2009).

Medvrstniško nasilje je treba vedno resno obravnavati ter se z njim tudi strokovno ukvarjati. Lastno strokovno delo potrebuje stalno refleksijo, ki je bistvena ter ključnega pomena, s tem strokovni delavec zagotavlja, da je pomoč učinkovita za učence, ki imajo težave v medvrstniških odnosih (Košir, 2013).

Stalna refleksija skupnosti in njenim institucijam, šoli in posameznikom omogoča, da z sodelovanjem (medsebojnim), navadami, prepričanji in teorijami (subjektivnimi), katere se na medsebojno sodelovanje navezujejo, lahko svoje izkušnje (lastne) analizirajo. V medsebojnem sodelovanju to predstavlja pomemben in velik del. Prav tako pa jim refleksija, ki je osebna, omogoča soočenje s kakšnimi prepričanji, ki so napačna, in da se od njih oddaljijo. Prav to je temeljno za bolj kvalitetno in kakovostno razvijanje odnosov med posamezniki, skupnostjo in njenimi institucijami ter šolo. Poleg tega je tudi osnova za bolj učinkovito in kakovostno medsebojno sodelovanje oziroma razvijanje načinov za to (Gregorčič Mrvar, Kalin, Mažgon, Muršak in Šteh, 2016).

Prav tako imajo učitelji pomemben cilj, in sicer da se otrok nauči spoprijeti se s težavami oziroma problemi in razvije spretnosti, ki so ustrezne za to. Na začetku je treba poskrbeti, da se bo otrok primerno obnašal in ne bo imel več besedne in fizične agresije ter da bo svoja čustva znal izražati na način, ki je sprejemljiv (Miller, 2000).

Pri praksi šole je temeljnega pomena poznavanje učenčeve sprejetosti (socialne) v samem razredu, psihosocialnega položaja, ki ga ima, zaradi same povezanosti med tem položajem in šolsko uspešnostjo ter z vedenjem v raznih situacijah v razredu ter kakšnimi značilnostmi, ki so povezane z osebnostjo. Vzorci zavračanja in sprejemanja med učenci bistveno določajo, kako bo na razne učne situacije vplivala oziroma reagirala oddelčna skupina ter na razne metode oziroma načine za samo uravnavanja vedenja, katere učitelj uporablja v razredu (Pekljaj in Pečjak, 2015).

Učenci velikokrat ob pojavu medvrstniškega nasilja ne poiščejo pomoči prav iz razlogov, ker jih je strah povedati, da ne bi bilo še slabše in da to, da povejo o medvrstniškem nasilju, ki se dogaja, pomeni tožarjenje. Učencem je treba predstaviti bistvene razlike med tožarjenjem in poročanjem o medvrstniškem nasilju. Poudariti je treba, da je medvrstniško nasilje resen problem oziroma težava, za katero mora izvedeti odrasla oseba (učitelj, starši, svetovalna delavka), saj samo tako lahko pomaga udeležencem v nasilju (Košir, 2013).

1.8 Vloga svetovalne službe

Svetovalna služba v šoli opravlja naloge posvetovanja, koordiniranja in svetovanja. Vključuje se v razne procese, ki temeljijo na povezovanju, dogovarjanju, pobudi in sodelovanju. Prav ta odnos pa svetovalni službi omogoča, da lahko vzpostavlja pogoje, kjer je možno uspešno sodelovanje in dogovarjanje tudi nadaljevati. Svetovalna služba nagovarja tako zunanje strokovne delavce, učitelje, starše, vodstvo šole in same učence (Čačinovič Vogrinčič, 2008). "*Delo šolske svetovalne službe je usmerjeno k fleksibilnemu prilagajanju šole tako splošnim kot posebnim potrebam učencev.*" (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 17; poudarek v izvorniku).

Svetovalni delavci v šoli so lahko socialni delavci, psihologi, pedagogi, defektologi in socialni pedagogi (Čačinovič Vogrinčič, 2008). "*Zelo pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem v šoli enako dostopna in da je dostopnost vsem dovolj dobro razvidna.*" (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 16; poudarek v izvorniku). Svetovalna služba s koordinacijo ter posvetovanjem zbližuje šolo, vse zaposlene v šoli ter starše. Prostor svetovalne službe je prostor, kjer se medsebojno delijo izkušnje, viri moči ter znanja (Govekar-Okoliš idr., 2009).

1.9 Preprečevanje medvrstniškega nasilja

"*Cilj nenasilnega reševanja konfliktov je razvijati odnose, ki temeljijo na odkritosti in razumevanju.*" (Aničić idr., 2002, str. 29; poudarek v izvorniku). Pri spoprijemanju z nasiljem oziroma medvrstniškim nasiljem se različne šole s tem spopadajo in spoprijemajo različno, tako pri ravneh kot pri načinih. Nekatere šole ukrepajo bolj ob pojavu nasilja, to imenujemo interventno ukrepanje, nekatere pa se z nasiljem spoprijemajo bolj preventivno. Medvrstniškega nasilja v šoli se je treba lotiti sistematično, s tem je šola pri preprečevanju nasilja uspešna (Jerina, Karajić, Klemenčič, Kuhar in Molan, 2016). "S. Pečjak (2014) navaja prednosti celovitih, sistematičnih programov in modelov v okviru t. i. celostnih pristopov k medvrstniškemu nasilju. Ti programi so praviloma bolj učinkoviti, saj zajamejo dejavnosti, kot so senzibiliziranje do medvrstniškega nasilja, izboljševanje zaznavanja pojava, preventivne dejavnosti za zmanjšanje dejavnikov tveganja, obravnavo že storjenega medvrstniškega nasilja in pa – v skladu z modelom valujočega učinka –

vključujejo vse udeležence in udeležence v vzgojno-izobraževalnem procesu (učenke in učence, starše, strokovne delavke in delavce ter podporno osebje šole)." (Pečjak, 2014, v Jerina, Karajić, Klemenčič, Kuhar in Molan, 2016, str. 1).

Prístup, ki je sistematičen, vključuje ter pomeni, da spremljamo vse vrste nasilja, agresivnost ter konflikte, ki se pojavljajo v interakcijah, ki so medosebne, izdelovanje in uresničenje načrta (vključuje razne aktivnosti za starše, učence in učitelje), kako je lahko stanje boljše, ter na koncu evalvacijo cilja, ki je bil dosežen (Lešnik Mugnaioli, 2012, v Jerina, Karajić, Klemenčič, Kuhar in Molan, 2016). "Vsi v šoli se sistematično usposablajo za preventivno delo in učinkovito obravnavo nasilja." (Jerina, Karajić, Klemenčič, Kuhar in Molan, 2016, str. 1). Sistematičen pristop pomeni, da se že pred nasiljem, oziroma preden se nasilje pojavi, ukvarjamo s tem, kako bi nasilje preprečili (Jerina, Karajić, Klemenčič, Kuhar in Molan, 2016). Olweus (1986) pa pravi: "*Nadzor med odmori in kosilom znižuje stopnjo medvrstniškega nasilja.*" (Olweus, 1986, v Pečjak, 2014, str. 29; poudarek v izvirniku).

K preprečevanju in zmanjševanju medvrstniškega nasilja lahko šola pripomore z različnimi predavanji in delavnicami za starše, učitelje in učence, z različnimi plakati, kjer je predstavljeno, kam se lahko učenec zateče po pomoč (številke organizacij ipd.) ipd. S tem šola ozavešča starše, učence in učitelje ter ostalo osebje na šoli. Za obravnavo medvrstniškega nasilja je priporočeno izdelati pravilnik šole, katerega izdelajo zaposleni šole, starši in učenci s skupnim sodelovanjem. Pri pravilniku šole je pomembno, da so pravila ter sankcije jasno določena, razumljiva ter v naprej znana in opredeljena. Prav tako mora biti razumljivo in jasno zapisana definicija medvrstniškega nasilja. Nagovarjati moramo vse skupine, tako učence, starše kot zaposlene na šoli. Ob pojavu medvrstniškega nasilja v pogovor oziroma obravnavo vključimo poleg žrtve in povzročitelja nasilja tudi opazovalce nasilja (Aničić idr., 2002).

"*Poudarimo, da je vsak posamezen dogodek naš skupni problem in ga zato rešujemo skupaj.*" (Aničić idr., 2002, str. 115; poudarek v izvirniku). Prav tako je priporočljivo, da šola izvaja sestanke, ki so posebni in katerih namen je, da se učenci naučijo prevzemati odgovornosti za svoja dejanja, izražanja, ki ne vključuje nasilja, in se učenci povežejo med seboj oziroma so bolj povezani med seboj. Na teh sestankih obravnavamo vsak pojav oziroma primer nasilja, ki se zgodi. Na šoli pa je pomembno tudi skrbeti, da imajo učenci

in učitelji oziroma zaposleni občutek, da šoli pripadajo ter imajo oziroma razvijajo pozitivno samopodobo (Aničić idr., 2002). "Na šoli se *trudimo vzpostaviti klimo nične tolerance do nasilja.*" (Aničić idr., 2002, str. 115; poudarek v izvirniku).

1.10 Varnost učencev v šoli

Na varnost v šoli imajo vpliv tudi dejavniki izven šolskega okolja, ki lahko bistveno prispevajo (ali pa ovirajo) povečanje varnosti učencev v šolskem okolju, to so mediji, politika in celotne skupnosti.

• Mediji

Mediji s svojim obveščanjem zelo vplivajo na ljudi in javno mnenje. Prav ta velik medijski vpliv na ljudi lahko pomaga v šolah, in sicer pri varnosti otrok in krepitvi le-te ter posledično preprečevanju nasilja v šolah. To bi lahko dosegli z seznanjanjem javnosti o:

- lastnosti žrtev nasilja,
- lastnosti povzročiteljev nasilja,
- medvrstniškem nasilju v Sloveniji in tujini,
- oblikah medvrstniškega nasilja,
- razširjenosti medvrstniškega nasilja,
- raznoraznih ukrepov in pristopov, ki v šoli povečajo varnost učencev,
- nasilnem vedenju učencev in vzrokih za takšno vedenje (Habbe, 2000).

Javnost bi morala biti boljše seznanjena z različnimi ukrepi in različnimi učinkovitimi metodami, s katerimi preprečujemo medvrstniško nasilje. S tem bi bili posledično tudi boljše seznanjeni starši in sama šola. Danes imajo mediji zelo veliko vlogo in vpliv na ljudi. S takim načinom dela in z seznanjanjem ljudi glede medvrstniškega nasilja in glede resnosti nasilja, s katerim se šole vse pogosteje srečujejo, bi pomagali pri samem preprečevanju tega nasilja. To bi prav tako izboljšalo varnost zaposlenih in učencev (Habbe, 2000).

• Politika

Na šolski sistem, v celoti, in na njegovo delovanje ima politika zelo velik vpliv (Habbe, 2000). "Politika lahko za varnost otrok v šolah največ prispeva s spodbujanjem nastajanja

in širjenja programa celovitih rešitev, v sodelovanju z vsemi udeleženci šolskih procesov – nenazadnje tudi v obliki predpisov in zahtev za zagotavljanje varnega šolskega okolja." (Habbe, 2000, str. 129).

Policija je prav tako (v širšem smislu) del politike. Prav ta je lahko glede same šole in varnosti učencev v njej ključen dejavnik na področjih, ki so:

- razno gradivo (zloženke), namenjeno učencem in njihovi varnosti v šoli,
- prisotnost in opazovanje okolice šole pred poukom in po njem, ter kadar se dogajajo kakšni dogodki (šolski ples in drugi razni dogodki, ki se dogajajo v večernih urah ipd.),
- pogovor z učitelji in učenci o sami varnosti v šolski okolici ter v šoli sami (Habbe, 2000).

- **Širše okolje**

Širše okolje tako kot šola in družina zelo vpliva na otrokovo osebnost in razvoj. Je zelo pomemben dejavnik. Kadar okolje ponuja veliko možnosti, da otroci preživljajo svoj prosti čas kakovostno in brezskrbno (urejeni parki, urejena igrišča, razna društva, organizacije ipd.) in sodeluje skupaj s policijo za varnost učencev v okolici šole ter kadar skupaj s samim vodstvom šole sodeluje pri razreševanju problemov nasilja, okolje zmanjšuje oziroma preprečuje medvrstniško nasilje. Socialna služba in tudi zdravstvena lahko svetujeta samim strokovnim delavcem v šolah, ko pride do pojava nasilja. Prav tako lahko staršem predstavita in jih posledično seznanita z različnimi lastnostmi, ki jih imajo žrtve nasilja in povzročitelji nasilja, in na kaj je dobro, da so pozorni ipd. Imamo tudi razne organizacije, ki so prostovoljne in s svojimi organiziranimi dejavnostmi (skupaj s šolo) spodbujajo in usmerjajo vedenje otrok, ki je nenasilno, in se zavzemajo za razne varnostne programe v sami skupnosti. Poleg tega pa veliko študentov znanstvenih in univerzitetnih ustanov s svojimi raziskavami in diplomskimi nalogami priskrbi šolam različne brezplačne ocene, predloge in analize glede same varnosti otrok, ki so seveda strokovne, ter s tem posledično pomagajo šolam pri varnostnih programih in izdelavi teh (Habbe, 2000).

2 Problem

Dandanes nastaja vtis, da konflikte otroci ne rešujejo s pogovorom, temveč z nasiljem. Poznamo različne oblike nasilja, in sicer psihično, fizično, verbalno, kibernetško, spolno in etnično nasilje. O medvrstniškem nasilju danes zelo veliko govorimo in razpravljamo. Mladi danes uporabljajo oziroma se srečujejo že z vsemi vrstami nasilja, od raznega izsiljevanja, pretepov, ustrahovanja, izzivanja, zbadanja, ponižanja, kibernetškega in spolnega nasilja do raznih dejanj, ki so kazniva in zelo huda. Pogosto se nasilje začne z raznimi malenkostmi, ki pa zelo hitro vodijo v hujše oblike nasilja. Medvrstniško nasilje je po navadi zelo prikrito ter o njem zelo malo vemo. Razlogi, ki privedejo do tega, so, da žrtev o nasilju, ki se dogaja, molči in povzročitelj nasilja prav tako, velikokrat se pojav medvrstniškega nasilja s strani odraslih podcenjuje, prav tako odrasli nasilja veliko let sploh ne opazijo ali zaznajo, obstaja lahko pričakovanje, da otroci sami rešujejo svoje probleme, prav tako nekateri otroci postanejo tarče medvrstniškega nasilja, ker se počutijo ponižane. Pogostost medvrstniškega nasilja je višja pri učencih v nižjih razredih, nasilno vedenje pa vključuje več učencev. Pri učencih, ki so starejši, je zaradi spretnosti, ki vključujejo obrambo pred povzročiteljem nasilja, število žrtev nasilja manjše.

Za izbiro teme sem se odločila, ker se danes, vse šole srečujejo s problemom medvrstniškega nasilja. Tudi šola, kjer sem opravljala svojo raziskavo. Raziskati sem želela počutje glede varnosti učencev, koliko je tega nasilja v šoli, število udeležencev v nasilju (žrtve, povzročitelji in opazovalci nasilja), največjo pojavnost nasilja, razkritje o nasilju in mnenje učencev o predlogih za preprečevanje oziroma zmanjšanje medvrstniškega nasilja v šoli. Moje ugotovitve oziroma rezultati bodo šoli pomagali s tem, da bodo bolj podrobno prikazali, kaj se dogaja oziroma kakšno je stanje v četrtem, petem, šestem in sedmem razredu.

2.1 Raziskovalne hipoteze

Hipoteze, ki sem si jih zastavila in jih bom obravnavala v svoji raziskovalni nalogi, so štiri, in sicer:

Hipoteza 1: Vsak učenec je bil vsaj enkrat žrtev medvrstniškega nasilja.

Hipoteza 2: Medvrstniško nasilje se največkrat pojavlja med šolskimi odmori.

Hipoteza 3: Največ učencev, ki so žrtev medvrstniškega nasilja, je v petem razredu.

Hipoteza 4: Učenci največkrat molčijo o nasilju.

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave

V diplomski nalogi sem uporabila kvantitativno metodologijo. Zanimalo me je predvsem, koliko je medvrstniškega nasilja v šoli, katere oblike nasilja se največkrat pojavljajo, koliko je žrtev, povzročiteljev in opazovalcev nasilja, ali učenci poznajo izraz medvrstniško nasilje, kaj učenci menijo o tem in kaj bi bilo treba na šoli spremeniti oziroma narediti, da bi bilo nasilja manj, kateri osebi oziroma komu se učenci najlažje zaupajo o svojih težavah, koliko otrok molči o nasilju, kako se počutijo, se počutijo varni med odmori ipd. Prav tako me je zanimalo, koliko je nasilja v vsakem raziskovanem razredu posebej.

3.2 Merski instrument, spremenljivke

Uporabila sem deskriptivno metodo. Merski instrument, ki sem ga uporabila, je anketni vprašalnik, ki je bil na Osnovni šoli Frana Albrehta dostopen na spletni strani <http://www.1ka.si/>. Anketni vprašalnik obsega 37 vprašanj in je dodan v prilogi. Vprašanja so zaprtega, polodprtega in odprtega tipa. Pri nekaterih vprašanjih je lahko učenec obkrožil več odgovorov, pri nekaterih pod alinejo drugo podal svoje mnenje, občutke (v primeru, da noben odgovor od podanih ni bil njemu najbližji), pri ostalih vprašanjih pa je lahko obkrožil samo en odgovor.

V raziskavi sem se osredotočila na pojavnost nasilja; žrtve nasilja in povzročitelje nasilja; vrste nasilja; kraj, kjer se nasilje največkrat pojavlja; ali so učenci poiskali oziroma dobili ustrezno pomoč; ukrepe oziroma izboljšave na področju medvrstniškega nasilja (mnenje učencev) v posameznih razredih. To so moje spremenljivke v diplomski nalogi.

3.3 Populacija in vzorec

Osnovna šola Frana Albrehta v Kamniku ima tudi štiri podružnice, in sicer v Mekinjah, Nevljah, Tunjicah in Vranji Peči. Svojo raziskavo sem opravljala na matični šoli in na podružnicah.

Svetovalna delavka Osnovne šole Frana Albrehta je povedala, da se problem medvrstniškega nasilja največ pojavlja od četrtega do sedmega razreda. Nato sem se na podlagi pogovora s svetovalno delavko ter njenih mnenj in predlogov odločila, da za svojo populacijo izberem učence v četrtem, petem, šestem in sedmem razredu. Anketne vprašalnike so reševali učenci četrtega, petega, šestega in sedmega razreda. V četrtem razredu je bilo 84 učencev, ki so ustrezno izpolnili ankete, v petem 87, v šestem 67 in v sedem razredu 76. Skupno število učencev in ustrezno rešenih anketnih vprašalnikov je znašalo 314, vse skupaj pa je sodelovalo 316 učencev.

3.4 Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov oziroma izpolnjevanje spletne ankete je potekalo v mesecu maju in juniju 2017 na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku. Svojo raziskavo sem opravljala z anonimnim skupinskim anketiranjem učencev četrtega, petega, šestega in sedmega razreda s spletnimi anketnimi vprašalniki, ki so potekali prek spletne strani <http://www.lka.si/>. Po potrebi sem uporabila tudi fizično obliko anketnega vprašalnika. Med izvajanjem anketnih vprašalnikov sem bila v razredu prisotna. Učiteljičina prisotnost v razredu, medtem ko so učenci izpolnjevali anketne vprašalnike, pa ni imela nobenega vpliva na to, kako so učenci reševali oziroma izpolnjevali anketni vprašalnik, kajti izvajanje anketnih vprašalnikov in usmerjanje učencev oziroma pomoč učencem ob raznih nejasnostih med reševanjem anketnega vprašalnika (predstavitev, uvod, razni odgovori na vprašanja učencev ipd.) sem vodila jaz. Pred samim izvajanjem anket sem svoje anketne vprašalnike tudi stestirala, da sem preverila razumevanje učencev.

Glede izvajanja anketnih vprašalnikov sem bila dogovorjena s svetovalno delavko šole in učitelji. Na podružničnih šolah v Mekinjah, Nevljah, Tunjicah in Vranji Peči anketnih vprašalnikov ni bilo možno izvesti prek spletne strani, zato sem jih učencem razdelila v fizični obliki. Rešili so jih, nato pa sem odgovore vnesla v spletno anketo. Glede na dogovor z učitelji na matični šoli Frana Albrehta, katero šolsko uro mi lahko odstopijo za izvajanje anket, sem prišla v šolo (računalniško učilnico), kjer sem počakala, da so učitelji pripeljali svoje učence. Ko so se učenci posedli za računalnike, sem se jim pred reševanjem anketnih vprašalnikov predstavila, jim povedala, kaj raziskujem in jim seveda razložila medvrstniško nasilje, oblike medvrstniškega nasilja in izraze, kot so žrtve nasilja, vrstniki,

priče nasilja ipd. Prav tako so imeli učenci vse napisano in obrazloženo v samem uvodu anketnega vprašalnika, na šolsko tablo pa sem jim napisala elektronski naslov, ki so ga nato po mojih navodilih vtiskali v internet, kjer se jim je nato odprla spletna anketa in začeli z reševanjem. Ob izpolnjevanju spletnih anket sem bila vseskozi prisotna, tako da so me lahko učenci ob raznoraznih nejasnostih brez zadrege vprašali, jaz pa sem jim z veseljem odgovorila.

Spletni anketni vprašalniki so bili za vse učence enaki, vendar pa je imela vsaka generacija oziroma razred svojo šifro na koncu elektronskega naslova, kar je pomenilo to, da sem na koncu lahko točno videla, koliko je medvrstniškega nasilja, žrtev, povzročiteljev nasilja in opazovalcev itd. v vsakem razredu oziroma generaciji posebej. To mi je pomagalo pri samem primerjanju razredov med seboj.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Izpolnjene anketne vprašalnike sem nato vnesla v Microsoft Excel in Microsoft Word, kjer sem jih obdelala in nato vnesla v grafikone in tabele.

4 Rezultati

V raziskavi je sodelovalo 316 učencev, od tega je bilo ustrezno izpolnjenih 314 anketnih vprašalnikov, ki sem jih nato obravnavala pri analizi raziskave. Od 314 učencev je bilo 84 učencev četrtega razreda, 87 učencev petega razreda, 67 učencev šestega razreda in 76 učencev sedmega razreda.

V četrtem razredu je 56 fantov in 28 deklet, v petem 49 fantov in 38 deklet, v šestem 39 fantov in 28 deklet ter v sedmem razredu 50 fantov in 26 deklet.

Razred in spol anketirancev je prikazan v spodnjem grafu.

Graf 1.: Spol in razred anketirancev

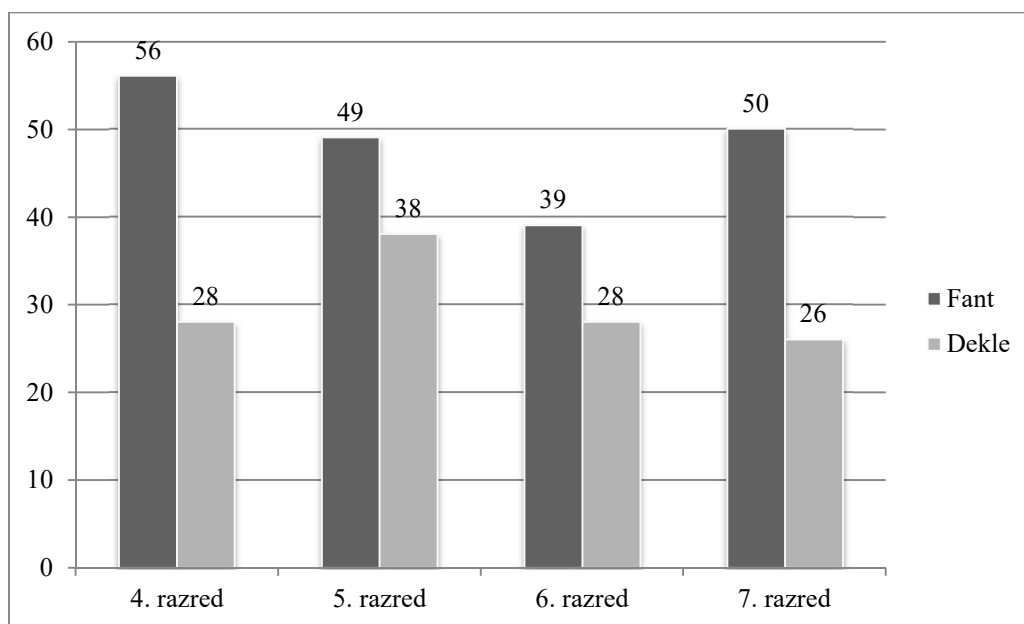
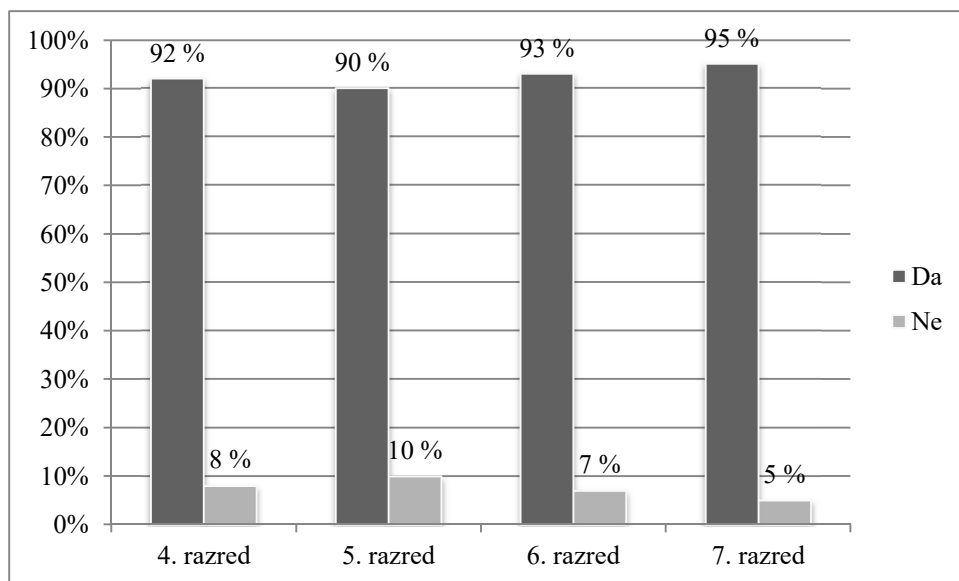

Tabela 1.: Okolje bivanja anketirancev

	4. razred		5. razred		6. razred		7. razred	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Mesto	38	45	41	47	34	51	45	59
Vas	46	55	46	53	33	49	31	41

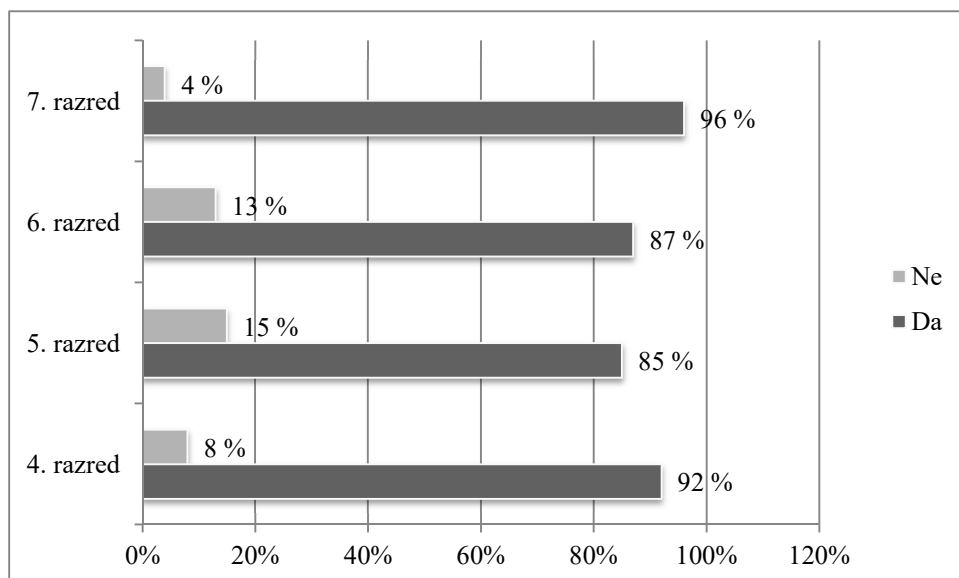
Iz tabele je razvidno, da je v četrtem (55 %) in petem (53 %) razredu več kot polovica otrok doma z vasi, v šestem (51 %) in sedmem (59 %) pa več kot polovica otrok živi v mestu.

Graf 2.: Počutje v zvezi z varnostjo

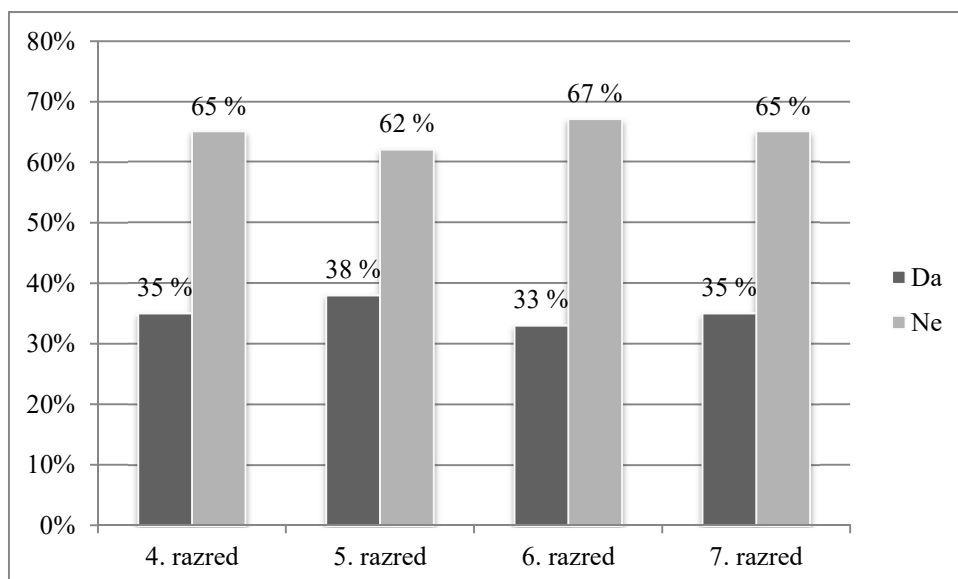
Večina učencev se v svojem razredu počuti varne, in sicer v četrtem razredu se 92 % učencev počuti varne, v petem 90 %, v šestem 93 % in v sedmem razredu 95 % učencev.

Graf 3: Varnost v šolskih odmorih

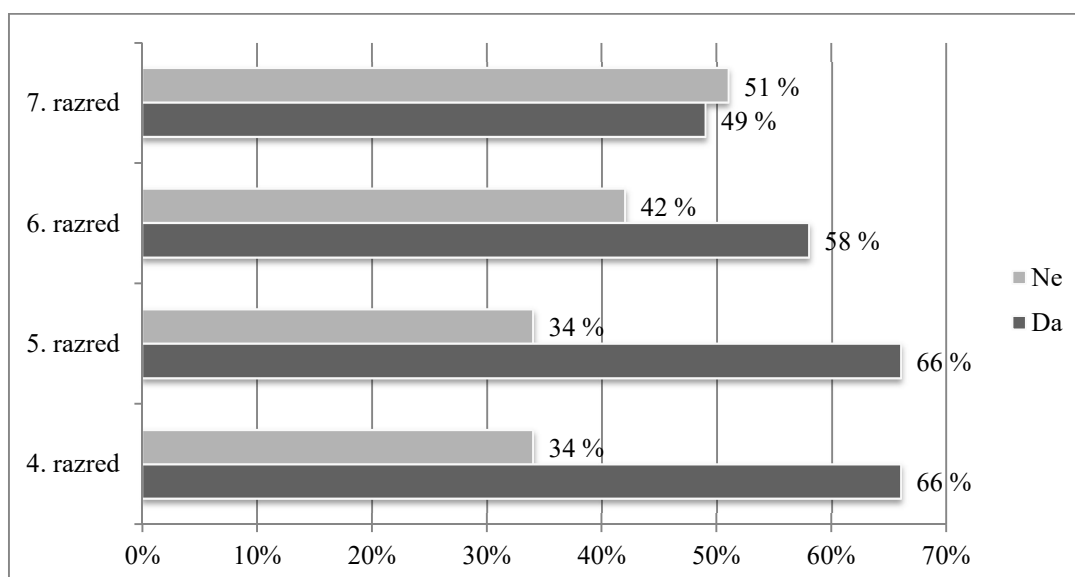
Iz grafa je razvidno, da se skoraj vsi učenci med šolskimi odmori počutijo varne, v četrtem razredu se med odmori počuti varne 92 % učencev, v petem razredu 85 %, v šestem razredu 87 % in v sedmem razredu 96 % učencev.

Graf 4: Pogovori med vrstniki o nasilju

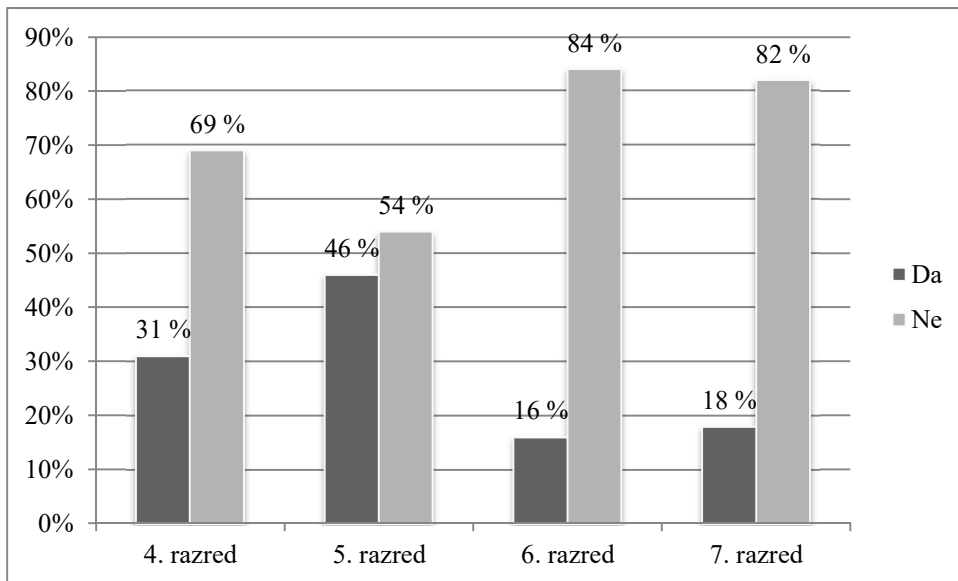
Pri vprašanju, ali se učenci s svojimi vrstniki pogovarjajo o nasilju, je več kot polovica učencev odgovorila z "ne", s svojimi vrstniki se ne pogovarjam o nasilju, in sicer v četrtem razredu je z "ne" odgovorilo 65 % učencev, v petem 62 %, v šestem 67 % in v sedmem 65 % učencev.

Graf 5: Pogovori o nasilju s starši

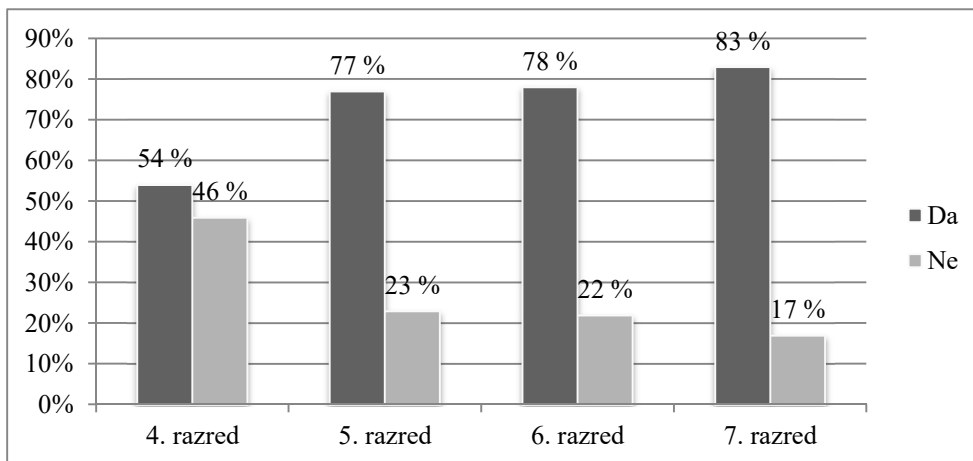
Pri vprašanju, ali se učenci o nasilju pogovarjajo s starši, jih je v četrtem razredu (66 %), v petem (66 %) in v šestem razredu (58 %) več kot polovica odgovorila z "da", da se o nasilju pogovarjajo s starši, v sedmem razredu pa večina (51 %) z "ne", da se s starši ne pogovarjajo o nasilju.

Graf 6: Pogovori o nasilju z učitelji ali svetovalno delavko

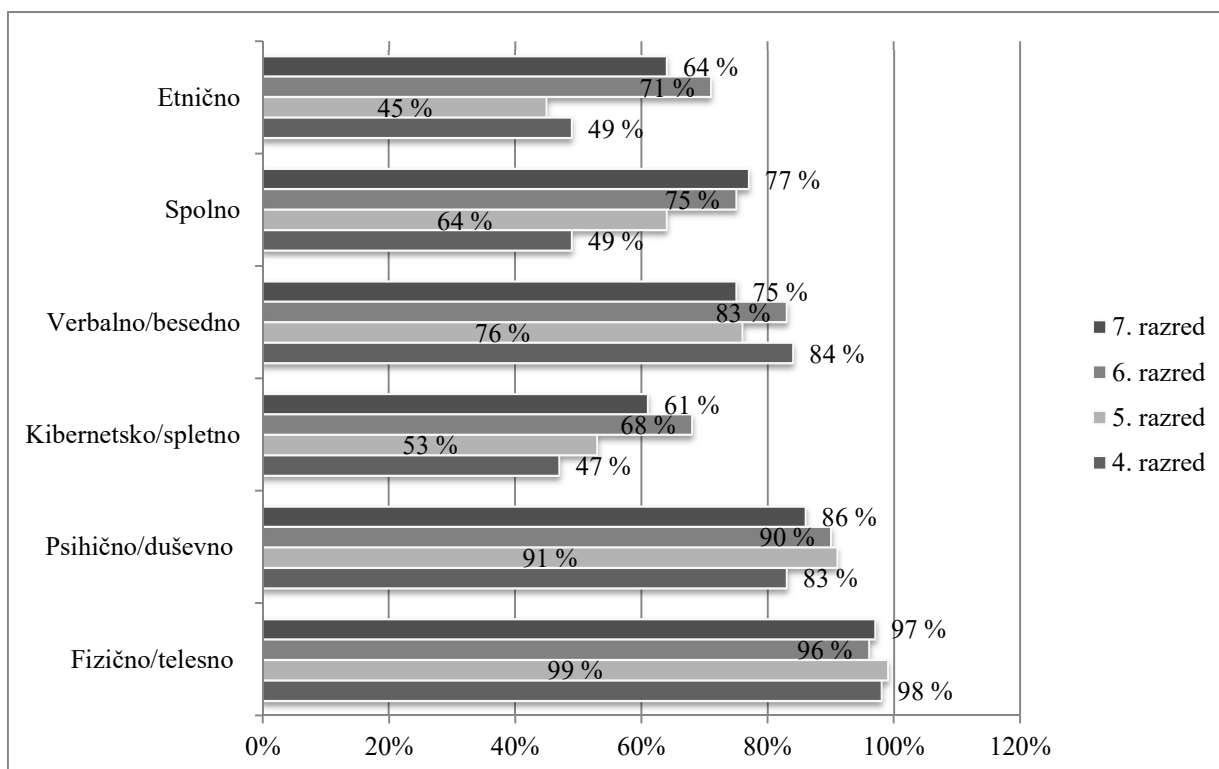
Iz grafa vidimo, da se več kot polovica učencev o nasilju ne pogovarja z učitelji ali svetovalno delavko, in sicer v četrtem razredu je z "ne" odgovorilo 69 % učencev, v petem 54 %, v šestem 84 % in v sedmem razredu 82 % učencev.

Graf 7: Poznavanje izraza medvrstniško nasilje

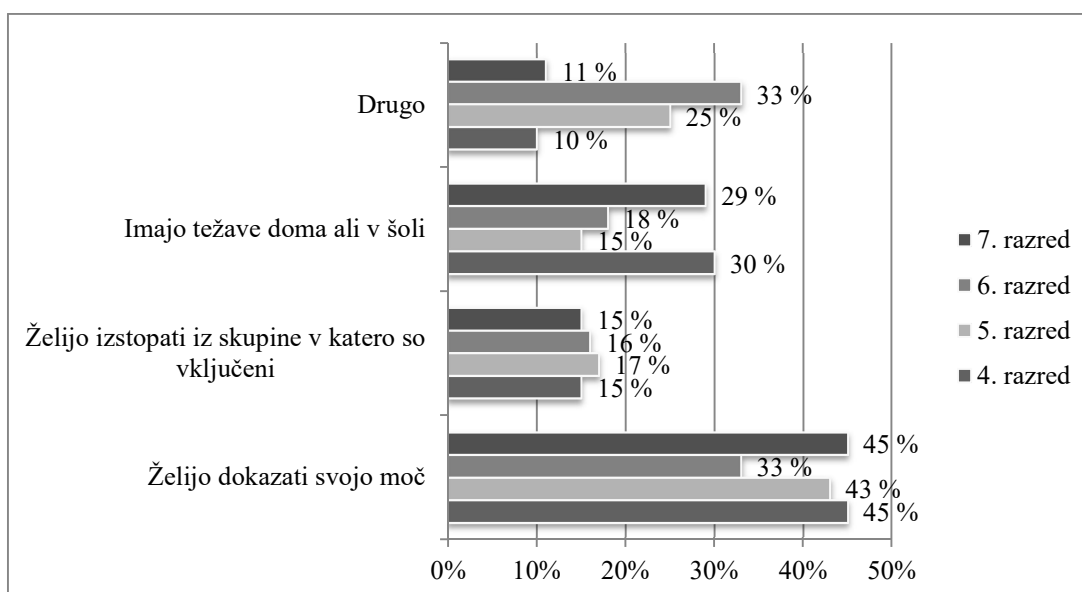
Več kot polovica učencev v četrtem (54 %), v petem (77 %), v šestem (78 %) in v sedmem razredu (83 %) pozna izraz medvrstniško nasilje.

Graf 8: Seznanjenost z vrstami medvrstniškega nasilja (možnih več odgovorov)

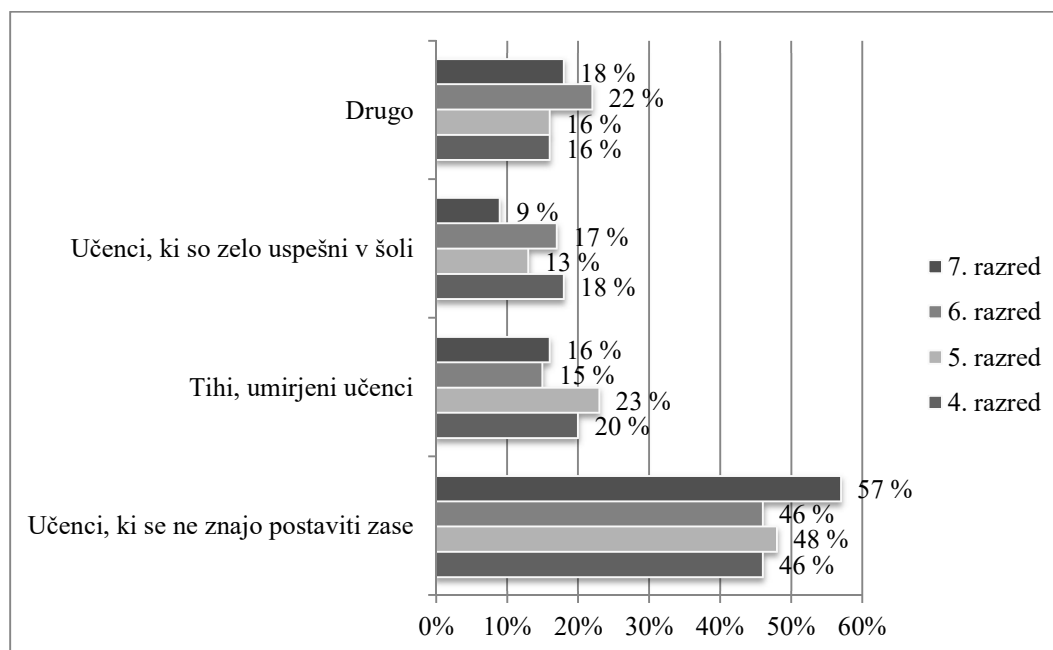
Iz grafa lahko sklepamo, da v vseh razredih največ učencev pozna fizično/telesno nasilje, v četrtem (98 %), v petem (99 %), v šestem (96 %) in v sedmem razredu (97 %). Kibernetsko/spletno nasilje najmanj poznajo v četrtem (47 %), v šestem (68 %) in v sedmem razredu (61 %). V petem razredu pa učenci najmanj poznajo obliko etničnega nasilja (45 %).

Graf 9: Mnenje o učencih, ki izvajajo nasilje

Iz tega grafa lahko sklepamo, da vsi razredi v večini enotno menijo, da učenci, ki izvajajo nasilje, želijo dokazati svojo moč, in sicer v četrtem razredu tako meni 45 % učencev, v petem 43 %, v šestem 33 % in sedmem razredu 45 % učencev. Vsi pa so prav tako tudi navajali svoje mnenje pod drugo, in sicer v četrtem razredu (10 %) so trije učenci navedli, da se povzročitelji nasilja želijo prikazati kot "frajerji" pred drugimi učenci, eden je navedel, da nasilno ravnajo zaradi spora, do katerega pride, dva sta navedla, da enostavno želijo "nagajati" drugim učencem ipd. V petem razredu (25 %) je šest učencev navedlo, da se učenci, ki izvajajo nasilje, v resnici nečesa bojijo oziroma so "strahopetci", trije so navedli, da jih to nasilje zabava, dva sta navedla, da se učenci, ki izvajajo nasilje, prehitro razjezijo ipd. V šestem razredu (33 %) so štirje navedli, da se učenci, ki izvajajo nasilje želijo pokazati kot "frajerji", dva sta navedla, da se želijo "važiti" pred puncami, trije so navedli, da želijo pozornost, dva sta navedla, da se želijo maščevati ipd. V sedmem razredu (11 %) sta dva navedla, da si učenci, ki izvajajo nasilje na ta način, želijo skleniti prijateljstva, eden je navedel, da se s tem želijo vključiti v svojo skupino oziroma v družbo, prav tako je eden navedel, da s tem ravnanjem želijo biti pomembni na šoli ipd.

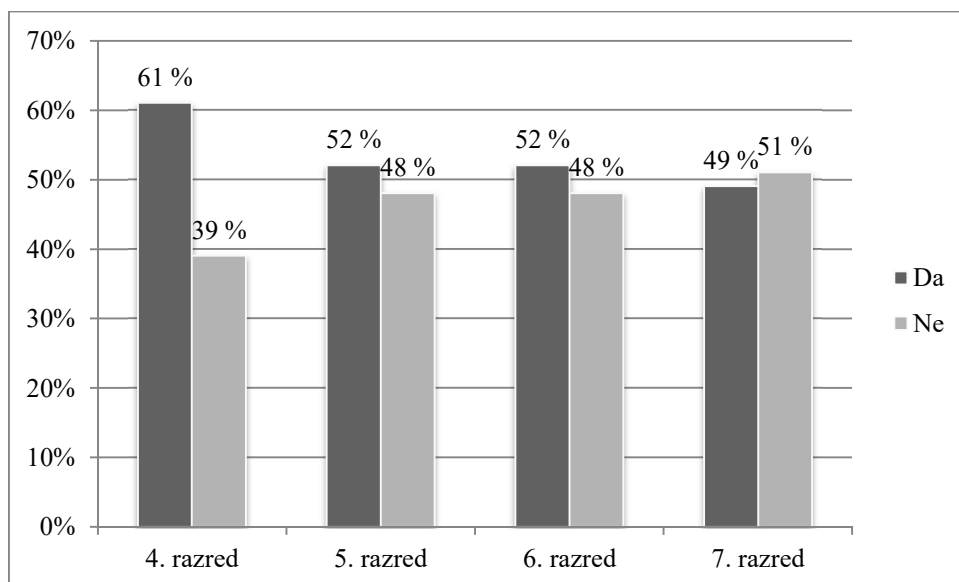
Graf 10: Mnenje o tem, kdo so žrtve medvrstniškega nasilja

Večina vseh učencev meni, da so žrtve nasilja učenci, ki se ne znajo postaviti zase, in sicer četrti (46 %), peti (48 %), šesti (46 %) in sedmi razred (57 %). Najmanj učencev v četrtem

razredu meni, da so žrtve nasilja tisti učenci, ki so "drugačni" in izstopajo (štirje učenci), učenci, ki imajo slab učni uspeh (en učenec) ipd., učenci, ki so navajali pod alinejo drugo (16 %). V petem (13 %) in sedmem razredu (9 %) najmanj učencev meni, da so to učenci, ki so zelo uspešni v šoli, v šestem pa menijo, da so to tihi, umirjeni učenci (15 %). V petem razredu sta pod alinejo drugo (16 %) dva učenca navedla, da so žrtve nasilja učenci, ki so naivni, eden je navedel, da so to šibkejši učenci, dva sta navedla, da so to učenci, ki prihajajo iz drugih držav ipd. V šestem razredu (22 %) pa so štirje navedli, da so to učenci, ki izzivajo, eden je navedel, da so to učenci, ki prihajajo iz drugih držav, dva sta navedla, da so to tisti, ki nimajo veliko prijateljev ipd. V sedmem razredu (18 %) dva učenca menita, da so to tisti, ki izzivajo, eden meni, da so to šibkejši učenci, dva menita, da so to učenci, ki izstopajo ipd.

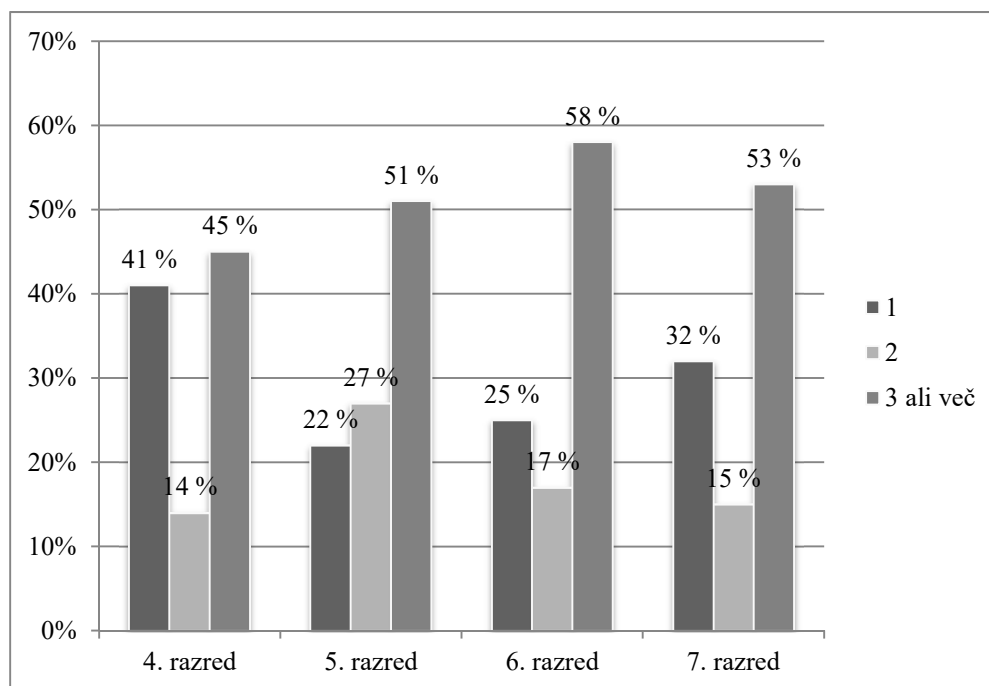
Graf 11: Poznavanje osebe, nad katero se na vaši šoli izvaja nasilje

Pri vprašanju ali učenci poznajo osebo, nad katero se nasilje izvaja, je z "da" v četrtem razredu odgovorilo 61 %, v petem 52 %, v šestem 52 % in v sedmem razredu 49 % učencev.

Na podvprašanje o tem, koliko takih oseb poznajo, so odgovarjali tisti učenci, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili z "da", poznam učenca oziroma učence, nad katerim/-i se izvaja nasilje, in sicer je bilo v četrtem razredu takih 51 učencev, v petem 45, v šestem 35 in v sedmem razredu 37 učencev.

Graf 12: Število oseb, ki doživljajo nasilje

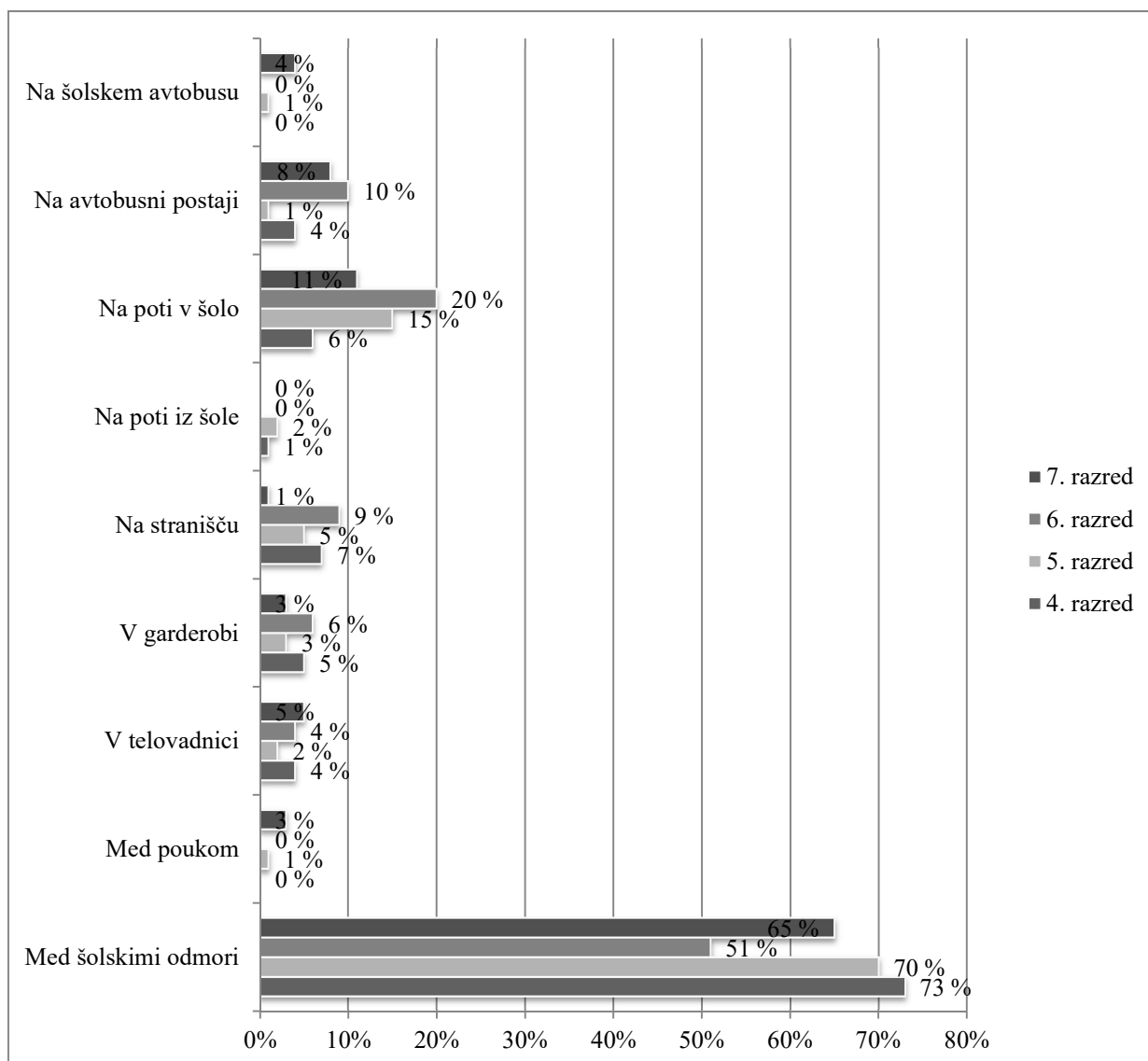
Iz tega grafa lahko sklepamo, da 41 % učencev v četrtem razredu pozna eno osebo, 45 % učencev pa pozna tri osebe ali več, v petem razredu 22 % učencev pozna eno osebo, 27 % dve osebi, 51 % pa jih pozna tri osebe ali več. V šestem razredu 25 % učencev pozna eno osebo, 58 % učencev pa tri osebe ali več in v sedmem razredu 32 % učencev pozna eno osebo, 53 % pa jih pozna tri oziroma več kot tri osebe.

Tabela 2: Mnenje o obsegu medvrstniškega nasilja v šoli

	4. razred		5. razred		6. razred		7. razred	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	38	45	45	52	39	58	34	45
Ne	46	55	42	48	28	42	42	55

Pri vprašanju, ali učenci menijo, da je medvrstniškega nasilja v šoli veliko, jih je v četrtem (55 %) in sedmem razredu (55 %) več kot polovica odgovorilo z "ne", na šoli ni veliko medvrstniškega nasilja, v petem (52 %) in šestem razredu (58 %) pa jih je več kot polovica odgovorila z "da", na šoli je veliko medvrstniškega nasilja.

Graf 13: Kdaj se nasilje največkrat pojavlja?

Pri vprašanju, kdaj se nasilje največkrat pojavlja, jih je v vseh razredih več kot polovica odgovorila z odgovorom "med šolskimi odmori", in sicer v četrtem razredu 73 % učencev, v petem 70 %, v šestem 51 % in v sedmem 65 % učencev. Glede na rezultate lahko sklepamo, da učenci v četrtem razredu menijo, da se nasilje ne pojavlja med poukom (0 %) in na šolskem avtobusu (0 %) ter da se najmanj pojavlja na poti iz šole (1 %). V petem razredu učenci menijo, da se nasilje najmanj pojavlja med poukom (1 %), na avtobusni postaji (1 %) in na šolskem avtobusu (1 %), v šestem razredu so učenci odgovorili, da se nasilje ne pojavlja med poukom (0 %), na poti iz šole (0 %) in na šolskem avtobusu (0 %), najmanj pa se pojavlja v telovadnici (4 %). V sedmem razredu pa učenci menijo, da se nasilje ne pojavlja na poti iz šole (0 %), najmanj pa na straniščih (1 %).

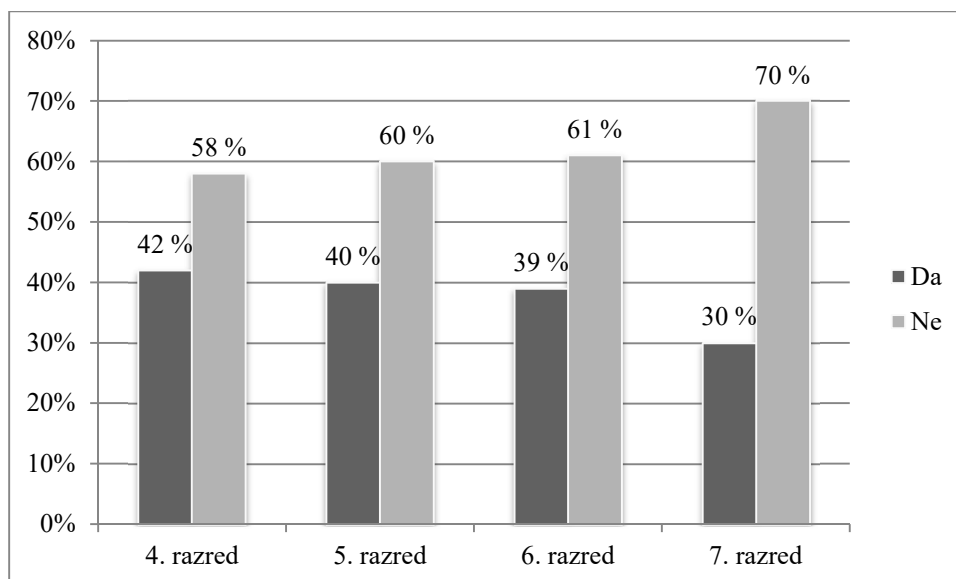
Tabela 3: Razkritje o tem, ali so bili kdaj žrtev medvrstniškega nasilja

	4. razred		5. razred		6. razred		7. razred	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	48	57	40	46	28	42	20	26
Ne	36	43	47	54	39	58	56	74

Iz tabele lahko sklepamo, da je v četrtem razredu največ učencev žrtev nasilja, in sicer 57 %, kar je več kot polovica učencev. V petem, šestem in sedmem razredu pa je več učencev takih, ki niso bili žrtve nasilja. Kljub temu pa so nekateri učenci (bili) žrtve nasilja, in sicer v petem razredu 46 %, v šestem 42 % in v sedmem 26 % učencev.

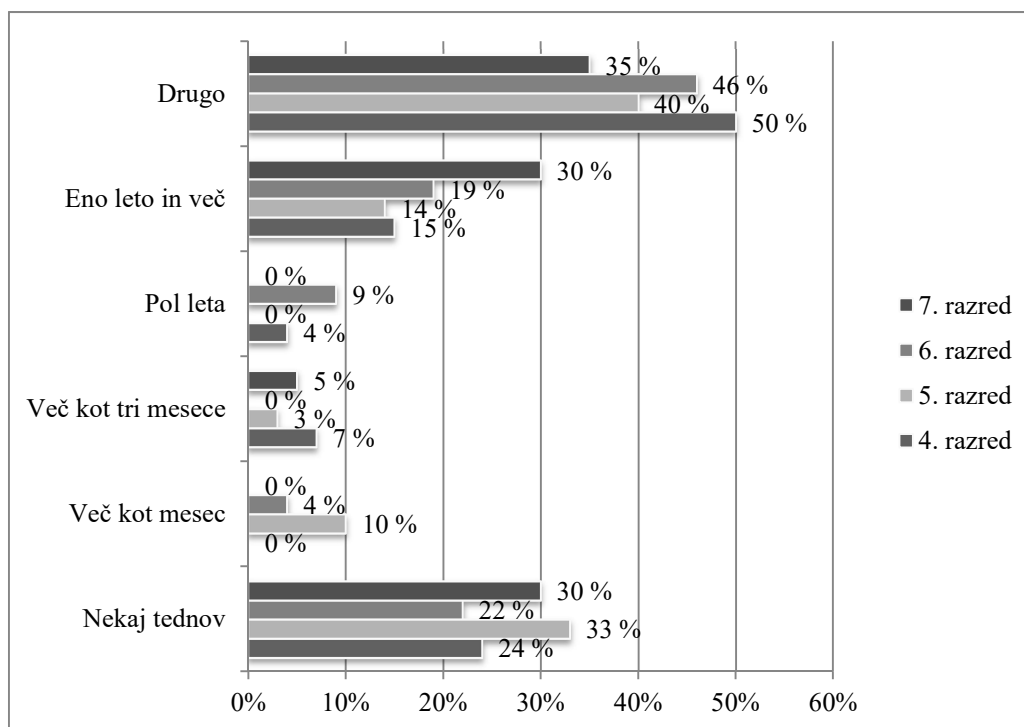
Od 18. do vključno 26. vprašanja so odgovarjali samo tisti učenci, ki so bili žrtve nasilja. Pri teh vprašanjih celoto (100 %) sestavljajo učenci, ki so na 17. vprašanje odgovorili z "da", oziroma učenci, ki so (bili) žrtve nasilja. V četrtem razredu je to 48 učencev, v petem 40, v šestem 28 in v sedmem 20 učencev.

Graf 14: Razkritje o tem, ali nasilje še traja

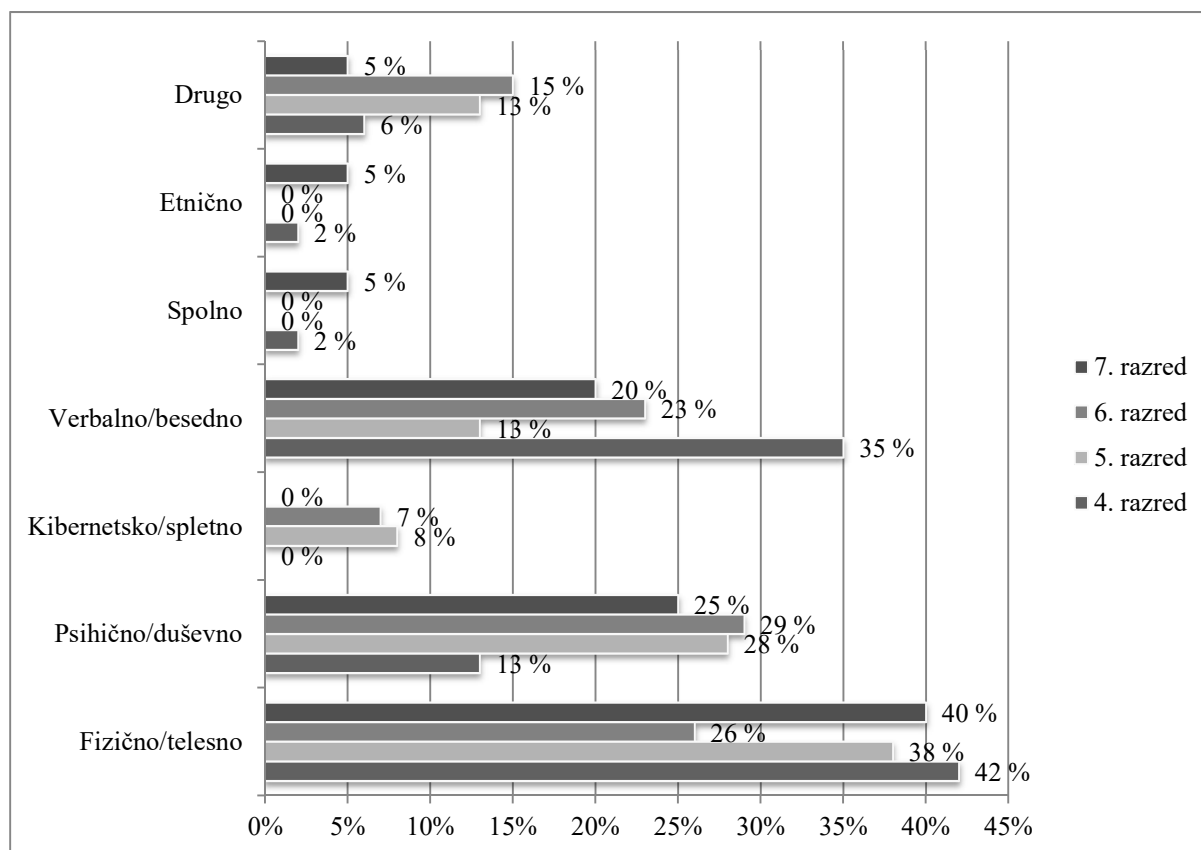
Pri vprašanju, ali nasilje še traja, je večina učencev v vseh razredih odgovorila z "ne", da nasilje ne traja več, in sicer v četrtem razredu 58 % učencev, v petem 60 %, v šestem 61 % in v sedmem 70 % učencev.

Graf 15: Čas trajanja nasilja

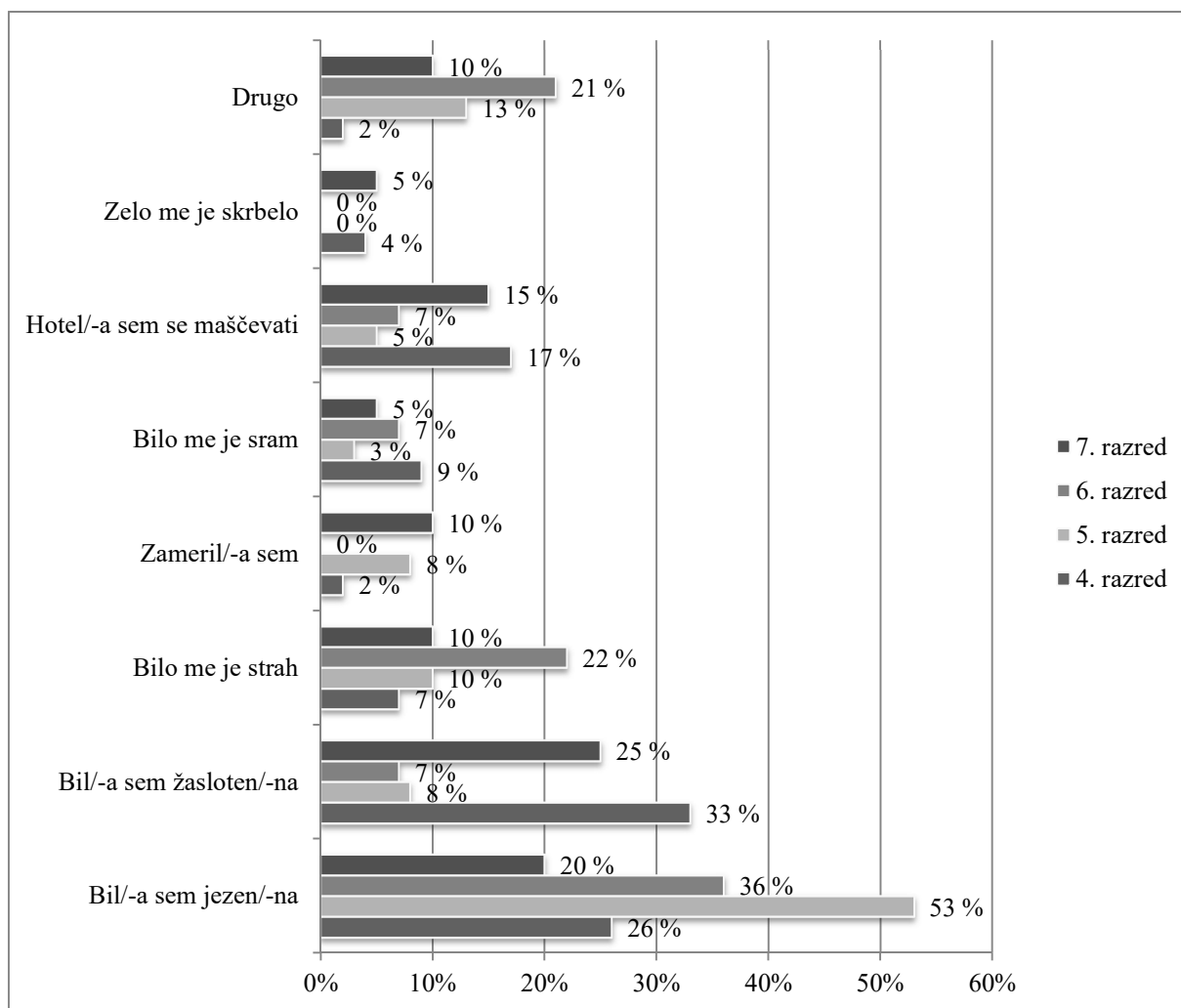
Pri trajanju nasilja so učenci v četrtem razredu navajali nekaj tednov (24 %), eno leto in več (15 %), več kot tri mesece (7 %), pol leta (4 %), več kot mesec ni odgovoril nihče, pod alinejo drugo pa jih je navedlo največ (50 %). V petem razredu so navajali nekaj tednov (33 %), eno leto in več (14 %), več kot mesec (10 %), več kot tri mesece (3 %), pol leta ni označil noben učenec in pod alinejo drugo jih je odgovorilo zopet največ, in sicer 40 %, v šestem razredu so učenci odgovorili z nekaj tednov (22 %), eno leto in več (19 %), pol leta (9 %), več kot mesec (4 %), več kot tri mesece nihče in zopet je bilo največ odgovorov pod alinejo drugo (46 %). V sedmem razredu je bilo podobno, in sicer nekaj tednov (30 %), eno leto in več je prav tako odgovorilo 30% učencev, več kot tri mesece (5 %), več kot mesec in pol leta nihče ter pod alinejo drugo jih je zopet odgovorilo največ, in sicer 35 % učencev. Pod drugo so trije učenci četrtega razreda navedli en dan, sedem učencev je navedlo tri dni, dva sta navedla dva dni ipd. Pet učencev petega razreda je navedlo en dan, eden je navedel tri leta, trije so navedli dva dni ipd. Štirje učenci šestega razreda so navedli en dan, eden je napisal, da se nasilje dogaja od prvega razreda, prav tako je eden napisal, da se nasilje dogaja od tretjega razreda, dva sta napisala dva dni ipd. Dva učenca sedmega razreda sta navedla en dan, trije so napisali dva dni ipd.

Graf 16: Vrste doživetega nasilja

Pri vrsti nasilja, ki so ga bili učenci deležni, so bili učenci v četrtem (42 %), petem (38 %) in sedmem razredu (40 %) enotni, da so bili največ deležni fizičnega/telesnega nasilja. V šestem razredu pa so bili učenci največ deležni psihičnega/duševnega nasilja (29 %). Iz grafa lahko tudi razberemo, da učenci četrtega razreda niso bili deležni kibernetnega/spletnega nasilja (0 %) in da so bili najmanj deležni spolnega (2 %) in etničnega (2 %) nasilja. V petem (0 %) in šestem razredu (0 %) učenci niso bili deležni spolnega in etničnega nasilja, najmanj pa so bili deležni kibernetnega/spletnega nasilja (peti razred – 8 % in šesti – 7 %). V sedmem razredu (0 %) učenci niso bili deležni kibernetnega/spletnega nasilja, najmanj pa so bili deležni spolnega (5 %), etničnega (5 %) in nasilja pod drugo (5 %), kjer je en učenec navedel, da se je več oblik nasilja dogajalo hkrati. Učenci četrtega (6 %), petega (13 %) in šestega razreda (15 %) so pod alinejo drugo prav tako navajali, da se je dogajalo več oblik nasilja skupaj, in sicer največ je bilo fizičnega in psihičnega nasilja skupaj. Pod drugo mesto nasilja, ki so ga bili učenci deležni, so v četrtem razredu označili verbalno/besedno nasilje (35 %), v petem razredu psihično/duševno nasilje (28 %), v šestem razredu fizično/telesno nasilje (26 %) in v sedmem razredu psihično/duševno nasilje (25 %).

Graf 17: Počutje ob nasilju

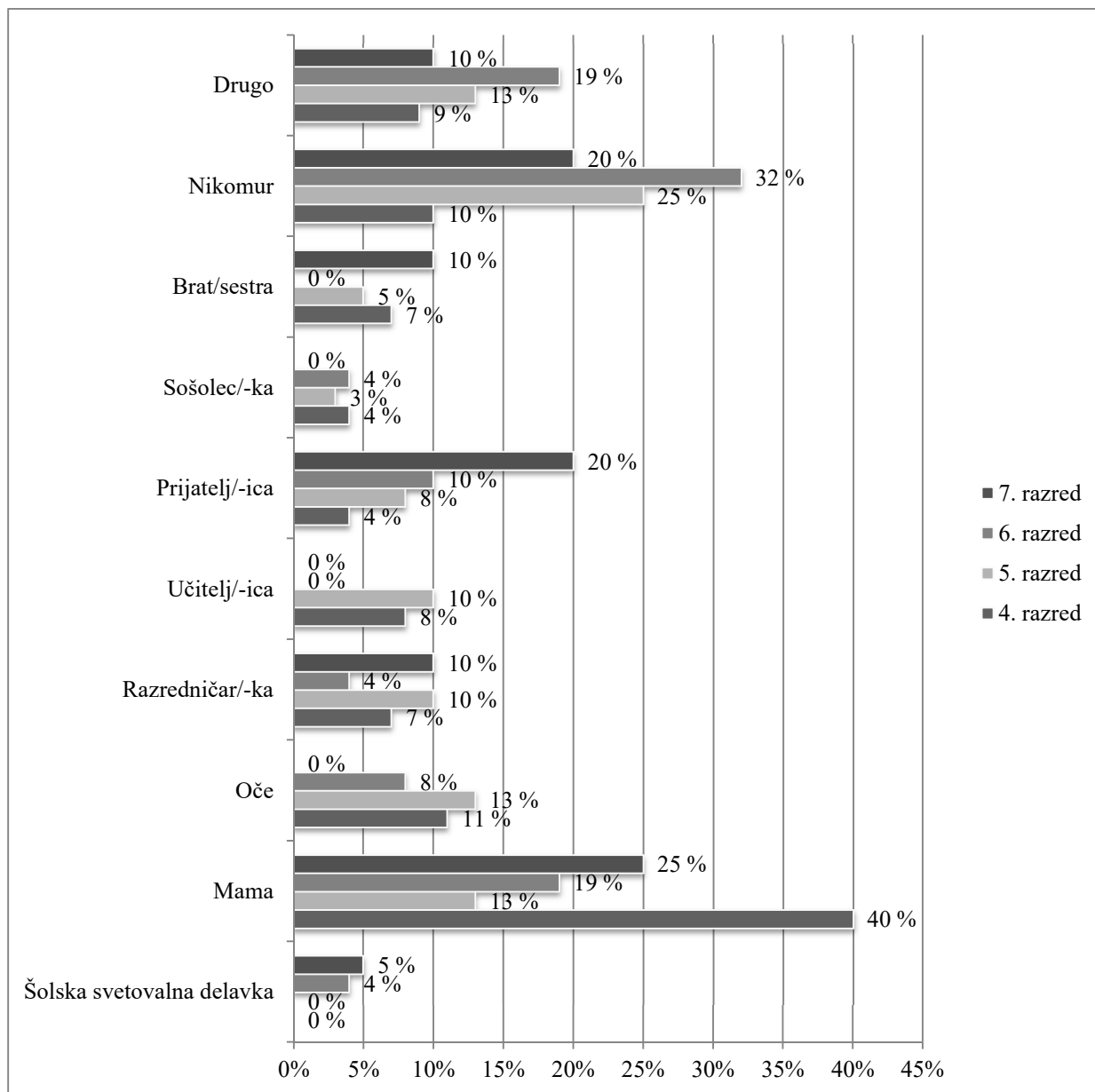
Pri počutju ob nasilju je največ učencev četrtega (33 %) in sedmega razreda (25 %) odgovorilo "bil/-a sem žalosten/-na", v petem (53 %) in šestem razredu (36 %) razredu pa jih je največ odgovorilo z "bil/-a sem jezen/-na". V četrtem razredu je najmanj učencev odgovorilo z "zameril/-a sem" (2 %), v petem "bilo me je sram" (3 %), v šestem jih je najmanj odgovorilo z "bil/-a sem žalosten/-na" (7 %), "bilo me je sram" (7 %) in "hotel/-a sem se maščevati" (7 %), v sedmem razredu pa jih je najmanj odgovorilo z "bilo me je sram" (5 %) in "zelo me je skrbelo" (5 %). V četrtem razredu (2 %) je en učenec pod alinejo drugo navedel, da se je počutil osamljenega, v petem (13 %) je en učenec navedel, da se je počutil neprijetno, dva sta navedla, da sta nasilnega učenca nato žalila in zmerjala ipd., v šestem (21 %) so trije učenci navedli, da so se želeli maščevati ipd. in v sedmem razredu (10 %) je en učenec napisal, da je bil zelo prizadet in osamljen, en učenec pa je napisal, da »si je rezal žile«, kar je zelo skrb vzbujajoče.

Tabela 4: Mnenje o tem, ali so na nasilje vplivale ocene

	4. razred		5. razred		6. razred		7. razred	
	f	%	f	%	f	%	F	%
Da	12	25	4	10	10	36	8	40
Ne	36	75	36	90	18	64	12	60

Iz te tabele lahko razberemo, da večina učencev meni, da nasilje ne vpliva na njihove ocene v šoli. V četrtem razredu tako meni 75 % učencev, v petem 90 % učencev, v šestem 64 % učencev in v sedmem razredu 60 % učencev.

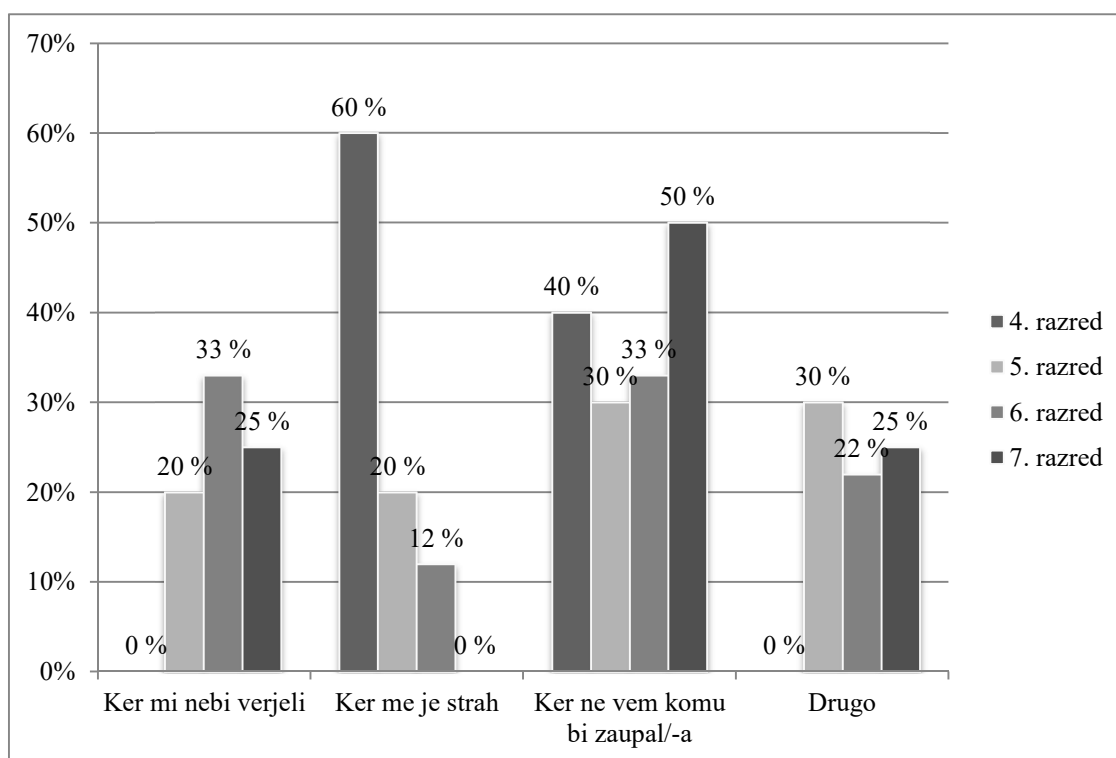
Graf 18: Oseba, ki so ji razkrili nasilje

Pri vprašanju, komu so učenci razkrili nasilje, ki se jim (je) dogajalo, so učenci četrtega razreda z veliko večino navedli "mamo" (40 %), učenci sedmega prav tako (25 %), učenci petega (25 %) in šestega razreda (32 %) pa so z večino označili, odgovor "nikomur", kar pomeni, da nikomur niso zaupali nasilje, ki se jim (je) dogajalo. V četrtem (0 %) in petem (0 %) razredu se nihče o nasilju, ki se mu je dogajalo, ni zaupal šolski svetovalni delavki, v šestem se jih je zaupalo "šolski svetovalni delavki" 4 % in sedmem 5 %. Prav tako se v šestem razredu nihče ni zaupal "učitelj/-ici" (0 %) in "bratu oziroma sestri" (0 %), v sedmem pa se nihče ni zaupal "očetu" (0 %), "učitelj/-ici" (0 %) in "sošolcu/-ki" (0 %).

Na 24. vprašanje so odgovarjali tisti učenci, ki so na 23. vprašanje odgovorili z odgovorom "nikomur" nisem zaupal nasilja, ki se mi (je) dogajalo. Pri 24. vprašanju celoto (100%) sestavljajo učenci, ki so pri 23. vprašanju odgovorili z odgovorom "nikomur". In sicer je v četrtem razredu to pet učencev, v petem razredu deset, v šestem razredu devet in v sedmem razredu štirje.

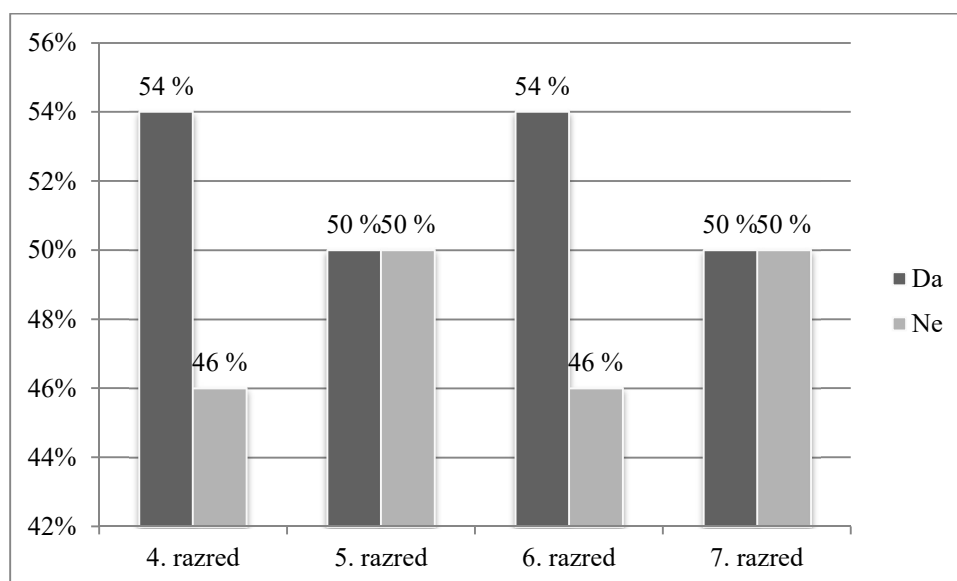
Graf 19: Razlogi za nerazkritje nasilja

V četrtem razredu so bili razlogi, da se učenci o nasilju niso nikomur zaupali "ker me je strah" (60 %) in "ker ne vem komu bi zaupal" (40 %), v petem "ker ne vem komu bi zaupal" (30 %), alineja "drugo" (30 %), kjer sta dva učenca navedla, da nista zbral poguma,

da bi se o tem komu zaupala, en učenec pa je navedel, da ga je zelo strah učenca, ki mu povzroča nasilje, "ker mi nebi verjeli" (20 %) in "ker me je strah" (20 %). V šestem razredu so navedli razlog "ker mi nebi verjeli" (33 %), "ker ne vem komu bi zaupal/-a" (33 %), alineja "drugo" (22 %), kjer sta dva učenca navedla, da ne vesta zakaj se nista nikomur zaupala in "ker me je strah" (12 %). V sedmem razredu pa so pod razloge učenci navajali "ker ne vem komu bi zaupal" (50 %), "ker mi nebi verjeli" (25 %) in "drugo" (25 %), kjer je en učenec navedel, da se nikomur ni zaupal, zato ker so se hitro spoprijateljili.

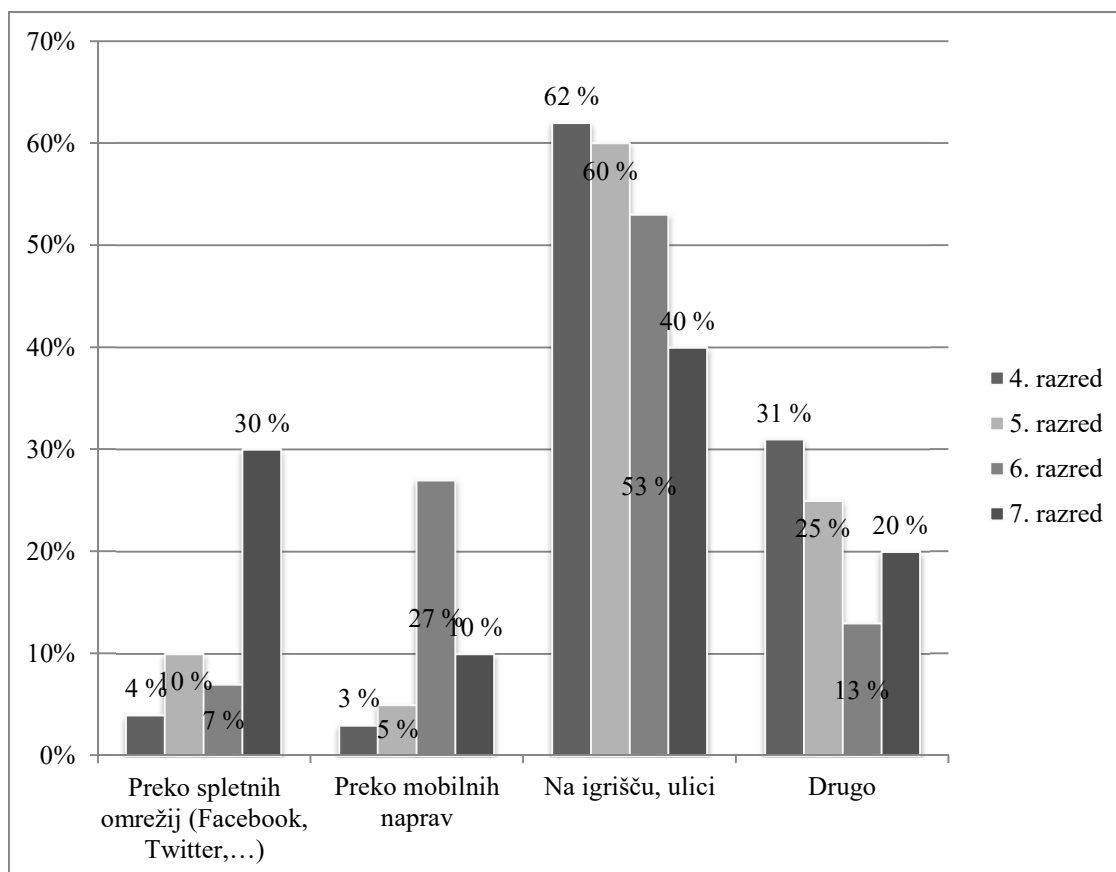
Graf 20: Doživljanje nasilja izven šole (po pouku, popoldne)

V četrtem (54 %) in šestem razredu (54 %) je več kot polovica učencev odgovorilo z "da", nasilje se je izvajalo tudi izven šole, v petem (50 %) in sedmem razredu (50 %) pa so bili odgovori za "da", nasilje se je dogajalo tudi izven šole, in "ne", nasilje se ni dogajalo izven šole, enotni.

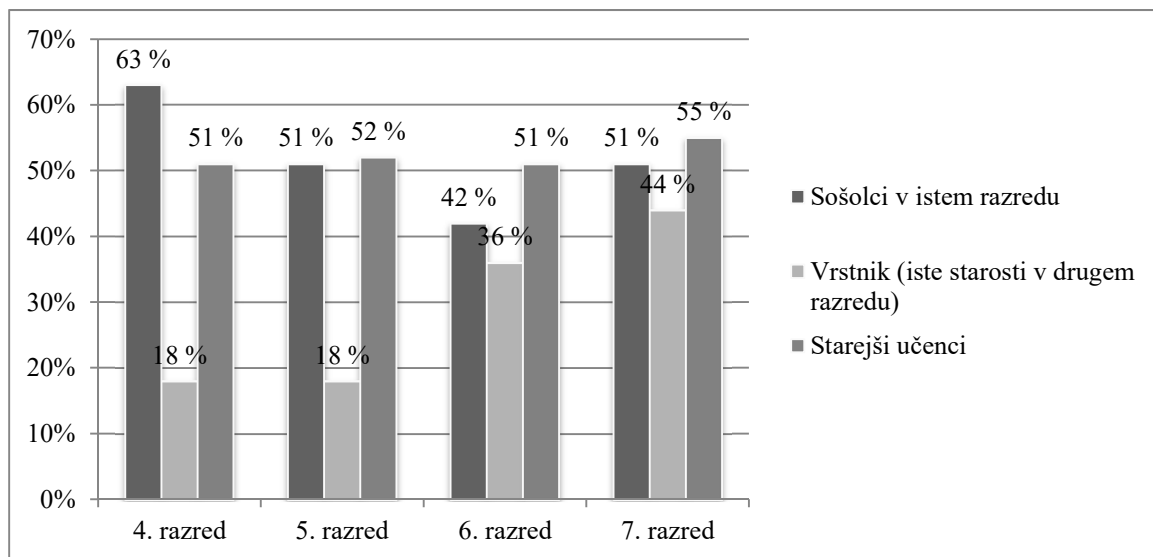
Na 26. vprašanje so odgovarjali učenci, katerim se je nasilje dogajalo tudi izven šole oziroma tisti učenci, ki so na 25. vprašanje odgovorili z odgovorom "da". Prav tako ti učenci sestavljajo tudi celoto (100 %), in sicer v četrtem razredu je z "da" odgovorilo 26 učencev, v petem 20, v šestem 15 in v sedmem deset učencev.

Graf 21: Načini izvajanja nasilja

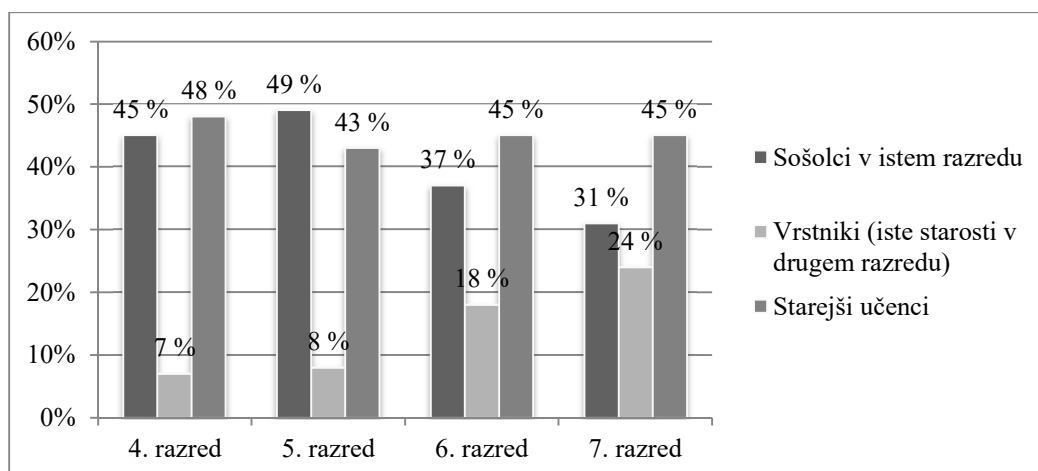
Pri vprašanju, na kakšen način se je nasilje dogajalo izven šole, so učenci četrtega razreda (62 %), petega razreda (60 %), šestega razreda (53 %) in sedmega razreda (40 %) največ navajali na igrišču oziroma ulici, pod alinejo drugo pa so učenci četrtega razreda (31 %) navajali, da se je nasilje nato dogajalo v podaljšanem bivanju (šest učencev) ipd. Učenci petega razreda (25 %) so prav tako navedli podaljšano bivanje (trije učenci), eden je navedel v domačem okolju na igrišču ipd. Med učenci šestega razreda (13 %) sta prav tako dva navedla domače okolje oziroma pred blokom, kjer živijo, in učenci sedmega (20 %), kjer sta tudi dva učenca navedla, da se je nasilje iz šole nato prenašalo na verouk, ki ga obiskujeta. Največ nasilja, ki se je izven šole dogajalo prek mobilnih naprav, je bilo v šestem razredu (27 %), prek spleta pa v sedmem razredu (30 %).

Graf 22: Opis povzročiteljev nasilja glede na šolo in razred

Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov. Učenci četrtega razreda so odgovorili s 63 %, da so nasilneži sošolci v istem razredu, 51 % jih je odgovorilo, da so nasilneži starejši učenci, in 18%, da so nasilneži vrstniki. V petem razredu so učenci označili z 52 %, da so nasilneži starejši učenci, 51 %, da so nasilneži sošolci, in 18 %, da so nasilneži vrstniki. V šestem razredu so odgovorili z 51 %, da so nasilneži starejši učenci, 42 %, da so sošolci, in s 36 %, da so vrstniki. V sedmem razredu pa prav tako menijo, da so nasilneži starejši učenci, in sicer tako meni 55 % učencev, da so sošolci, 51 %, in vrstniki, 44 % učencev.

Graf 23: Osebe, ki so največkrat izvajale nasilje

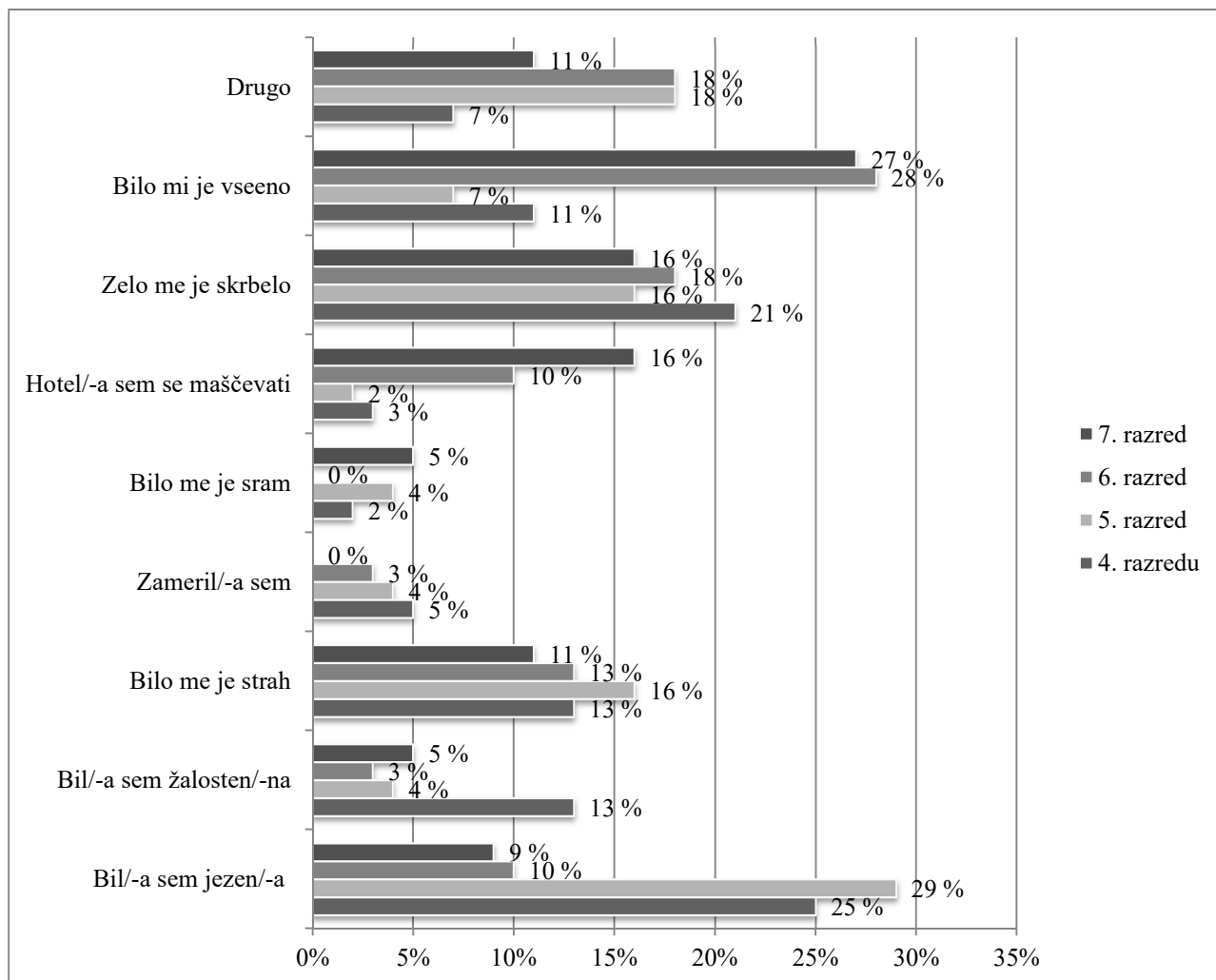
V četrtem razredu menijo, da nasilje največkrat povzročajo starejši učenci (48 %), v petem sošolci (49 %), v šestem, da nasilje največkrat povzročajo starejši učenci (45 %), in v sedmem razredu prav tako menijo, da nasilje največkrat povzročajo starejši učenci (45 %).

Tabela 5: Prisotnost ob nasilnem dogodku

	4. razred		5. razred		6. razred		7. razred	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	62	74	55	63	40	60	45	59
Ne	22	26	32	37	27	40	31	41

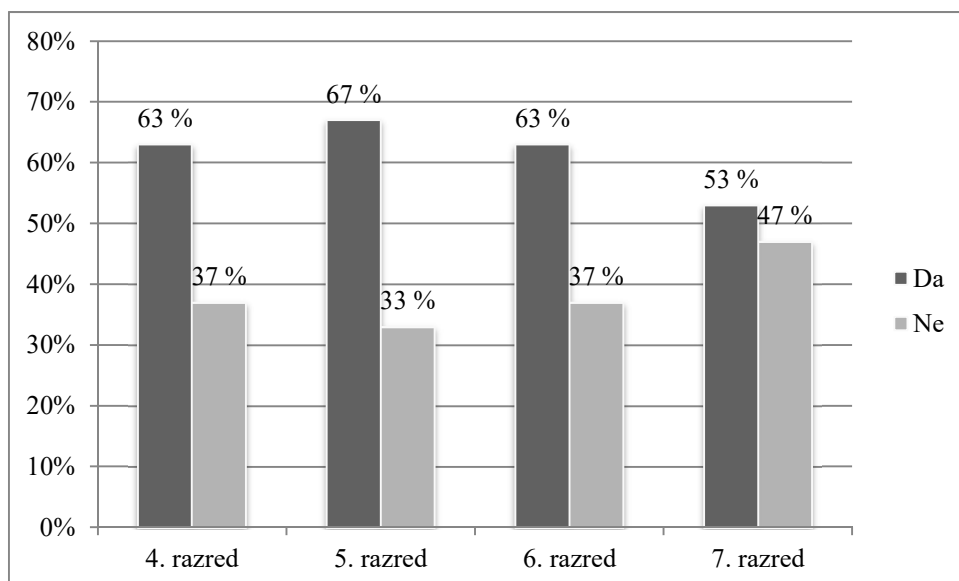
Iz tabele je razvidno, da je bilo v četrtem razredu 74 % učencev priča nasilju, v petem razredu 63 % učencev, v šestem razredu 60 % učencev in v sedmem razredu 59 % učencev. 30. vprašanje je podvprašanje 29. vprašanja. Na 30. vprašanje so odgovarjali učenci, ki so na 29. vprašanje odgovorili z "da" bil sem priča nasilju. Celoto (100 %) sestavlja 62 učencev četrtega, 55 učencev petega, 40 učencev šestega in 45 učencev sedmega razreda.

Graf 24: Počutje ob prisotnosti pri nasilnem dogodku

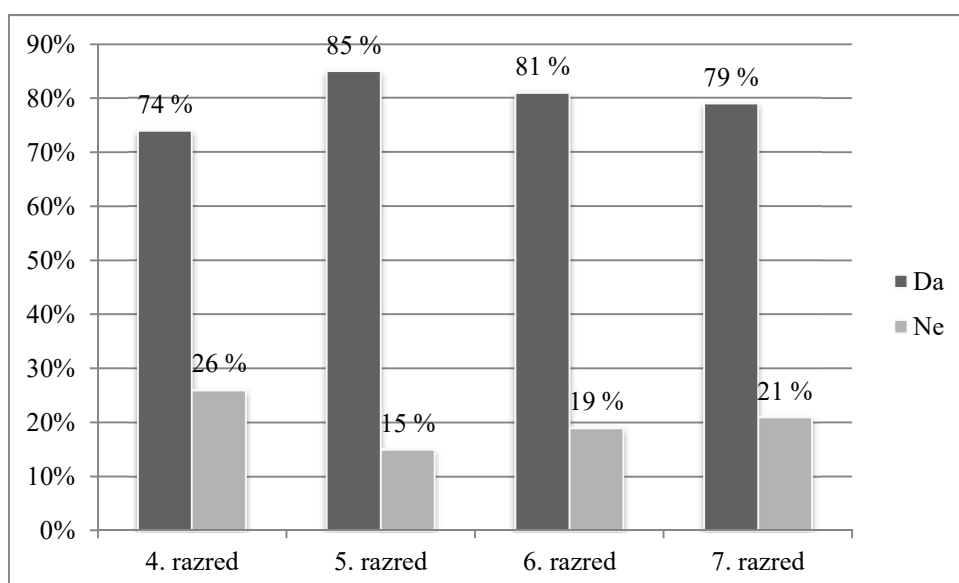
Pri tem vprašanju so bila mnenja različna. V četrtem razredu se je največ učencev počutilo jezne (25 %), v petem razredu prav tako jezne (29 %), v šestem se je največ učencev počutilo tako, da jim je bilo vseeno (28 %), in v sedmem razredu prav tako, in sicer 27 % učencev.

Graf 25: Poskusi učencev, da bi preprečili nasilje

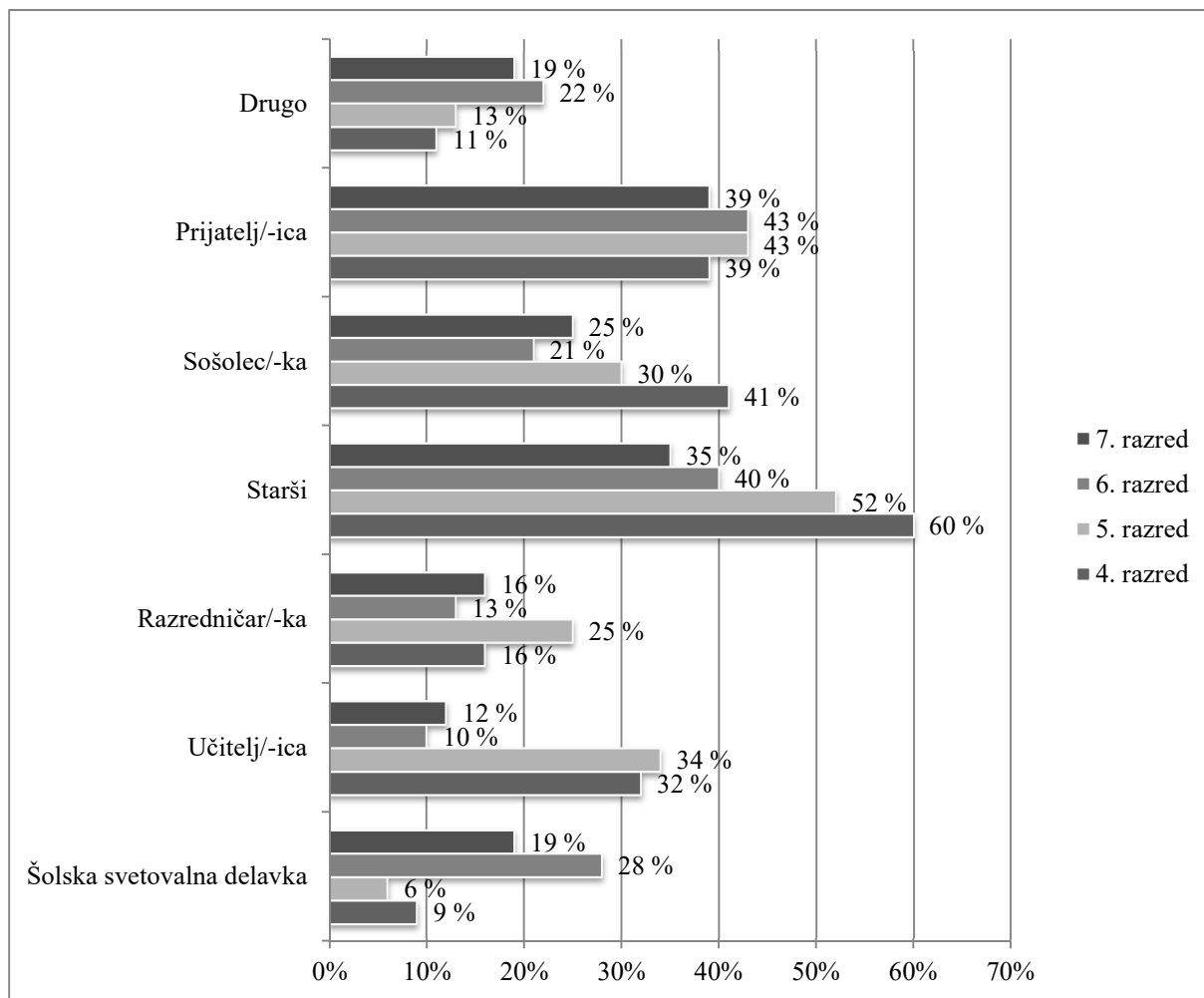
Iz grafa je razvidno, da vsi učenci menijo, da poskušajo ostali vrstniki nasilje, ki se izvaja, preprečiti, in sicer v četrtem razredu jih je z "da" odgovorilo 63 %, v petem 67 %, v šestem 63 % in v sedmem 53 % učencev.

Graf 26: Informacije o osebi na šoli, ki ji lahko zaupajo težave

Velika večina učencev je odgovorila, da imajo informacijo, komu na šoli lahko zaupajo svoje težave, in sicer v četrtem razredu 74 %, v petem 85 %, v šestem 81 % in v sedmem razredu 79 % učencev.

Graf 27: Oseba, ki je bila v pomoč, če so jo iskali

Možnih je bilo več odgovorov. Iz grafa je razvidno, da so učencem četrtega razreda največkrat pomagali "starši" (60 %), učencem petega razreda prav tako "starši" (52 %), učencem šestega (43 %) in sedmega razreda (39 %) pa "prijatelj/-ica".

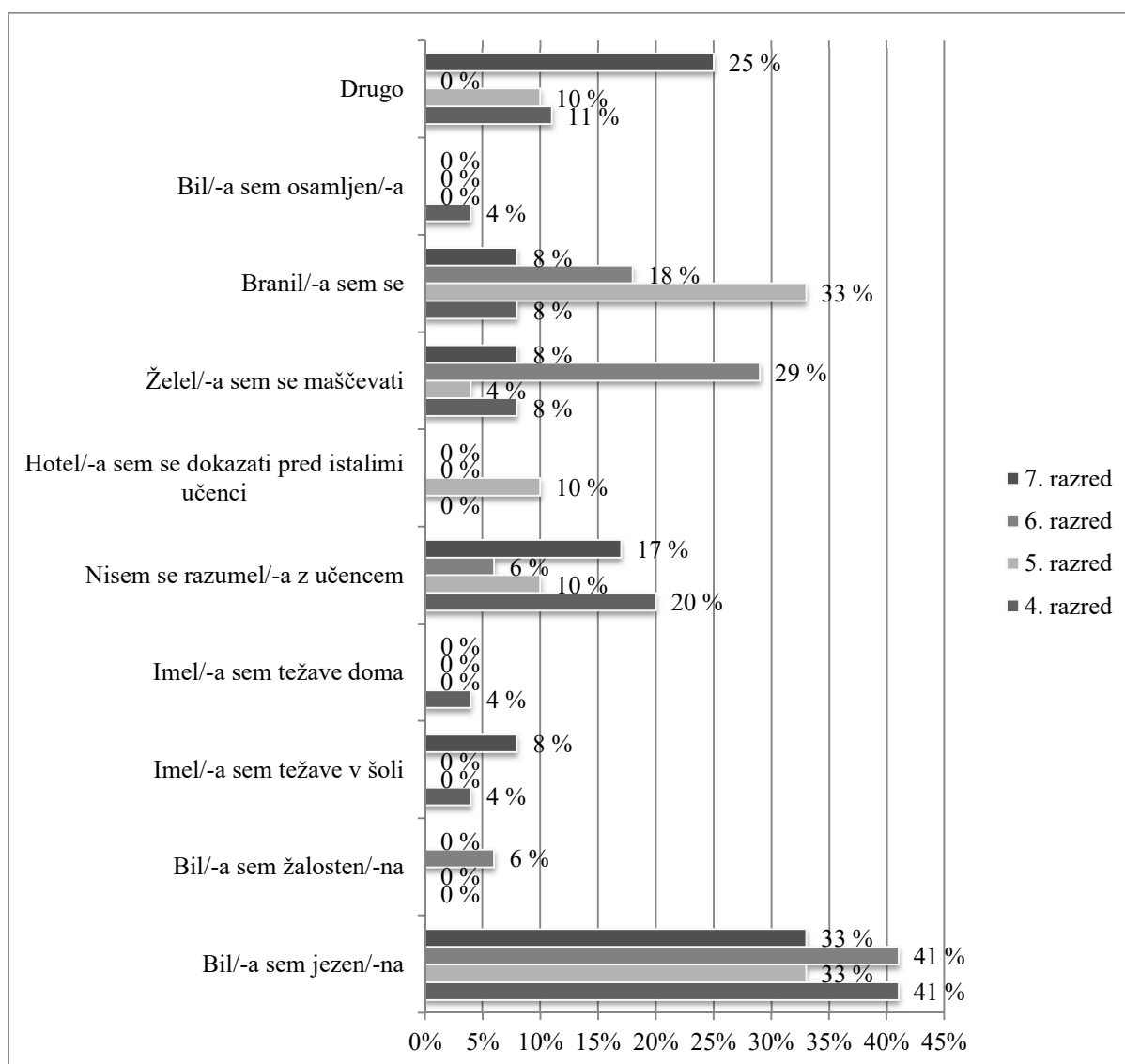
Tabela 6: Vloga izvajalca nasilja

	4. razred		5. razred		6. razred		7. razred	
	f	%	f	%	f	%	F	%
Da	27	32	21	24	17	25	12	16
Ne	57	68	66	76	50	75	64	84

Iz tabele je razvidno, da večina učencev ni izvajala nasilja nad drugimi učenci, vendar pa so odstotki kljub temu kar visoki. V četrtem razredu je največ učencev izvajalo nasilje, in sicer kar 32 %, v petem razredu jih je nasilje izvajalo 24 %, v šestem razredu 25 % in v sedmem razredu 16 %.

Na 35. in 36. vprašanje so odgovarjali tisti učenci, ki so na 34. vprašanje odgovorili z "da", izvajal sem nasilje nad drugimi učenci. Pri 35. in 36. vprašanju celoto (100 %) sestavlja 27 učencev četrtega razreda, 21 učencev petega razreda, 17 učencev šestega razreda in 12 učencev sedmega razreda.

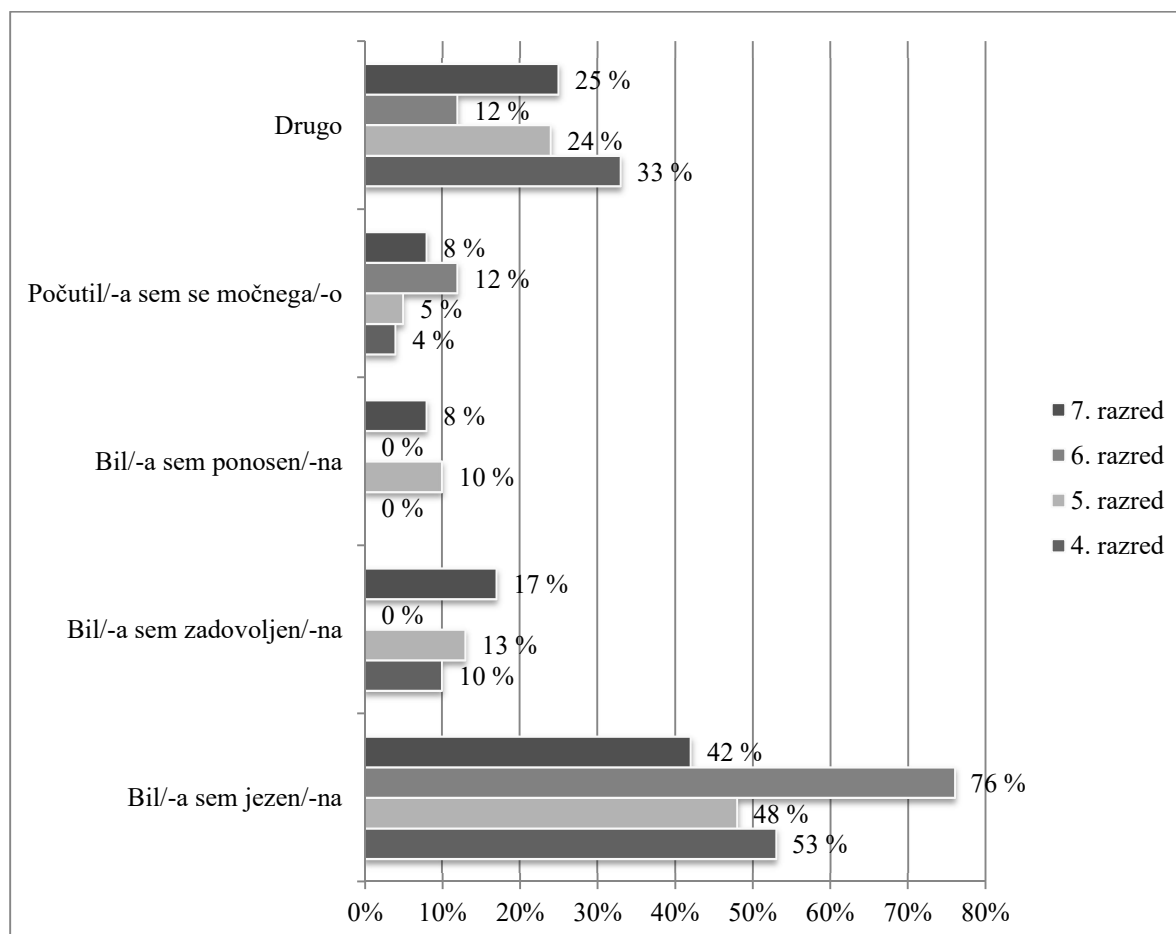
Graf 28: Razlogi za nasilje

V četrtem razredu je bilo največ razlogov za takšno početje (nasilje) "bil/-a sem jezen/-na" (41 %), v petem prav tako "bil/-a sem jezen/-na" (33 %) in "brnil/-a sem se" (33 %), v šestem (41 %) in sedmem razredu (33 %) zopet "bil/-a sem jezen/-na". Pod alinejo "drugo" sta v četrtem razredu (11 %) dva učenca navedla, da je bil razlog za nasilje nad učencem izdajanje njegovih skrivnosti oziroma "izdaja", in en učenec je navedel, da je to počel iz

"heca". V petem razredu (10 %) sta dva učenca kot razlog za nasilje navedla "širjenje laži" in v sedmem razredu (25 %) sta dva učenca navedla, da sta se z nasiljem postavila zase, in en učenec, da je šlo za nesporazum, ki je privedel do nasilja.

Graf 29: Počutje ob izvajanju nasilja

Počutje učencev ob izvajanju nasilja pa je bilo v vseh razredih ježno oziroma "bil/-a sem jezen/-na", in sicer v četrtem razredu jih je tako odgovorilo 53 % učencev, v petem razredu 48 %, v šestem razredu 76 % in v sedmem razredu 42 % učencev. V četrtem razredu (33 %) so pod alinejo drugo trije učenci navedli, da so se počutili žalostno, en učenec je navedel, da se je ob tem počutil odlično, prav tako je eden navedel, da ga je bilo strah ipd., v petem razredu (24 %) je en učenec navedel, da ga je bilo sram oziroma da se je počutil sramotno, dva učenca sta navedla, da jih je bilo strah ipd., v šestem razredu (12 %) sta dva učenca navedla, da jih je bilo strah in v sedmem razredu (25 %) je en učenec navedel, da se je počutil dobro, ker se je tako (z nasiljem) postavil zase, in dva učenca sta navedla, da sta bila žalostna.

Pri zadnjem vprašanju, ki je bilo odprtega tipa, je deset učencev četrtega razreda navedlo, da bi bilo treba na šoli nasilje odpraviti z različnimi ukrepi in opomini, 13 učencev je odgovorilo s tem, da bi se bilo treba o nasilju več pogovarjati z učitelji in s svetovalnimi delavkami, dva učenca sta navedla, da bi morale biti učiteljice bolj pozorne, en učenec je navedel, da bi morala biti učiteljica vedno prisotna, štirje učenci so navedli, da bi šola potrebovala varnostnika, ki bi vedno vse nadziral, dva sta navedla, da bi se nasilje lahko odpravilo z bolj zanimivimi šolskimi odmori, sedem učencev je navedlo, da ne vedo, kaj bi bilo treba storiti ipd. V petem razredu je 17 učencev navedlo, da bi bilo treba več govoriti oziroma se več pogovarjati o nasilju, ki se dogaja na šoli, en učenec je navedel, da bi morala učiteljica biti bolj pozorna in vedeti, ali gre za igro ali pretep, 30 učencev je navedlo, da bi nasilje na šoli morali preprečiti z bolj strogimi ukrepi in opomini, dva sta navedla, da bi bilo treba bolj obveščati starše, eden, da bi morale biti v šoli kamere, ki bi vse oziroma celotno dogajanje posnele, dva sta navedla, da bi v šoli moral biti varnostnik, eden, da bi morale biti v šoli več plakatov, ki bi govorili o posledicah nasilja, s tem bi se nasilje zmanjšalo, trije učenci so napisali, da ne vedo, kaj bi bilo treba storiti ipd. V šestem razredu so trije učenci navedli, da bi morale biti učiteljice bolj pozorne na dogajanje v šoli, 17 učencev je navedlo, da bi morali biti ukrepi in opomini strožji, osem jih je navedlo, da bi se bilo treba o nasilju več pogovarjati, štirje so odgovorili, da bi bilo treba po šoli postaviti kamere, dva sta navedla, da bi šola potrebovala varnostnika, eden je navedel, da bi morali imeti vsak teden eno uro pogovora o nasilju, dva sta navedla, da bi morali učenci, ki izvajajo nasilje dobiti več domače naloge, s tem bi se to nasilje prenehalo, osem učencev odgovorilo da ne vedo kaj bi se lahko v šoli naredilo v zvezi z medvrstniškim nasiljem ipd., v sedmem razredu pa 21 učencev meni, da bi morali v šoli učitelji bolj strogo ukrepati, 13 učencev meni, da bi se bilo treba o nasilju več pogovarjati, en učenec je navedel, da bi morale več učencev poiskati pomoč ob pojavu nasilja, šest jih je navedlo, da bi morali biti učitelji bolj pozorni in da bi morali učitelji dežurati med odmori, pet, da ne vedo, kaj bi bilo treba storiti ipd.

4.1 Preverjanje hipotez

V diplomskem delu sem postavila štiri hipoteze, ki sem jih skozi analizo raziskave potrdila oziroma ovrgla.

Hipoteza 1: Vsak učenec je bil vsaj enkrat žrtev medvrstniškega nasilja.

Raziskava je pokazala, da 36 učencev (43 %) četrtega razreda, 47 učencev (54 %) petega, 39 učencev (58 %) šestega in 56 učencev (74 %) sedmega razreda ni bilo žrtev medvrstniškega nasilja niti enkrat. Glede na ugotovljene rezultate to hipotezo lahko ovrgemo.

Hipoteza 2: Medvrstniško nasilje se največkrat pojavlja med šolskimi odmori.

Učenci četrtega razreda so odgovorili s 73 % (61 učencev), učenci petega razreda 70 % (61 učencev), učenci šestega razreda 51 % (34 učencev) in učenci sedmega razreda 65 % (49 učencev), da se medvrstniško nasilje največkrat pojavlja med šolskimi odmori. To hipotezo tako lahko potrdimo.

Hipoteza 3: Največ učencev, ki so žrtev medvrstniškega nasilja, je v petem razredu.

Raziskava je pokazala, da je največ žrtev medvrstniškega nasilja v četrtem razredu, in sicer 48 učencev (57 %). Glede na ugotovljene rezultate lahko tudi to hipotezo ovrgemo.

Hipoteza 4: Učenci največkrat molčijo o nasilju.

Učenci četrtega (19 učencev – 40 %) in sedmega razreda (5 učencev – 25 %) se največkrat o nasilju zaupajo mami, učenci petega (10 učencev – 25 %) in šestega razreda (9 učencev – 32 %) pa največkrat o nasilju molčijo. Glede na ugotovitve, ki sem jih dobila z analizo raziskave, hipotezo lahko delno potrdimo.

5 Sklepi

V raziskavi sem se posvetila vsakemu razredu posebej oziroma razrede sem primerjala med seboj, da sem nato lahko razbrala, kje oziroma v katerem razredu se pojavlja največ medvrstniškega nasilja ipd.

Pri anketiranju je sodelovalo in bilo prisotnih 316 učencev, od tega je bilo 314 ustrezno izpolnjenih anket, in sicer v četrtem razredu 84 učencev, v petem razredu 87, v šestem razredu 67 in v sedem razredu 76 učencev. V vseh razredih je prevladoval moški spol, in sicer v četrtem razredu je bilo 56 fantov, v petem 49, v šestem 39 in v sedmem razredu jih je bilo 50.

V vseh razredih se večina učencev počuti varne v svojem razredu in med šolskimi odmori. Več kot polovica otrok pozna izraz medvrstniško nasilje, in sicer pozna v četrtem razredu izraz medvrstniško nasilje 45 učencev od skupno 84 učencev, v petem razredu 67 učencev od skupno 87 učencev, v šestem 52 od 67 učencev in v sedmem razredu 63 od 76 . Velika večina učencev meni, da nasilje izvajajo učenci, ki želijo dokazati svojo moč, v četrtem razredu to meni 38 učencev, v petem 37 učencev, v šestem 22 učencev in v sedmem 34 učencev. Pri žrtvah medvrstniškega nasilja pa so učenci prav tako v večini enotnega mnenja, da so žrtve nasilja po navadi učenci, ki se ne znajo postaviti zase. V četrtem razredu tako meni 39 učencev, v petem 42, v šestem 31 in v sedmem 43 učencev.

Večina učencev pozna osebo, nad katero se nasilje izvaja, in sicer v četrtem razredu osebo pozna 51 učencev, v petem razredu 45 učencev, v šestem razredu 35 učencev in v sedmem razredu 37 učencev.

46 učencev od skupaj 84 v četrtem razredu in 42 učencev od skupaj 76 v sedmem razredu meni, da medvrstniškega nasilja v šoli ni veliko, medtem ko v petem in šestem menijo nasprotno, in sicer da je nasilja v šoli veliko. V petem razredu 45 učencev od skupaj 87 meni, da je nasilja veliko in v šestem razredu 39 učencev od skupaj 67 učencev.

Vsi razredi so odgovorili, da se nasilje največkrat pojavlja med šolskimi odmori, in sicer v četrtem razredu je tako odgovorilo 61 učencev, v petem 61, v šestem 34 in v sedmem 49 učencev.

V četrtem razredu je bila večina učencev žrtev medvrstniškega nasilja, in sicer 48 učencev od 84 učencev. V petem, šestem in sedmem razredu pa večina otrok ni bila žrtev medvrstniškega nasilja. V petem razredu je bilo 40 od 87 učencev žrtev medvrstniškega nasilja, v šestem 28 od 67 učencev in v sedmem 20 od skupaj 76 učencev.

Večina učencev je odgovorila, da nasilje ne traja več, in sicer v četrtem razredu je tako odgovorilo 28 od 48 žrtev nasilja, v petem 24 od 40 žrtev nasilja, v šestem 17 od 28 žrtev nasilja in v sedmem 14 od skupaj 20 učencev, ki so bili žrtev nasilja.

V četrtem (20), petem (15) in sedmem razredu (osem) je bilo največ učencev deležnih fizičnega/telesnega nasilja. V šestem razredu pa jih je bilo največ deležnih psihičnega/duševnega nasilja, in sicer osem učencev. Večina učencev meni, da nasilje, ki (so) ga doživljali ne vpliva na njihove ocene v šoli. V četrtem razredu tako meni 36 učencev, v petem 36, v šestem razredu 18 in v sedmem 12 učencev od vseh žrtev nasilja. V četrtem in sedmem razredu je večina učencev nasilje razkrila mami (četrty razred 19 in sedmi pet učencev), v petem in šestem razredu pa večina učencev nasilje, ki (so) ga doživljali, ni razkrila nikomur (peti razred deset in šesti devet učencev). V četrtem (26 učencev) in šestem razredu (15 učencev) učenci v večini pravijo, da se je nasilje dogajalo tudi izven šole. V petem razredu 20 učencev pravi, da se je nasilje dogajalo tudi izven šole, in 20, da se nasilje ne dogaja izven šole. V sedmem razredu deset učencev pravi, da se nasilje izvaja tudi izven šole in prav tako deset, da se nasilje ne izvaja izven šole. V vseh štirih razredih se je nasilje izven šole največkrat dogajalo na igrišču. In sicer pravi tako v četrtem razredu 16 učencev, v petem 12, v šestem osem in v sedmem razredu štirje.

V četrtem razredu 40 od skupaj 84 učencev meni, da nasilje največkrat izvajajo starejši učenci, v šestem in sedmem razredu prav tako menijo, da nasilje največkrat izvajajo starejši učenci, in sicer v šestem razredu je tako odgovorilo 30 od 67 učencev in v sedmem 34 od 76 učencev. V petem razredu pa je 43 od 87 učencev odgovorilo, da so največkrat povzročitelji nasilja prav sošolci v istem razredu.

Večina učencev je že bila priča nasilju, in sicer v četrtem razredu je bila priča nasilju 62 učencev, v petem 55, v šestem 40 in v sedmem 45 učencev. 53 učencev v četrtem razredu, 58 v petem, 42 v šestem in 40 v sedmem razredu pravi, da ob pojavu nasilja ostali vrstniki poskušajo preprečiti nasilje, ki se dogaja. Več kot polovica učencev ima informacijo, na koga na šoli se ob pojavu težav lahko obrne. V četrtem razredu ima informacijo 62 učencev, v petem 74, v šestem 54 in v sedmem 60 učencev.

Več kot polovica učencev ni izvajala nasilja nad drugimi učenci. V četrtem razredu je nasilje nad drugimi učenci izvajalo 27 od skupaj 84 učencev, v petem razredu 21 učencev od skupaj 87 učencev, v šestem razredu 17 učencev od skupaj 67 učencev in v sedmem razredu 12 učencev od skupaj 76 učencev.

Pri zadnjem vprašanju so otroci navajali, da bi se morali v šoli več pogovarjati o nasilju, da bi morale biti učiteljice bolj pozorne med šolskimi odmori, pred poukom in po njem ipd, nekateri učenci so mnenja, da bi šola potrebovala kamere in pa varnostnike. Prav tako zelo veliko učencev meni, da bi morale biti strožje sankcije ob pojavu nasilja.

Kljub nasilju, ki je prisotno na osnovni šoli Frana Albrehta, se večina učencev v svojem razredu počuti varne. Največ storjenega nasilja se zgodi prav med šolskimi odmori, kjer se učenci prav tako v večini počutijo varne. Veliko učencev se o nasilju pogovarja s svojimi starši. Z učitelji, svetovalno delavko in ostalimi vrstniki pa učenci pravijo, da se bolj malo pogovarjajo o nasilju. Več kot polovica učencev v vseh razredih pravi, da se o medvrstniškem nasilju v šoli ne pogovarja z učitelji in s svetovalno delavko. Veliko učencev pozna veliko vrst medvrstniškega nasilja. Žrtve medvrstniškega nasilja so po mnenju učencev po navadi učenci, ki se ne znajo postaviti zase, povzročitelji nasilja pa po navadi z nasiljem, ki ga povzročajo, želijo dokazati svojo moč. Veliko učencev pozna osebo, nad katero se nasilje izvaja in je prav tako že bilo priča povzročenemu nasilju. Lahko bi rekli, da je opazovalcev nasilja zelo veliko. Medvrstniško nasilje se največ pojavlja v nižjih razredih. V četrtem razredu je bila več kot polovica učencev žrtev medvrstniškega nasilja. Najbolj pogoste oblike nasilja so fizično, psihično in verbalno nasilje. Nasilje, ki ga učenci doživljajo od svojih vrstnikov, po navadi ne vpliva na njihov šolski uspeh in ocene v šoli. Kljub temu, da se nekateri učenci zaupajo o nasilju, ki se jim dogaja, je še vedno veliko takih učencev, ki o nasilju molčijo oziroma se ne zaupajo

nikomur, in sicer jih je največ v petem in šestem razredu. V četrtem razredu veliko učencev nasilja ni zaupalo nikomur, ker jih je strah, v petem razredu, ker ne vedo, komu bi zaupali in ker niso imeli poguma, strah pred povzročiteljem nasilja ipd. V šestem razredu, ker jim ne bi verjeli in ker ne vedo komu bi zaupali ter v sedmem razredu prav tako, ker ne vedo, komu bi zaupali. Nasilje, ki ga učenci doživljajo v šoli, se velikokrat prenese oziroma dogaja tudi izven šole, in sicer največ na igrišču oziroma ulici. Učenci največkrat doživljajo nasilje, ki ga povzročijo starejši učenci in sošolci, s katerimi so v istem razredu. Velika večina opazovalcev nasilja skuša nasilje, ki se tisti trenutek dogaja, preprečiti. Glede informacij, komu se učenci lahko zaupajo o svojih težavah, večina učencev ve, na koga se lahko obrne. Večina anketiranih učencev ni povzročiteljev nasilja, vendar pa jih je še vedno nekaj, in sicer največ v četrtem razredu.

Glede na odgovore in mnenje učencev pri zadnjem vprašanju bi po njihovem mnenju šola morala preprečevati nasilje tako, da bi ob pojavu nasilja večkrat ukrepala z različnimi opomini, več bi se moralo govoriti oziroma pogovarjati o medvrstniškem nasilju, učitelji bi morali biti bolj pozorni na to, kaj se dogaja med odmori, oziroma bi morala biti vedno prisotna ena odrasla oseba, ki bi nadzorovala učence. Nekateri učenci pa celo pravijo, da bi šola potrebovala varnostnike in kamere.

6 Predlogi

Sama menim, da bi se moralo medvrstniško nasilje vsako leto raziskovati z različnimi raziskavami, ki bi temeljile oziroma šoli bolj podrobno pokazale, kakšno je počutje učencev glede varnosti v šoli, razredu in med odmori, koliko je žrtev nasilja, povzročiteljev nasilja in opazovalcev nasilja, stanje glede razkritja o doživetem nasilju (ki bi pokazalo, ali učenci na primer zdaj po raznih sprejetih ukrepih in načrtih za preprečevanje medvrstniškega nasilja večkrat doživeto nasilje komu zaupajo oziroma se obrnejo na koga za pomoč ali še vedno molčijo o tem), počutje učencev ob doživljanju in izvajanju nasilja, razlogi povzročiteljev nasilja za izvajanje nasilja nad drugimi učenci in predlogi oziroma mnenje učencev, ki jih imajo glede zmanjševanja oziroma preprečevanja nasilja. Menim, da je pomembno, da ima šola vsako leto, vedno znova in znova podroben vpogled v problem medvrstniškega nasilja. S tem se šola nato lažje sooča s tem problemom, ukrepa, izdelava načrte preprečevanja nasilja in poskuša preprečiti nasilje, še preden pride do njega.

Prav tako menim, da bi zelo pripomogle razne delavnice na temo medvrstniškega nasilja oziroma na temo odnosov med učenci, ki bi morali biti pozitivni in spoštljivi. Pri delavnicah z učenci bi lahko na začetku v samem uvodu učencem predstavili samo medvrstniško nasilje (kaj spada pod medvrstniško nasilje, oblike nasilja), nato pa bi lahko na primer:

- Nadaljevali s temo prijateljstva med učenci, kjer bi poudarili, da morajo odnosi v razredu in šoli temeljiti na spoštljivosti. Učencem bi lahko razdelili (ali pa bi si jih učenci sami izbrali) različne barve manjših podolgovatih kosov papirja. Vsak učenec bi dobil po en kos papirja. Naloga učencev bi nato bila, da vsak učenec zase napiše kako lahko pripomore k temu, da ima prijateljski odnos s sošolci (na primer sošolca ne izzivam, pomagam mu, ko potrebuje pomoč ipd.). Nato bi te kose papirja zvali v krog in jih prilepili enega na drugega (v obliki verige). Na koncu bi vse skupaj lahko obesili na steno v razredu, kar bi predstavljalo sklenjen krog prijateljstva med sošolci v razredu.
- Skupaj z učenci izdelali plakat, na katerem bi na sredini pisalo ključ prijateljstva. Učenci bi nato iz papirja izdelali vsak svoj ključ, na katerega bi napisali svoje ime. Nato bi vsak učenec na plakat napisal, kako bi lahko pripomogel k temu, da v razredu in šoli ne bi bilo nasilja in zraven svojega napisa prilepil svoj ključ s svojim

imenom. Plakat bi nato obesili na steno v razredu. To bi predstavljalo ključ prijateljstva med učenci in boja proti nasilju, ki bi učence opominjal, da se bodo trudili preprečevati oziroma zmanjševati nasilje (ne pa ga povzročati).

- Vsak učenec bi na list papirja obrisal oziroma z barvo naredil odtis ene svoje roke na papirju (odtis ene roke bi pomenil "stop nasilju"). Vsak učenec bi nato na vseh pet prstov (ki so obrisani oziroma odtisnjeni na papir) napisal, kako bi lahko preprečil pojav nasilja oziroma kako bi ravnal da do njega ne bi prišlo. To bi prav tako lahko prilepili na steno v razredu.

Delavnice bi prav tako lahko izvajali zaposleni šole ali pa tudi kakšni zunanji delavci in razne organizacije v dogovoru in načrtovanju izvajanja delavnic, skupaj s šolo.

Učitelji oziroma zaposleni v šoli bi morali imeti bolj strog nadzor nad učenci v času šolskih odmorov, v podaljšanem bivanju, pred začetkom in po koncu pouka ipd. (na primer dežurstva, kjer bi se učitelji oziroma zaposleni menjavali), kajti zelo veliko učencev meni, da bi prav to lahko zmanjševalo pojav medvrstniškega nasilja oziroma preprečevalo medvrstniško nasilje.

Povzročitelji nasilja pogosto nasilje izvajajo zaradi jeze, kar so učenci navajali pri razlogih za nasilno dejanje, in počutju ob tem. Učencem bi bilo treba povedati oziroma jih naučiti, da svoje jeze ne rabijo izražati tako, da se nasilno vedejo do svojih vrstnikov. Jezo je treba sprostiti na drugačen način, in sicer s pogovorom oziroma dogovorom. Menim, da je treba učencem vedno znova govoriti oziroma dopovedovati, da nasilno vedenje ni sprejemljivo, in jih učiti vedenja, ki ni nasilno. Prav tako bi se lahko učitelji (oziroma svetovalna delavka) skupaj z učenci usedli v krog, kjer bi jim učiteljica povedala primer dogodka, ko pride do prepira oziroma nestrinjanja med učenci. Ta dogodek bi veljal za vse učence oziroma naj bi se zgodil vsem učencem (vsak učenec bi se moral postaviti v kožo te osebe v tem dogodku). Nato bi moral vsak učenec razmisliti in napisati na list papirja, kako bi bilo treba ravnati v taki situaciji, kjer pride do prepira. Učenci bi morali razmišljati, kako ravnati v (tej) situaciji, ko se počutijo jezno, razburjeno ipd., vendar da to vedenje oziroma ravnanje ni nasilno, da ni prisotnega nasilja. Nato bi o tem tekkel še skupinski pogovor učiteljice z učenci, kjer bi vsak učenec povedal, kaj je napisal. Poleg tega, da bi učenci povedali, kaj so napisali, bi učenci nato še zaigrali igro vlog. Pogovarjali bi se o situacijah, ki te razburijo oziroma naredijo jeznega, in o tem, kako lahko še drugače ravnamo

(nenasilno) oziroma kako se lahko še drugače odzovemo na neko situacijo, ki nas razburi. Učenci bi dajali predloge, povedali, kaj lahko storijo, da spremenijo svoje nasilno vedenje. Tako bi vsak učenec razmislil, kako je treba ravnati, da ne pride do nasilja oziroma da je vedenje sprejemljivo. S tem bi tudi povzročitelji nasilja morali razmišljati o vedenju, ki ni nasilno, oziroma kako bi sami v taki situaciji ravnali nenasilno ali z vedenjem, ki je sprejemljivo.

Učencem bi bilo treba povedati in opisati, kako se oseba oziroma žrtev nasilja ob tem (doživljanju nasilja) počuti in da nasilje nad drugo osebo ni nikakor sprejemljivo, kajti učenci so v anketnih vprašalnikih navajali, da so se po nasilnem dogodku počutili osamljeno, prizadeto, neprijetno, eden v sedmem razredu celo tako slabo, da si je po doživljanju medvrstniškega nasilja "rezal" žile, kar je vsekakor skrb vzbujajoče. Učencem bi to lahko pokazali s papirjem. Iz papirja bi izrezali na primer dva kroga ali dve srca. Učencem bi najprej pokazali en krog ali srce (izrezani kos kroga ali srca je lep, raven), ki bi ponazarjal osebo, ki ni žrtev nasilja, nato pa bi učencem pokazali še drugi izrezani krog ali srce, ki bi ga najprej zmečkali, nato pa zopet poravnali. Drugi izrezani krog ali srce bi ponazarjal osebo, ki je žrtev nasilja in se počuti žalostno, osramočeno ipd. S tem bi učencem pokazali razliko med osebo, ki je žrtev nasilja, in osebo, ki ni žrtev nasilja, in povedali, da nasilje pusti žrtvi posledice, ki so lahko zelo hude in dolgoročne (izrezana kroga ali srca iz papirja bi učencem predstavila razliko in dejstvo oziroma to, da papir, ki je bil zmečkan, ne more biti več enak, in sicer raven in lep kot prej, ko je bil še nezmečkan). Nato bi na krog ali srce (ki je bil zmečkan in nato poravnal) učenci nalepili svoje listke, na katere bi napisali, kako lahko pripomorejo, da ne pride do nasilja oziroma do te situacije, ki osebo prizadene. S tem bi učencem pokazali oziroma predstavili, kako se oseba, nad katero se izvaja nasilje, počuti.

Pomembno pri preprečevanju medvrstniškega nasilja glede na rezultate raziskave pa se mi zdi tudi to, da bi bilo treba o tem nasilju veliko več govoriti. Željo po pogovoru o problemu nasilja so izrazili tudi učenci v anketnem vprašalniku. Menim, da se je treba o tem pogovarjati, vedno znova učencem razlagati o problemu medvrstniškega nasilja in posledicah, ki jih lahko ima. Prav tako pa bi morali poleg učiteljev in svetovalne službe tudi starši doma s svojimi otroci več govoriti o tem problemu, čeprav se večina učencev doma o tem že pogovarja. Pomembno je, da starši sodelujejo skupaj s šolo, navsezadnje

imajo tudi skupen cilj, in sicer varovati otroke pred morebitnim nasiljem. Starši bi s šolo lahko sodelovali, na primer:

- tako da bi skupaj s svojimi otroki (učenci) bili prisotni na raznih delavnicah v šoli, kjer bi lahko skupaj z njimi izdelovali plakat, ki bi temeljil na tem, kako biti dober sošolec oziroma prijatelj,
- skupaj z učitelji in otroki (učenci) bi lahko v šoli na delavnicah sestavili plakat, kjer bi bila predstavljena pravila v razredu oziroma šoli (pravila bi temeljila na prijateljstvu med učenci in preprečevanju oziroma zmanjševanju nasilja),
- večkrat letno bi lahko bili izvedeni sestanki, kjer bi bili prisotni svetovalni delavci, učitelji, starši in učenci (sestaneke bi izvajal vsak razred posebej), kjer bi lahko učenci in prav tako tudi starši podelili s šolo (učitelji, svetovalnimi delavci) svoje predloge, ki jih imajo za preprečevanje oziroma zmanjševanje medvrstniškega nasilja.

7 Uporabljena literatura

- Aničić, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š., & Zabukovec Kerin. (2002). *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.
- Bernik, I., & Prisljan, K. (2012). *Kibernetska kriminaliteta, informacijsko bojevanje in kibernetski terorizem*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Besag, V. E. (1989). *Bullies and victims in schools: a guide to understanding and management*. Milton Keynes; Philadelphia: Open University Press.
- Brejc, M., Koren, A., Logaj, V., & Mugnaioni Lešnik, D. (2009). *Nasilje v šolah: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obvladovanje*. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Dekleva, B. (1996). Pogledi na nasilje in ustrahovanje med vrstniki. V A. Šelih (ur.), *Otrokove pravice, šolska pravila in nasilje v šoli* (str. 117–141). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Elliot, M. (2002). *Trpinčenje*. Ljubljana: Educy.
- Erb, H. H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš*. Radovljica: Didakta.
- Etničko nasilje*. (b.d.). Pridobljeno 1. 9. 2017 s <http://www.nasiljenemaopravdanja.org/tip-nasilja/5/etnicko-nasilje.html>
- Filipčič, K., Klemenčič, I., Lešnik Mugnaioni, D., Muršič, M., & Pušnik, M. (2012). *(O)krog nasilja v družini in šoli: soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Francey, S., & McGrath, H. (1996). *Prijazni učenci, prijazni razredi: učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu*. Ljubljana: DZS.
- Govekar-Okoliš, M., Kalin, J., Mažgon, J., Mrvar, P., Resman, M., & Šteh, B. (2009). *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Gregorčič Mrvar, P., Kalin, J., Mažgon, J., & Šteh, B. (2016). *Skupnost in šola: vrata se odpirajo v obe smeri*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Habbe, J., (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah: nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Lisac & Lisac.

- Jerina, A., Karajić, E., Klemenčič, I., Kuhar, A., & Molan, A. (2016). Preventiva kot del celostnega pristopa k medvrstniškemu nasilju. V K. Filipčič, I. Klemenčič, & M. Muršič (ur.), *Preventivne dejavnosti sistemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju v VIZ: priročnik št. 2.* (str. 1–2). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Juul, J., (2014). *Šolski infarkt: kaj lahko storimo, da bo šlo otrokom, staršem in učiteljem bolje.* Celovec: Mohorjeva družba.
- Kaj je nasilje.* (b.d.). Pridobljeno 28. 8. 2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>
- Kaj je spolno nasilje.* (b.d.). Pridobljeno 29. 8. 2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/novice/295-kaj-je-spolno-nasilje.html>
- Kobal Grum, D., Kolenc, J., & Lebarič, N. (2006). *Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami.* Radovljica: Didakta.
- Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli.* Maribor: Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.
- Kristančič, A. (2002). *Socializacija agresije.* Ljubljana: AA Inserco, svetovalna služba.
- Lešnik Mugnaioni, D., Milivojević, Z., & Muršič, M. (2010). O medosebnem nasilju in čustvih. V M. Muršič (ur.), *Znanje o čustvih za manj nasilja v šoli* (str. 17–20). Ljubljana: Inštitut za Kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Mandl, K. (2010). Medvrstniško nasilje in kaj lahko storimo. V K. Mandl (ur.), *Nasilje je out, mi smo in; priročnik za strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju* (str. 10–18). Cirkovce: OŠ.
- Miller, K. (2000). *Otrok v stiski: priročnik za vzgojitelje, učitelje, strokovnjake in starše, ki se srečujejo z otroki, ki doživljajo stiske, krize in stres.* Ljubljana: Educy.
- Nasilje nad otroki.* (b.d.). Pridobljeno 29. 8 2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/nasilje-nad-otroki.html>
- Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci: kaj vemo in kaj lahko naredimo.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Opara, B. (2009). *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloge vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami: uresničevanje vzgojno-izobraževalnih programov s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo: priročnik.* Ljubljana: Centerkontura.

- Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Pekljaj, C., & Pečjak, S. (2015). *Psihosocialni odnosi v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Pušnik, M. (1996). *Projekt trpinčenje med otroki in mladostniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pušnik, M. (2004). Vrstniško nasilje. V M. Turk Škraba (ur.), *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje* (str. 7–11). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Racial and Ethnic Bullying*. (b.d.). Pridobljeno 1. 9. 2017 s <http://www.nveee.org/racial-and-ethnic-bullying/>
- Scherr, T. G. (2012). *Bullying Others: Factoring in Race, Ethnicity and Immigration*. Pridobljeno 1. 9. 2017 s <https://www.education.com/reference/article/bullying-factoring-race-ethnicity-immigration/>
- Titley, G. (ur). (2005). *Mladi in preprečevanje nasilja: priporočila za mladinsko politiko*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK: Urad za mladino Republike Slovenije.
- Zaviršek, D. (2000). *Hendikep kot kulturna travma: historizacija podob, teles in vsakdanjih praks prizadetih ljudi*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Žerovnik, A. (2004). *Otroci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Družina.

8 Priloge

8.1 Anketni vprašalnik

Živjo! Moje ime je Martina Alandžak, sem študentka Fakultete za socialno delo v Ljubljani in opravljam raziskavo medvrstniškega nasilja v osnovni šoli. Vaše iskreno izpolnjevanje anketnih vprašalnikov bo zelo pripomoglo k mojemu diplomskemu delu. Prosila bi vas, da vprašanja dobro preberete, odgovorite iskreno in jih ne prepisujete od drugih sošolcev. Pri vsakem vprašanju označite en odgovor (ali napišite svoj odgovor pod alinejo drugo, kjer je ta navedena), razen če je zapisano drugače, in sicer (možnih je več odgovorov) tam lahko označite več odgovorov. Pri zadnjem vprašanju, kjer ni napisanih odgovorov, pa vas prosim, da svoje mnenje na kratko opišete. Na začetku anketnega vprašalnika bom razložila izraz medvrstniško nasilje, žrtve nasilja in nekatere druge oblike nasilja. Če se vam bodo med izpolnjevanjem anketnega vprašalnika porajala kakršna koli vprašanja, se lahko brez zadržkov obrnete name, z veseljem vam bom pomagala in razložila nejasnosti. Anketni vprašalnik je anonimen. Zahvaljujem se vam za vašo pomoč pri raziskavi v okviru moje diplomske naloge in za vaše iskrene odgovore.

Medvrstniško nasilje v osnovni šoli: kakršna koli oblika nasilja, ki jo posameznik ali skupina izvaja/-jo nad posameznikom ali skupino iste ali podobne starosti v šoli oziroma okolici šole.

Fizično (telesno) nasilje: fizični napadi, pretepanje, odrivanje, brcanje,...

Psihično (duševno) nasilje: ustrahovanje, ignoriranje, izsiljevanje, izzivanje,...

Verbalno (besedno) nasilje: zmerjanje, žaljenje, širjenje laži, poniževanje, posmehovanje,...

Spolno nasilje: posilstvo, otipavanje, pošiljanje raznih slik in posnetkov s seksualno vsebino, nadlegovanje,...

Kibernetsko (spletno) nasilje: prek spleta (Facebook, Twitter,...) in prek mobilnih naprav – pošiljanje raznoraznih sporočil, ki so žaljiva, ponižujoča, ustrahujejo. Pošiljanje oziroma objavljane neželjenih slik in posnetkov, vdiranje v druge naprave (računalnik, mobitel,...), nadlegovanje prek mobilnih naprav in prek spleta,...

Etnično nasilje: zmerjanje, poniževanje, žaljenje zaradi narodnosti in etnične pripadnosti, oziroma glede na to, od koder prihajaš (iz katere države,...)

Žrtev nasilja: učenec oziroma oseba, nad katero se izvaja nasilje

Vrstnik: učenec oziroma oseba iste starosti v drugem razredu

VPRAŠALNIK

1. **Spol (označi ustrezní odgovor)** Fant Dekle

2. **Razred (označi ustrezní odgovor)** 4. razred 5. razred 6. razred 7. razred

3. **Ali si doma iz:**
 - a. mesta
 - b. vasi

4. **Se v svojem razredu počutiš varnega?** DA NE

5. **Se med šolskimi odmori počutiš varnega?** DA NE

6. **Se o nasilju pogovarjaš z vrstniki?** DA NE

7. **Se o nasilju pogovarjaš s starši?** DA NE

8. **Se o nasilju pogovarjaš z učitelji ali s svetovalno delavko?** DA NE

9. **Poznaš izraz medvrstniško nasilje?** DA NE

10. **Katere vrste medvrstniškega nasilja poznaš? (Možnih več odgovorov)**
 - a. Fizično/telesno (fizični napadi, brcanje, pretepanje, odri vanje,...)
 - b. Psihično/duševno (ustrahovanje, ignoriranje, izsiljevanje,...)
 - c. Kibernetsko/spletno (pošiljanje, objavlanje raznih neželenih slik in posnetkov, žaljenje, poniževanje prek interneta (Facebook, Twitter,...) in prek mobilnih naprav,...)

- d. Verbalno/besedno (zmerjanje, žaljenje, širjenje laži, posmehovanje, poniževanje,...)
- e. Spolno (posilstvo, pošiljanje raznih slik in posnetkov s seksualno vsebino, nadlegovanje,...)
- f. Etnično (poniževanje, žaljenje glede narodnosti, rase in etnične pripadnosti,...)

11. Kaj meniš o učencih, ki izvajajo nasilje?

- a. Želijo dokazati svojo moč.
- b. Želijo izstopati iz skupine, v katero so vključeni.
- c. Imajo težave doma ali v šoli.
- d. Drugo, navedi _____

12. Kdo so po tvojem mnenju žrtve medvrstniškega nasilja?

- a. Učenci, ki se ne znajo postaviti zase
- b. Tihi, umirjeni učenci
- c. Učenci, ki so zelo uspešni v šoli
- d. Drugo, navedi _____

13. Poznaš kakšno osebo, nad katero se na vaši šoli izvaja medvrstniško nasilje?

DA NE

ČE JE ODGOVOR NE, POJDI NA VPRAŠANJE 15 !

14. Koliko takih oseb poznaš?

- a. 1
- b. 2
- c. 3 ali več

15. Meniš, da je medvrstniškega nasilja v šoli veliko? DA NE

16. Kdaj se nasilje največkrat pojavlja?

- a. Med šolskimi odmori
- b. Med poukom
- c. V telovadnici
- d. V garderobi
- e. Na stranišču
- f. Na poti iz šole
- g. Na poti v šolo
- h. Na avtobusni postaji
- i. Na šolskem avtobusu

17. Ali si že bil/-a kdaj žrtev medvrstniškega nasilja? DA NE

ČE SI NA 17. VPRAŠANJE ODGOVORIL Z NE, POJDI NAPREJ NA VPRAŠANJE 27.

18. Ali nasilje še traja? DA NE

19. Koliko časa nasilje traja (ali je trajalo, če je že prenehalo)?

- a. Nekaj tednov
- b. Več kot mesec
- c. Več kot tri mesece
- d. Pol leta
- e. Eno leto in več

f. Drugo, navedi _____

20. Katere vrste nasilja si (bil/-a) deležen/-na?

a. Fizično/telesno

b. Psihično/duševno

c. Kibernetsko/spletno

d. Verbalno/besedno

e. Spolno

f. Etnično

g. Drugo, navedi _____

21. Kakšno je (bilo) tvoje počutje ob tem?

a. Bil/-a sem jezen/-na.

b. Bil/-a sem žalosten/-na.

c. Bilo me je strah.

d. Zameril/-a sem.

e. Bilo me je sram.

f. Hotel/-a sem se maščevati.

g. Zelo me je skrbelo.

h. Drugo, navedi _____

22. Ali meniš, da to nasilje vpliva na tvoje ocene v šoli? DA NE

23. Komu si razkril/-a nasilje?

a. Šolska svetovalna delavka

- b. Mama
- c. Oče
- d. Razredničar/-ka
- e. Učitelj/-ica
- f. Prijatelj/-ica
- g. Sošolec/-ka
- h. Brat/sestra
- i. Nikomur
- j. Drugo, navedi _____

ČE JE ODG. NIKOMUR, POJDI NA VPRAŠANJE 24, V NASPROTNEM PRIMERU POJDI NA VPRAŠANJE 25!

24. Če nisi razkril/-a nasilja, zakaj ne?

- a. Ker mi nebi verjeli.
- b. Ker me je strah.
- c. Ker ne vem, komu bi zaupal/-a.
- d. Drugo, navedi _____

25. Ali se (je) medvrstniško nasilje izvajalo tudi izven šole (po pouku, popoldne)?

DA NE

ČE JE ODGOVOR NE, POJDI NA VPRAŠANJE 27!

26. Na kakšen način?

- a. Prek spletnih omrežij (Facebook, Twitter,...)
- b. Prek mobilnih naprav

- c. Na igrišču, ulici
- d. Drugo, navedi _____

**27. So nasilneži (učenci, ki izvajajo nasilje) tvoji sošolci, vrstniki ali starejši učenci?
(Možnih več odgovorov)**

- a. Sošolci v istem razredu
- b. Vrstniki (iste starosti v drugem razredu)
- c. Starejši učenci

28. Kdo ga je izvajal največkrat?

- a. Sošolec v istem razredu
- b. Vrstniki (iste starosti v drugem razredu)
- c. Starejši učenci

29. Si bil/-a kdaj priča nasilju? DA NE

ČE JE ODG. NE, POJDI NA VPRAŠANJE 31!

30. Kakšno je (bilo) tvoje počutje ob tem?

- a. Bil/-a sem jezen/-na.
- b. Bil/-a sem žalosten/-na.
- c. Bilo me je strah.
- d. Zameril/-a sem.
- e. Bilo me je sram.
- f. Hotel/-a sem se maščevati.
- g. Zelo me je skrbelo.

h. Bilo mi je vseeno.

i. Drugo, navedi _____

31. Poskušajo ostali vrstniki oziroma učenci nasilje, ki se izvaja, preprečiti?

DA NE

32. Ali imaš informacijo, komu na šoli lahko zaupaš svoje težave? DA NE

33. Če si (kdaj) poiskal/-a pomoč, kdo ti je pomagal? (Možnih več odgovorov)

a. Šolska svetovalna delavka

b. Učitelj/-ica

c. Razredničar/-ka

d. Starši

e. Sošolec/-ka

f. Prijatelj/-ica

g. Drugo, navedi _____

34. Si kdaj izvajal/-a nasilje nad sošolci, vrstniki ali mlajšimi učenci? DA NE

ČE JE ODGOVOR NE, POJDI NA ZADNJE VPRAŠANJE, VPRAŠANJE 37!

35. Kakšni so bili razlogi za takšno početje?

a. Bil/-a sem jezen/-na.

b. Bil/-a sem žalosten/-na.

c. Imel/-a sem težave v šoli.

d. Imel/-a sem težave doma.

e. Nisem se razumel/-a z učencem.

f. Hotel/-a sem se dokazati pred ostalimi učenci.

g. Želel/-a sem se maščevati.

- h.** Branil/-a sem se.
- i.** Bil/-a sem osamljen/-a.
- j.** Drugo, navedi _____

36. Kakšno je bilo tvoje počutje ob tem?

- a.** Bil/-a sem jezen/-na.
- b.** Bil/-a sem zadovoljen/-na.
- c.** Bil/-a sem ponosen/-na.
- d.** Počutil/-a sem se močnega/-o.
- e.** Drugo, navedi _____

37. Kaj bi bilo potrebno na šoli narediti v zvezi z medvrstniškim nasiljem?
